

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1951:37
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

UNIVERSITETSKANSLERS- ÄMBETETS UPPGIFTER OCH ORGANISATION M. M.

*Betänkande avgivet av
1949 års universitetskanslersämbetssakkunniga*

STOCKHOLM
1951

Statens offentliga utredningar 1951

Kronologisk förteckning

1. Statlig stöd åt svensk filmproduktion. Beckman. 73 s. **Fi**.
2. Försvarets personaltjänst. Kihlström. 166 s. **Fö**.
3. Förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. Victor Pettersson. 139 s. **K**.
4. Antagningen av medicine studerande m. fl. Kihlström. 123 s. **E**.
5. Förslag till naturskyddslag m. m. Haeggström. 212 s. **Jo**.
6. Näringslivets lokalisering. Appelberg, Uppsala. 245 s. **H**.
7. Principer för dyrtidsgrupperingen. Kihlström. 116 s. **C**.
8. Betänkande angående polis- och åklagarväsendets organisation. Forstedt. 304 s. **I**.
9. 1945 års universitetsberedning. 6. Den vetenskapliga publiceringsverksamheten, personal-, institutions- och stipendiefrågor m. m., det akademiska befordringsväsendet. Svenska Tryckeaktiebolaget. 332 s. **E**.
10. Sjöfarsförbindelserna mellan Gotland och fastlandet. Victor Peterson. 171 s., 3 pl. **K**.
11. Statsmkterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 10. Tiden juli 1948—juni 1950 jämte sakregister till delarna 1—10. Av K. Åmark. Idun. 338 s. **H**.
12. Promenoria med förslag till allmän verkstadga. Katalog och Tidskriftstryck. 68 s. **Ju**.
13. 1944 års allmänna skattekommitté. 5. Betänkande angående studiekostnaders behandling i beskattningshänseende. Marcus. 79 s. **H**.
14. Landsbygdselektrifieringens utbredning år 1950. Idun. 47 s. **K**.
15. Daghen och förskolor. Betänkande om barnstugor och barn-tillsyn. Victor Pettersson. 641 s., 6 pl. **S**.
16. Filmcensuren. Betänkande 1. Beckman. 95 s. **E**.
17. Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 6. Redogörelse för arbetsstudier vid kroppssjukhusens vårdavdelningar m. m. Beckman. 233 s. **I**.
18. Betänkande med förslag till förordning angående upphandling och arbeten för statens behov m. m. Norstedt. 77 s. **Fi**.
19. SOS. Samhällets olycksfalls- och säkerhetstjänst. Gummes-son. 89 s. **I**.
20. Betänkande med förslag till ny ägförelagslagstiftning. Beckman. 143 s. **Jo**.
21. Kejnekommissionens utredning. Norstedt. 313 s. **Ju**.
22. Förslag till sjömanslag m. m. Marcus. 106 s. **H**.
23. Socialvårdskommitténs betänkande. 18. Utredning och förslag angående begravningshjälpförsäkring. Falu Nya Boktryckeri, Falun. 43 s. **S**.
24. Betänkande med förslag rörande utformningen av åtgärder för ökad skattefinansiering av kommunala investeringar. Beckman. 55 s. **Fi**.
25. Socialvårdskommitténs betänkande. 19. Utredning och förslag angående yrkesskadeförsäkringslag m. m. Kihlström. 55*, 443 s. **S**.
26. Vatten- och avloppsfrågan. Beckman. XIV, 597 s. **K**.
27. Konkurrensbegränsning. Betänkande med förslag till lag om skydd mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning. Del 1. Idun. 722 s. **H**.
28. Konkurrensbegränsning. Betänkande med förslag till lag om skydd mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning. Del 2. Bilagor. Idun. 549 s. **H**.
29. Skolöverstyrelsens organisation. Victor Pettersson. 358 s. **E**.
30. Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. Marcus. 200 s. **Fi**.
31. Den utomprocessuella rättshjälpen åt mindre bemedlade. Norstedt. 116 s. **Ju**.
32. Bränsle och kraft. Orientering rörande Sveriges energiförsörjning. Av K.-G. Ljungdahl. Gummeson. 73 s. **I**.
33. 1946 års kommitté för sjukaköterskeutbildningen. 2. Högre utbildning av sjukaköterskor m. m. 3. Specialutbildning av sjukaköterskor. Kihlström. 120 s. **I**.
34. Betänkande angående omorganisation av apoteksväsendet i riket m. m. Katalog och Tidskriftstryck. XVI, 680 s. **I**.
35. Den svenska byggnadsmaterialmarknaden. Produktion, distribution och prissättning av jord- och stenindustriens material. Av N. Tengvik. Sydsvenska Dagbladet, Malmö. 280 s. **S**.
36. Arkiv- och biblioteksfilmning. Appelberg, Uppsala. 114 s. **E**.
37. Universitetskanslersämbetets uppgifter och organisation m. m. Falu Nya Boktryckeri, Falun. 116 s. **E**.

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E** = ecklesiastikdepartementet, **Jo** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1951: 37
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

UNIVERSITETSKANSLERS- ÄMBETETS UPPGIFTER OCH ORGANISATION M. M.

*Betänkande avgivet av
1949 års universitetskanslersämbetssakkunniga*

FALU NYA BOKTRYCKERI AB 1951

STAFFS OF TEXTILE TECHNOLOGY
RESEARCH AND DEVELOPMENT

UNIVERSITETSKANSLEERS- ÄMBETTS UPPGIFTER OCH ORGANISATION M. M.

1919 års universitetskanslersämbetsorganisation
Hörsamande utgivet av

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Skrivelse till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet	7
Inledning	9
1. Utredningsuppdraget	9
2. Dispositionen av betänkandet	10
Kap. I. Decentraliseringsfrågan	12
A. Inledning	12
1. Tidigare förslag rörande decentralisering	12
2. Föresättningsarna för de sakkunnigas behandling av frågan om decentralisering från kanslern	13
a) Decentralisering från Kungl. Maj:t till kanslern s. 13, b) Uttalanden i samband med utredningens igångsättande s. 13, c) Direktiv avseende utredning av möjligheterna till decentralisering s. 14.	
B. De sakkunnigas behandling av decentraliseringsfrågan	14
1. Förberedande utredning	14
2. De sakkunnigas förslag	15
a) Avlöningsförhållanden s. 15, b) Docenter s. 19, c) Docent- och forskarstipendier samt Filénska legat s. 22, d) Docentstipendiefonderna s. 25, e) Reservfonderna respektive allmänna fonden s. 26, f) Tjänstledigheter, förordnanden s. 29, g) Undervisningssjukhusen s. 35, h) Den akademiska undervisningen s. 37, i) Dispensfrågor som avgöras av kanslern s. 40, j) Intagningar å de medicinska nybörjarkurserna s. 43, k) Övriga ärenden s. 45.	
C. Slutanmärkningar rörande decentraliseringsfrågan	49
1. Beräknad minskning av antalet ärenden vid kanslersämbetet genom den föreslagna decentraliseringen	49
2. Decentraliseringens fördelning	50
3. Centralisering till kanslern	50
4. Rationalisering av universitetens och högskolornas administrativa organisation	50
Kap. II. Kanslersämbetets personalorganisation m. m.	54
A. Inledning	54
1. Tidigare uttalanden	54
2. Direktiven	55

B. <i>Historik</i>	55
1. Tiden före 1903	55
2. Tiden 1903—1920	56
C. <i>Nuvarande personalorganisation</i>	57
1. Ordinarie och icke-ordinarie personal	57
2. Instruktion och arbetets fördelning	60
3. Arten och omfattningen av arbetsuppgifterna	61
D. <i>De sakkunniga</i>	64
1. Inledning	64
2. Kvalificerad personal	64
3. Biträdespersonal	65
4. Övrig icke-ordinarie personal m. m.	67
5. Sammanfattning och kostnader m. m.	67
Kap. III. Samverkan mellan universitet och högskolor	70
A. <i>Direktiven</i>	70
B. <i>Nuvarande former för samverkan</i>	70
1. Rektorskonferenser	70
2. Stockholms högskolors rektorskonvent	71
3. Ämnes- och fakultetskonferenser	72
4. Överläggningar inför universitetskanslern	73
C. <i>Tidigare förslag angående vidgad samverkan</i>	74
1. Universitetsberedningens förslag	74
a) Rektorskonferenser s. 74, b) Ämnes- och fakultetskonferenser s. 74.	
2. 1946 års högskoleutrednings förslag	76
3. Universitetskanslerns förslag	77
4. Sveriges förenade studentkårers förslag	78
D. <i>De sakkunnigas uttalanden och förslag</i>	79
1. Inledning	79
2. Utbyggnad av nuvarande former för samverkan	82
a) Rektorskonferenser s. 82, b) Stockholms högskolors rektorskonvent s. 83, c) Ämnes- och fakultetskonferenser s. 84.	
3. Kanslerskonferenser	85
4. Sammanfattning av kostnader	86
Kap. IV. Val av kansler	88
A. <i>Inledning</i>	88
1. Utredningsuppdraget	88
2. Nuvarande bestämmelser rörande val av kansler m. m.	88
a) Kansler s. 88, b) Tillförordnad kansler s. 89.	
3. Utvidgad högskoleorganisation	89
a) Stockholms och Göteborgs högskolor s. 89, b) Tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö s. 90, c) Medicinska högskolan i Göteborg s. 91.	

B. <i>De sakkunnigas förslag till nya bestämmelser rörande val av kansler</i>	
<i>m. m.</i>	92
1. Allmänna principer	92
a) Kanslers ställning i förhållande till universitets- och högskoleorganisationen s. 92, b) Samtliga åtta kanslern underställda universitet och högskolor beredas inflytande vid val av kansler s. 92, c) Valmanskårens underlag vid kanslersval s. 93, d) Vissa fristående forskningsinstituts medverkan vid kanslersval s. 95, e) Sammanfattning s. 96.	
2. Valförfarandet	96
a) Antalet valmän s. 96, b) Val av elektor s. 97.	
3. Tillförordnad kansler	101
C. <i>Kostnader och författningsbestämmelser</i>	102
1. Kostnader	102
2. Författningsbestämmelser	102
Sammanfattning	105
Bilaga: Ärenden vid universitetskanslersämbetet	107

Bilaga: Årsten vid morgesinsläsningen

Sammankommande

1. Förstärkning

2. Kostnader

3. Kostnader för försörjning

4. Tillförskott

5. Årsten vid morgesinsläsningen

6. Årsten vid morgesinsläsningen

7. Årsten vid morgesinsläsningen

8. Årsten vid morgesinsläsningen

9. Årsten vid morgesinsläsningen

10. Årsten vid morgesinsläsningen

11. Årsten vid morgesinsläsningen

12. Årsten vid morgesinsläsningen

13. Årsten vid morgesinsläsningen

Till

Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet

Genom beslut den 30 september 1949 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att dels tillkalla tre sakkunniga för utredning rörande universitetskanslersämbetets uppgifter och organisation samt att utse en av de sakkunniga att såsom ordförande leda utredningsarbetet, dels för överläggningar och samråd med de sakkunniga tillkalla såväl representanter för universitet och högskolor under universitetskanslerns inseende samt för Sveriges förenade studentkårer som ock erforderliga experter i övrigt, dels ock utse sekreterare åt de sakkunniga.

Med anledning av nämnda bemyndigande tillkallades den 21 november 1949 dels såsom sakkunniga t. f. kanslern för rikets universitet professor emeritus Thore Engströmer, kanslirådet i ecklesiastikdepartementet greve Augustin Ehrensvärd och dåvarande ledamoten av riksdagens första kammare Sven Bernhard Larsson, dels ock såsom experter rektorerna vid universiteten i Uppsala och Lund, karolinska mediko-kirurgiska institutet, tandläkarhögskolan i Stockholm samt Stockholms och Göteborgs högskolor, kanslerssekreteraren kanslirådet Georg Zacharias Topelius, samt, såsom representant för Sveriges förenade studentkårer, filosofie magistern Bertil Östergren. Tillika uppdrogs åt Engströmer att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete.

Den 10 december 1949 uppdrog departementschefen åt amanuensen vid universitetskanslersexpeditionen juris och filosofie kandidaten Hans Åke Karlström att tjänstgöra såsom sekreterare hos de sakkunniga.

De sakkunniga ha antagit benämningen 1949 års universitetskanslersämbetssakkunniga.

Till de sakkunniga ha för att tagas i övervägande vid fullgörandet av det åt de sakkunniga givna uppdraget överlämnats dels en den 16 juni 1948 dagtecknad underdånig skrivelse från Sveriges förenade studentkårer angående förstärkande av univer-

sitetskanslersämbetet m. m., dels ock en den 13 juli 1949 dagtecknad, till chefen för ecklesiastikdepartementet ställd skrivelse från Sveriges förenade studentkårer med vissa synpunkter vid tillkallandet av sakkunniga för utredning angående kanslersämbetets organisation och åligganden.

Vid utarbetandet av föreliggande betänkande ha de sakkunniga samrått med tillkallade experter i den utsträckning som närmare framgår vid behandlingen i betänkandet av de olika frågor som de sakkunniga funnit sig böra upptaga till prövning i anledning av utredningsuppdraget. Sedan de sakkunniga i huvudsak utarbetat sina förslag, ha experterna därjämte beretts tillfälle att framlägga sina synpunkter rörande förslagen.

De sakkunniga få härmed, sedan utredningsuppdraget nu slutförts, med överlämnande av betänkandet, innefattande utredning och förslag rörande universitetskanslersämbetets uppgifter och organisation m. m., vördsamt hemställa, att Statsrådet ville föreslå Kungl. Maj:t

dels att hemställa hos riksdagen om beviljande av anslag i och för genomförandet av i betänkandet framförda förslag rörande viss utökning av kanslersämbetets personella och övriga resurser samt angående vidgad samverkan mellan universitet och högskolor.

dels ock att, vid bifall därtill, utfärda närmare föreskrifter såväl därutinnan som i fråga om de sakkunnigas förslag om viss decentralisering av beslutanderätten från kanslern till lokal universitetsmyndighet och till nya bestämmelser om val av kansler m. m.

Stockholm den 15 juni 1951.

Thore Engströmer

A. Ehrensvärd

Sven Larsson

/ Hans Åke Karlström

1. Utredningsuppdraget

Direktiven för förevarande utredning återfinnas i ett yttrande till stadsrådsprotokollet den 30 september 1949 av chefen för ecklesiastikdepartementet av följande lydelse:

”Sedan några år har den högskoleorganisation, som står under överinseende av kanslern för rikets universitet, blivit i betydlig grad utvidgad och i vissa delar nyorganiserad. Jag erinrar om den betydande upprustning som genomförts beträffande universiteten, karolinska institutet och tandläkarhögskolan i Stockholm. Vidare om de två nya högskolor som tillkommit, nämligen tandläkarhögskolan i Malmö och medicinska högskolan i Göteborg. Upprustningen av Stockholms och Göteborgs högskolor har inletts. Flera kommittéförelägg, berörande den akademiska undervisningen och organisationen, ligga under Kungl. Maj:ts prövning och andra väntas snart föreligga.

Den genomgripande utveckling som sålunda inletts men ännu icke nått slutskedet, har av naturliga skäl aktualiserat frågan om kanslersämbetets organisation och åligganden.

I skrivelse till mig den 28 september 1948 ha rektorerna för universiteten, karolinska institutet samt Stockholms och Göteborgs högskolor anhållit, att en utredning snarast måtte göras rörande kans-

lersinstitutionen. Denna institution hade, framhålles i skrivelsen, blivit mer och mer belastad med ärenden av mindre eller lokal betydelse, vilka utan olägenhet kunde slutbehandlas vid de skilda universiteten och högskolorna. Genom universitetens och högskolornas utbyggande komme kanslersämbetet att tillföras ytterligare uppgifter, vilket gjorde en översyn och prövning av förhållandena nödvändig. Det syntes ofrånkomligt att bereda kanslersämbetet en personalförstärkning, men vilken omfattning denna borde få och hur organisationen skulle byggas upp kunde inte bedömas, förrän institutionens uppgifter för framtiden klarlagts och möjligheterna till decentralisering prövats.

Universitetskanslern har i skrivelse den 12 november 1948 — under erinran om att även universitetsberedningen funnit en utredning rörande kanslersämbetets åligganden och organisation önskvärd — förklarat sig anse, att en dylik utredning nu borde komma till stånd.

Även styrelsen för Sveriges förenade studentkårer har gjort framställningar i liknande syfte och därvid framfört beaktansvärda synpunkter och uppslag.

Den sålunda från flera håll ifrågasatta översynen rörande universitetskanslersämbetets åligganden och organisation torde nu böra komma till stånd genom särskilda sakkunniga.

De sakkunniga böra såsom grundval för sin omprövning av kanslersämbetets personalorganisation detaljerat utreda frågan, i vilken utsträckning beslutanderätten kan hänskjutas till vederbörande universitet och högskolor. En sådan decentralisering torde i sin tur förutsätta, att universitetens och högskolornas administrativa organisation rationaliseras i anslutning till det förslag härutinnan, som framlagts av universitetsberedningen. Såsom jag vid anmälan av denna fråga i proposition 1949: 168 anförde, torde det böra ankomma på kanslern att framlägga förslag till de bestämmelser i sistnämnda avseende, som böra meddelas av Kungl. Maj:t. Jag förutsätter, att kanslern därvid i den utsträckning omständigheterna påkalla samråder med de sakkunniga.

Vid sin prövning av kanslersämbetets organisation och åligganden böra de sakkunniga även ingå på frågan om behovet av en organiserad samverkan mellan landets samtliga högskolor för behandling av gemensamma eller likartade problem och föreslå de åtgärder som må befinnas påkallade.

De sakkunniga böra även — med beaktande av den utveckling av universitets- och högskoleorganisationen, som de senaste åren ägt rum, men under fasthållande vid nu gällande allmänna grunder för kanslersämbetets ställning i förhållande till denna — vidtaga en översyn av gällande bestämmelser om val av kansler.

I övrigt torde några specificerade utredningsdirektiv icke vara påkallade, vilket givetvis icke bör hindra de sakkunniga att ingå på andra frågor än de av mig särskilt angivna, i den mån så befinnes lämpligt.

Utredningen bör ske i nära samråd

med representanter för de universitet och högskolor, som stå under överstyrelse av kanslern. Kontakt bör även hållas med en eller flera representanter för Sveriges förenade studentkårer.”

2. Dispositionen av betänkandet

Förevarande utredning har i huvudsak haft att taga ställning till universitetskanslersämbetets uppgifter och organisation. I överensstämmelse med direktivens ordalag ha de sakkunniga därvid såsom grundval för sin omprövning av kanslersämbetets personalorganisation detaljerat utrett frågan, i vilken utsträckning kanslerns beslutanderätt kan överlämnas till vederbörande universitet och högskolor. Nämnade frågor behandlas under kap. I. Decentraliseringsfrågan och kap. II. Kanslersämbetets personalorganisation m. m.

Vidare ha de sakkunniga under kap. III. Samverkan mellan universitet och högskolor ingått på frågan om behovet av en organiserad samverkan mellan landets samtliga högskolor för behandling av gemensamma eller likartade problem. Därvid ha förslag framlagts dels angående utbyggnad av nuvarande former för samverkan, dels ock rörande införandet av en ny form för samverkan, nämligen s. k. kanslerskonferenser.

Slutligen ha de sakkunniga vidtagit en översyn av gällande bestämmelser om val av kansler. Sistnämnda översyn redovisas under kap. IV. Val av kansler, i vilket kapitel även förslag till nya bestämmelser om tillförordnad kansler framläggas.

Någon allmän översikt över kanslerns ställning och befogenhet samt angående de svenska universitetens och högskolornas organisation har icke givits i betänkandet. En dylik översikt återfinnes i

”Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del III” (SOU 1947: 9), s. 12—16. I 1945 års universitetsberednings betänkande, del III (SOU 1947: 75), lämnas, utöver en redogörelse för kanslern (s. 116—117), även en översikt över utländska universitetsadministrativa förhållanden (s. 197—225).

Slutligen bör här nämnas att de sakkunniga icke kunnat utarbeta fullständiga utkast till de författningsändringar vilka bli nödvändiga för att genomföra de i betänkandet framlagda förslagen. Detta beror dels därpå att avgivna stadg- och statutförslag för Stockholms och Göteborgs högskolor samt för tandläkarhögskolorna f. n. äro föremål för prövning,

dels ock därpå att universitetsstatuterna f. n. befinna sig under översyn och omarbetning av inom kanslersämbetet särskilt tillkallad utredningsman. Efter ett antagande i huvudsak av de sakkunnigas förslag torde det böra uppdragas åt kanslersämbetet att avge förslag till erforderliga författningsbestämmelser. I fråga om val av kansler och utseende av tillförordnad kansler avge de sakkunniga emellertid ett fullständigt förslag till ändring av hittills gällande bestämmelser. I övrigt har därjämte i de flesta fall — efter anförande av nu gällande bestämmelser — påpekats de författningsändringar som böra vidtagas efter ett antagande av de sakkunnigas förslag.

I. DECENTRALISERINGSFRÅGAN

A. Inledning

1. Tidigare förslag rörande decentralisering

I Kungl. Maj:ts cirkulär den 6 juni 1947 till de statliga kommittéerna angående förenkling av förvaltningsapparaten framhölls, bland annat, att Kungl. Maj:t genom särskilt cirkulär samma dag anbefallt vissa förvaltningsmyndigheter att, var och en inom sitt ämbetsområde, undersöka möjligheterna att ernå ett snabbare och enklare förvaltningsförfarande utan att kraven på säkerhet i avgörandena eftersattes.

Under erinran att det vore angeläget, att de syften som dessa åtgärder skulle tillgodose bleve i tillbörlig mån beaktade redan i samband med utredningar på förvaltningsområdet, anbefalldes de statliga kommittéerna att vid uppgörande av förslag, som berörde förvaltningsförfarandet, noga tillvarataga alla möjligheter till förändringar.

Nämnda cirkulär till vissa förvaltningsmyndigheter ställdes även till kanslern för rikets universitet, vilken därvid anbefalldes att inom sitt ämbetsområde undersöka, särskilt i vad mån fördelar i syfte att ernå ett snabbare och enklare förvaltningsförfarande skulle kunna vinnas genom, bland annat, "decentralisering av beslutanderätt i olika slag av ärenden

antingen från högre till underordnade eller lokala myndigheter eller från högre till lägre befattningshavare hos vederbörande myndighet".

Därest vid undersökningen ändringar i bestämmelser eller föreskrifter, som utfärdats av Kungl. Maj:t, funnes påkallade, skulle förslag eller påpekanden därom överlämnas till justitiedepartementet. Vidare skulle en redogörelse överlämnas för de åtgärder, vartill undersökningen föranlett, och för därvid gjorda iakttagelser, samt borde de angivna spörsmålen även i fortsättningen följas med uppmärksamhet och framställningar om erforderliga ändringar avgivas, så snart anledning därtill föreläge.

I sitt remissvar å nämnda cirkulärskrivelse framhöll kanslern beträffande universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet, att 1945 års universitetsberedning, enligt vad han inhämtat, komme att behandla dithörande frågor i det betänkande, som beredningen avsåge att då avlämna, och att ifrågavarande spörsmål därför lämpligen borde behandlas i samband med detta betänkande. I vad anginge tandläkarinstitutet hänvisades till remissvaret bilagd skrivelse från tandläkarinstitutets i Stockholm lärarkol-

legium, vari beträffande ärenden som avgjordes av kanslern anfördes, att beslut i många av dylika ärenden, exempelvis om vissa lärarförordnanden, lämpligen borde kunna decentraliseras från kanslern till institutets myndigheter.

2. Förutsättningarna för de sakkunnigas behandling av frågan om decentralisering från kanslern

a. Decentralisering från Kungl. Maj:t till kanslern

Någon decentralisering av beslutande-rätten från kanslern till lokal universitetsmyndighet synes icke ha ägt rum som resultat av ovanberörda cirkulär. I detta sammanhang må dock nämnas, att en betydande decentralisering av ärenden skett från Kungl. Maj:t till kanslern. Genom nådigt brev den 30 december 1947 angående dispens för svenska undersåtar från gällande föreskrifter rörande teologiska m. fl. examina bemyndigades sålunda kanslersämbetet att från och med den 1 januari 1948 pröva och avgöra frågor om dispens för svenska undersåtar från de i gällande stadgar angående teologiska, juridiska, medicinska, filosofiska och statsvetenskapliga examina givna föreskrifterna angående

a) rätt att inskrivas i fakultet samt avlägga examina,

b) skyldighet att genomgå kurser och övningar samt

c) ämnen i filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, statsvetenskaplig-filosofisk examen och filosofie licentiatexamen,

med rätt för kanslersämbetet att därvid meddela de villkor och bestämmelser, som måtte finnas erforderliga.

Därjämte erhöll kanslern genom kungörelser den 30 december 1947 (n:ris 990—992) angående ändrade lydelse av § 88 universitetsstatuterna, § 68 karolinska institutets stadgar och § 39 stadgan för tandläkarinstitutet bemyndigande att medgiva svensk undersåte, som icke avlagt studentexamen, rätt att inskrivas vid respektive lärosäte ävensom bestämma villkor för sådan inskrivning.

Nämnda bemyndiganden för kanslersämbetet att pröva och avgöra frågor om dispens för svenska undersåtar utsträcktes dels genom nådigt brev den 26 januari 1951 angående dispens från gällande föreskrifter rörande teologiska m. fl. examina dels genom kungörelser samma dag (n:ris 18—20) angående ändrade lydelse av § 88 universitetsstatuterna, § 68 karolinska institutets stadgar samt §§ 39 och 61 tandläkarinstitutets stadga, att, räknat från och med den 1 februari 1951, gälla även utlänningar; dock att, därest kanslersämbetet beträffande utlänning funne särskilda förhållanden föreligga, ämbetet skulle hänskjuta ärendet till Kungl. Maj:t för prövning och avgörande.

b. Uttalanden i samband med utredningens igångsättande

Den 15 december 1947 avgav universitetsutredningen sitt betänkande III. Universitetsbiblioteken, universitetsadministrationen m. m. (SOU 1947: 75). Beredningen berörde under kap. II. Universitetens administration bl. a. frågan om delegation av beslutanderätt. Den framlade därvid vissa förslag till sådana föranklingar av universitetens administrativa verksamhet som den ansåg ägnade att främja en mera rationell och smidig förvaltning. Inledningsvis framhölls sålunda

att arbetet skulle kunna underlättas, om antalet instanser för olika ärendens behandling kunde minskas. Frågorna om inskränkning i antalet instanser för olika ärendens behandling syntes dock icke för det dåvarande kunna vinna en allsidig lösning. Kanslersämbetets beslutanderätt i en mångfald ärenden skulle enligt beredningen sannolikt kunna i många fall överlåtas till underordnade akademiska myndigheter och betydande arbetsbesparande förenklingar därigenom ernås.

Frågan om ändring i kanslersämbetets organisation och befogenheter fölle emellertid icke inom ramen för det beredningen meddelade uppdraget. Dock framhölls "att det mindre konsistoriets prövning av dispensärenden utan olägenhet skulle kunna borttagas". Den enhetlighet som denna prövning avsåge att åstadkomma "torde på ett enklare sätt tillgodoses genom kanslersämbetet".

I skrivelse den 28 september 1948 till chefen för ecklesiastikdepartementet med begäran om utredning rörande kanslersinstitutionen framhöllo rektorerna för universiteten, karolinska institutet samt Stockholms och Göteborgs högskolor bl. a., att kanslersinstitutionen blivit mer

och mer belastad med ärenden av mindre eller lokal betydelse, vilka utan olägenhet kunde slutbehandlas vid de skilda universiteten och högskolorna.

Även styrelsen för Sveriges förenade studentkårer anförde i sin till Konungen riktade framställning av den 16 juni 1948 angående förstärkande av kanslersämbetet m. m., att styrelsen vore medveten om att avgörandet i ett måhända icke ringa antal ärenden skulle kunna decentraliseras från kanslern och läggas å de lokala universitetsmyndigheterna.

c. Direktiv avseende utredning av möjligheterna till decentralisering

I anslutning till vad sålunda anförts angående möjligheterna att decentralisera beslutanderätten i ett antal ärenden från kanslern till lokala universitets- och högskolemyndigheter fann departementschefen lämpligt att i sina direktiv till de sakkunniga uttala bl. a. följande:

"De sakkunniga böra såsom grundval för sin omprövning av kanslersämbetets personalorganisation detaljerat utreda frågan, i vilken utsträckning beslutanderätten kan hänskjutas till vederbörande universitet och högskolor."

B. De sakkunnigas behandling av decentraliseringsfrågan

1. Förberedande utredning

Som grundval för arbetet med att utreda möjligheterna till en decentralisering från kanslern till lokal universitetsmyndighet utarbetades sammanställningen "Ärenden vid universitetskanslersämbetet". (Bilaga.) I tabell 3 av denna sammanställning anges under rubrikerna "Ärenden som Kungl. Maj:t avgjort" och

"Ärenden som Kanslern avgjort" antalet ärenden vid kanslersämbetet åren 1947—1949 enligt vid ämbetet för nämnda år förda sakregister.

Rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet och tandläkarhögskolan i Stockholm anmodades därefter att med stöd av nämnda sammanställning till de sakkun-

niga inkomma med preliminärt förslag å ärenden, i vilka en decentralisering av beslutanderätten lämpligen syntes kunna ske från kanslern till lokal universitetsmyndighet, samt därvid angiva till vilken sådan myndighet beslutanderätten borde kunna överflyttas ävensom i övrigt avgiva de förslag, vartill frågan kunde ge anledning.

De med anledning härav inkomna förslagen blevo föremål för viss bearbetning och sammanställdes därpå under respektive sakregisterrubriker i en promemoria angående decentralisering av beslutanderätten i vissa ärenden från kanslern till lokal universitetsmyndighet. Därjämte angavs i promemorian, i de fall då förslag i avseende å beslutanderätten beträffande vissa ärenden framförts, vid vederbörliga sakregisterrubriker de bestämmelser som i huvudsak reglera ifrågavarande ärenden.

Nämnda promemoria tillställdes därefter de experter som tillkallats att biträda de sakkunniga.

Vid ett senare hållet plenarsammanträde med de sakkunniga jämte samtliga experter — utom professorn G. Westin som var förhindrad närvara — bereddes experterna tillfälle att framlägga sina förslag och synpunkter i decentraliseringsfrågan.

2. De sakkunnigas förslag

Med stöd av de förslag och synpunkter i olika frågor som sålunda framkommit från nämnda rektorsämbeten och experter ha de sakkunniga funnit sig böra upptaga nämnda frågor till behandling och därvid framlägga härefter följande förslag till decentralisering från kanslersämbetet.

Därvid ha även, i vad angår universiteten och karolinska institutet, påpekats

de författningsändringar som bli nödvändiga för att genomföra de sakkunnigas förslag. För tandläkarhögskolornas samt Stockholms och Göteborgs högskolors del ha anvisningar på författningsändringar ej alltid kunnat göras med hänsyn till att, såsom förut framhållits, för nämnda högskolor avgivna stadge- respektive statutförslag f. n. äro föremål för prövning.

De av de sakkunniga framförda förslagen torde därför beträffande nämnda högskolor, när förslagen innebära ändringar av för dessa högskolor nu gällande stadga respektive statuter, böra beaktas vid ifrågavarande stadge- och statutförslags fastställande.

Beträffande medicinska högskolan i Göteborg torde t. v. organisationskommittén för nämnda högskola i allmänhet vara det organ som har att handlägga de ärenden som nedan föreslås komma att decentraliseras från kanslern (se kungl. brev den 30 juni 1948 angående upprättande av en medicinsk högskola i Göteborg m. m. avd. I p. 3).

a. Avlöningsförhållanden

Löneklassuppflyttningar och ålderstillägg

Prövningen av frågor om fastställelse av löneklass och rätt att komma i åtnjutande av ålderstillägg tillkommer jämlikt 4 § 4) K. K. den 2 december 1921 angående beslutanderätten i vissa frågor om fastställelse av löneklass och tillerkännande av ålderstillägg (SFS 685/1921) för befattningshavare vid universiteten, karolinska institutet och [tandläkarinstitutet] universitetskanslern. Såsom villkor för erhållande av ålderstillägg gäller dock enligt stadgande i 5 § b) K. K. den 6 juni

1925 angående villkor och bestämmelser beträffande avlöningsförhållandena för professorer m. fl. vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet (SFS 211/1925) att uppskov med erhållande av ålderstillägg icke prövats böra äga rum med hänsyn till mindre väl vitsordad tjänstgöring under den tid befattningshavaren tillhört den lägre avlöningsgraden. Beslut om dylikt uppskov fattas av kanslern (se härom de båda sista styckena i nämnda § 5).

Rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala föreslår, att frågor rörande ålderstillägg och löneklassuppflyttningar skola avgöras av mindre konsistoriet efter akademikontorets hörande. — Lunds rektorsämbete anser, att normalfallen beträffande dylika frågor böra kunna behandlas av mindre konsistoriet. Fråga om uppskov med befattningshavares tillträde till ålderstillägg bör dock alltså avgöras av kanslern. Sådan fråga måste nämligen ha samband med befattningshavares försummelse i tjänsten. — Karolinska institutets rektorsämbete förordar, att frågor om ålderstillägg för professorer, prosektorer, laboratorer och underläkare vid vissa sjukhus samt löneklassuppflyttning för lönegradsplacerad personal böra avgöras av förvaltningsnämnden vid institutet. — Ärenden om löneklassplaceringar torde enligt tandläkarhögskolans i Stockholm rektorsämbete kunna avgöras av högskolans myndigheter.

De sakkunniga ha vid sin behandling av berörda ärenden funnit, att dessa i normalfallen äro av skäligen okomplicerad natur. Det gäller i huvudsak att medelst enkla räkneoperationer, vilka väl kunna utföras av respektive kamerala organ, fastställa, att viss angiven tidsperiod förflutit, vilket berättigar till uppflyttning i högre löneklass eller till ålderstillägg. Att kanslersämbetet skall behöva handlägga dessa enkla kansliärenden synes ej befogat, utan torde beslutanderätten härom

kunna överlätas på därtill närmast ligande lokala organ.

Prövningen av frågor om löneklassuppflyttningar och rätt att komma i åtnjutande av ålderstillägg bör därför beträffande normalfallen anförtros mindre konsistoriet vid universiteten, förvaltningsnämnden vid karolinska institutet, kollegienämnden vid tandläkarhögskolorna och (t. v.) organisationskommittén vid medicinska högskolan i Göteborg. Vid Stockholms och Göteborgs högskolor synes rektorsnämnden, alternativt styrelsen, kunna pröva hithörande frågor. 4 § 4) K. K. den 2 december 1921 (SFS 685/1921) ändras i enlighet härmed.

Uppkommer fråga om tillämpning av 5 § b) K. K. den 6 juni 1925 (SFS 211/1925) (uppskov för professorer m. fl. med erhållande av ålderstillägg vid mindre väl vitsordad tjänstgöring under den tid befattningshavaren tillhört den lägre avlöningsgraden) bör däremot ärendet, med hänsyn till de svåra och ömtåliga bedömningsfrågor som härvid kunna uppstå avgöras av kanslern. På grund härav synes bestämmelse böra inryckas i 4 § under 4) K. K. den 2 december 1921 med innehåll att, då fråga om dylikt uppskov uppkommer, ärendet av mindre konsistoriet (mot-svarande) skall hänskjutas till kanslern för prövning och avgörande.

Vikariatsarvoden

Bestämmelserna beträffande vikariatsarvoden till vikarierande akademiska lärare återfinnas i 10 § av nämnda K. K. den 6 juni 1925 enligt lydelsen jämlikt K. K. den 29 juni 1946 (SFS 561/1946).

Sålunda skall till vikarierande akademiska lärare vid förordnande att med full tjänstgöringsskyldighet uppehålla profes-

sors- eller extra ordinarie professorsbefattning vid universiteten samt vid karolinska institutet arvode utgå med 8.200 kronor för år. Dylikt arvode utgår till vederbörande vikarie utan av myndighet särskilt fattat beslut.

Docent vid något av universiteten eller karolinska institutet, som redan förut under sammanlagt minst ett års tid med full tjänstgöringsskyldighet uppehållit ordinarie professors- eller extra ordinarie professorsbefattning vid någon av nämnda läroanstalter, må dock som vikarie kunna av kanslern tillerkännas arvode efter 8.800 kronor för år, där vikariats-tiden omfattat sammanlagt minst ett år, och 9.400 kronor för år, där vikariats-tiden omfattat sammanlagt minst tre år.

Vid förordnande att med full tjänstgöringsskyldighet uppehålla befattning som ordinarie laborator, prosektor, observator, lärare i medicinsk radiologi, lärare i fysikalisk diagnostik, lärare i ortopedi eller lärare i radioterapi utgår utan särskilt beslut arvode med 7.700 kronor för år.

Vid partiell tjänstledighet för dessa akademiska lärare tillkommer det kanslern att bestämma, om och i vad mån avdrag å avlöningen för sådan tid må äga rum. I anslutning härtill avgör kanslern jämväl med vilket belopp vikariatsarvode i dylika fall skall utgå.

Utöver ovan angivna särskilda grundarvoden utgå även vederbörliga tillägg.

Där särskilda förhållanden så påkalla, äger Kungl. Maj:t förordna, att vikariatsarvode skall utgå efter andra grunder än här angivits.

Av hörda remissinstanser förklara både Uppsala och Lunds rektorsämbeten, att beslutanderätten i ärenden rörande vikariatsarvoden, i den mån dylika ärenden nu avgöras av kanslern,

böra kunna anförtros åt mindre konsistoriet, det senare rektorsämbetet dock med den inskränkningen att avgörandet av vikariatsarvoden vid tjänstledigheter överstigande sex månader bör kvarbli hos kanslern.

De sakkunniga anse, att mindre konsistoriet (motsvarande) bör kunna besluta i normalfallen, d. v. s. såvitt angår de i 10 § 1) K. K. den 6 juni 1925 (SFS 211/1925) enligt lydelsen jämlikt K. K. den 29 juni 1946 (SFS 561/1946) omnämnda förhöjda arvoden vid full tjänstgöringsskyldighet efter minst ett respektive minst tre års vikariatsförordnande. För att fastställa om dessa förhöjda arvoden skola utgå, behöver man nämligen endast beräkna den tid vederbörande vikarie ”med full tjänstgöringsskyldighet uppehållit ordinarie professors- eller extra ordinarie professorsbefattning vid någon av nämnda läroanstalter”. Det kan icke sägas vara nödvändigt, att kanslern skall behöva taga befattning med dylika spörsmål.

Någon anledning att uppsätta en viss maximigräns, beträffande den tid mindre konsistoriet (motsvarande) föreslås äga bestämma vikariatsarvode i här berörda fall, synes icke finnas, då vikariatsarvode, sedan det förhöjda arvode en gång fastställts, därefter utgår med det sålunda fastställda beloppet, oavsett hur lång tid vikariatet därefter varar, sedan väl de två gränserna, ett respektive tre år, överskridits. 10 § ändras till överensstämmelse med här framlagda förslag.

Vid partiellt förordnande bör dock kanslern fortfarande bestämma, med vilket belopp vikariatsarvode skall utgå. Beträffande dylika partiella förordnanden gäller nämligen, att några fasta normer för bedömandet av dessa fall icke kunna

uppställas, eftersom den partiella ledighetens omfattning varierar högst betydligt från fall till fall. Det torde därför vara lämpligt, att kanslern, i samband med att han bestämmer villkoren för och omfattningen av den partiella tjänstledighet som ligger till grund för ifrågavarande förordnande, avgör frågan om storleken av vikariatsarvodet.

Möjlighet bör liksom nu finnas för kanslern att i fall, då så befinnes nödvändigt eller skäligt, låta Kungl. Maj:t taga ställning till och avgöra, om särskilt höjt vikariatsarvode bör utgå.

De sakkunniga vilja beträffande frågor om avlöningsförhållanden vidare anföra följande.

I sitt den 17 oktober 1949 avgivna betänkande Del I Professorer m. fl. (stencilerat) har 1948 års universitetslönekommitté förordat, bland annat, att professorer och befattningshavare inom laboratorsgraden ävensom vissa andra befattningshavare skola inordnas under statens allmänna avlöningsreglemente (Saar).

Därest de i nämnda betänkande framlagda förslagen genomföras, komma sålunda nuvarande bestämmelser om ålders-tillägg och vikariatsarvoden att bortfalla och ersättas med däremot svarande bestämmelser i Saar.

Vad här ovan anförts om ålderstillägg torde därför böra i tillämpliga delar få anses gälla de löneklassuppflyttningar som kunna komma att ersätta ålderstilläggen. I vad angår löneklassuppflyttningar ha ju beträffande de befattningshavare som redan äro avlönade enligt Saar decentraliseringsförslag ovan framlagts. Vid ett genomförande av universitetslönekommitténs förslag torde decentraliseringsförslagen böra anses omfatta

löneklassuppflyttningar jämväl för de akademiska lärare och andra befattningshavare som då avses komma att inordnas under Saar.

Några decentraliseringsåtgärder angående vikariatsarvoden bli däremot ej nödvändiga att genomföra, då vikariatsersättningar utgå med enligt i Saar fastställda belopp.

I fråga om genomförandet av universitetslönekommitténs berörda förslag är emellertid att märka följande. Sedan det vid beredning inom civildepartementet av ärendet visat sig, att ytterligare utredning erfordrades angående vissa med ifrågavarande lönereglering sammanhängande spörsmål, tillkallade chefen för civildepartementet den 6 februari 1951 enligt bemyndigande dels två sakkunniga att inom departementet biträda med utredning rörande frågor som sammanhänga med genomförandet av lönereglering för vissa befattningshavare vid universiteten och de statliga högskolorna i anslutning till universitetslönekommitténs förslag, dels ock en sakkunnig med uppdrag att inom departementet biträda med utredning angående reglering av löner och pensioner för professorer m. fl. befattningshavare vid Stockholms och Göteborgs högskolor m. m. Enligt departementschefens uttalande i propositionen 1951: 114 (s. 8) äro ”dessa utredningar avsedda att bedrivas så snabbt, att förslag till slutlig lönereglering för de högre akademiska lärarna kan föreläggas 1952 års riksdag”.

Med anledning härav synes det ifrågasätta inordnandet av berörda befattningshavare under Saar icke kunna komma att äga rum tidigare än från och med budgetåret 1952/53. De sakkunniga vilja emellertid understryka, att här ovan fram-

förda förslag om decentraliseringsåtgärder på det akademiska löneområdet böra genomföras att gälla från en tidigare tidpunkt, förslagsvis från och med den 1 januari 1952, i avvaktan på att lönekommitténs förslag vid en senare tidpunkt vinner tillämpning.

b. Docenter

Docentförordnanden

Enligt universitetsstatuterna §§ 72 och 73 samt karolinska institutets stadgar §§ 55 och 56 har den som önskar bli antagen till docent i någon vetenskap att därom göra ansökan hos vederbörande fakultet eller sektion respektive karolinska institutets lärarkollegium, som prövar, huruvida villkoren för docentförordnande äro uppfyllda. Om skäl därtill föreligga må fakulteten (motsvarande) inhämta yttrande i ärendet av särskild sakkunnig. Därest så befinnes erforderligt, kan sökanden åläggas att genom prov ådaga lägga sin skicklighet såsom lärare. Finner fakulteten (motsvarande), att sökanden bör anställas som docent, skall hemställa därom göras hos kanslern, som avgör ärendet.

Vid Stockholms och Göteborgs högskolor förordnas docent av högskolans styrelse, på förslag vid Stockholms högskola av vederbörande avdelning (sektion) och vid Göteborgs högskola av lärarrådet. Vid båda högskolorna skall docentförordnande underställas kanslerns "prövning". I Göteborgs högskolas statuter heter det: kanslerns "prövning och stadfästelse".

Docentfrågan har i sin helhet under innevarande sekel behandlats i ett flertal kommittébetänkanden. Här behövs endast nämnas, att 1938 års docentutredning (i

betänkande SOU 1939: 41), 1945 års universitetsberedning (i betänkande SOU 1946: 9) och 1948 års universitetslönekommitté (i sitt förberörda betänkande) behandlat, bland annat, frågan om docents förordnande.

Jämlikt 72 § 2 mom. universitetsstatuterna och 55 § 2 mom. karolinska institutets stadgar må ej docentförordnande meddelas någon, utan att hans anställande prövas nyttigt för den vetenskapliga forskningen eller för undervisningen samt han ådagalagt erforderlig skicklighet såsom vetenskapsidkare och lärare. Någon begränsning av antalet docenter vid samma akademiska högskola finnes sålunda ej stadgad utöver sistnämnda generella föreskrift.

Ej heller finnas några särskilda kompetensvillkor för erhållande av förordnande som docent. I praxis fordras dock beträffande lärdomsmeriter regelmässigt licentiatexamen jämte betyg över genomgången disputationssprov med minst betyget Med beröm godkänd för såväl författandet som försvaret i det ämne vari docenturen sökes. Från denna regel kunna emellertid flera undantag påvisas, då docentförordnande av kanslern utfärdats, ehuru endast lägre examensvitsord presenterats.

Det ämne vari docentförordnande meddelas behöver varken vara examensämne eller vara vid vederbörande lärosäte representerat av professur. Exempelvis ha vid universiteten förordnats docenter i sådana ämnen som apologetik, assyriologi, indologi o. s. v.

1938 års docentutredning har i kommentar till universitetsstatuternas 73 § uttalat, att några formella bestämmelser ej synas behövliga rörande frågan, om den

vetenskap i vilken docent förordnas skall omfatta ett helt undervisningsämne, del därav eller eventuellt flera läroämnena.

Universitetsberedningen har anslutit sig till denna ståndpunkt, dock under påpekande av att en extrem specialisering av den vetenskap som docentur kan omfatta icke är önskvärd.

I anslutning härtill kan förtjäna erinras att genom kanslersskrivelse den 13 december 1941 föreskrivits, att vid hemställan om förordnande av docent i en vetenskapsgren, vilken utgör del av ett examensämne eller av ämnesområdet för en professur, skall redogöras för de skäl som föranlett den föreslagna begränsningen av området för docenturen.

De mer eller mindre komplicerade spörsmål som sålunda kunna infinna sig, då det gäller att fälla avgörandet om en ifrågasatt docentur, ställa rätt stora krav på den härom bestämmande myndigheten.

Kanslern har genom sin hittillsvarande verksamhet vid bedömandet av dessa frågor utformat och följt en praxis som till sina verkningar synts de sakkunniga särdeles värdefull. Ett fast docentbegrepp har skapats och vidmakthållits. Övervägande skäl synas därför tala för att några decentraliseringsförslag ej äro påkallade beträffande förordnandet av docenter.

Docents tjänstledighet m. m.

De sakkunniga behandla frågan om beviljande av tjänstledighet i ett sammanhang, nämligen under f. Tjänstledigheter, förordnanden. Något skäl att därvid göra skillnad mellan tjänstledighet för docenter och övriga akademiska befattningshavare torde ej föreligga.

De förslag som från olika remissinstanser framkommit rörande decentralisering

av rätten att bevilja tjänstledighet åt docenter stå dock i visst samband med frågan om dels entledigande av docent, dels rätt för docent att kvarstå vid docentur och rätt att bo utom universitetsstaden m. m.

74 § universitetsstatuterna och 57 § karolinska institutets stadgar innehålla härom följande bestämmelser:

1. Om docent avflyttar från universitetsstaden (huvudstaden) och han icke med kanslerns tillstånd bor i dess närhet, skall han entledigas från docentförordnandet. Dock må han även efter avflyttningen kvarstå som docent under viss tid, därest kanslern på grund av särskilda skäl och efter vederbörande fakultets eller sektionens (kollegiets) hörande beviljat honom tjänstledighet för tiden i fråga.

2. Docentförordnande må ej innehavas av den, som uppnått en ålder av 65 år.

3. Om docent varaktigt upphört såväl att bedriva vetenskaplig forskning som att undervisa vid universitetet (institutet) eller om eljest skäl för återkallelse av docentförordnande förefinnas, skall fakultet eller sektion (kollegiet) göra anmälan därom till kanslern och ankommer det på honom att pröva om förordnandet bör återkallas.

Rektorsämbetet vid universitetet i Lund uttalar i dessa frågor bl. a. följande: "Avser tjänstledigheten en längre tidrymd har man i regel att göra med det fall, att docent avflyttat till annan ort. Avflyttar docent till ort i universitetets närhet, för Lunds vidkommande exempelvis till Malmö eller Eslöv (ev. till Hässleholm eller Landskrona), bör tillstånd att kvarstå kunna beviljas av mindre konsistoriet. Förutsättningen för bifall bör dock vara, att docenten är aktivt verksam som forskare eller att det i övrigt är i universitetets intresse att sådant tillstånd lämnas.

Tillståndet bör tidsbegränsas, t. ex. till tre år, men bör kunna efter prövning förlängas. Avflyttar docent till längre bort belägen ort, bör han i vissa fall kunna få kvarstå vid docenturen under någon tid. Förutsättning härför synes emellertid böra vara, att han är aktiv forskare och har möjlighet att under åtminstone kortare tider kontinuerligt återkomma till universitetet för meddelande av där önskvärd undervisning eller handledning av de studerande. Tjänstledighet för nu nämnd docent synes utan olägenhet kunna behandlas av mindre konsistoriet, när sådan ledighet icke sträcker sig utöver två år efter det bosättningen å annan ort skett, ev. med möjlighet för konsistoriet att efter prövning medgiva förlängning av tillståndet under ytterligare två år."

Från experternas sida ha två olika åsikter gjorts sig gällande beträffande rätten att kvarstå som docent vid bosättning utom universitetsstaden. Professorerna Berg, Hadding och Boëthius ha anført, att det skulle bli av stor betydelse om möjlighet bereddes docenter, vilka visat sig värdefulla för sina respektive lärosäten, exempelvis såsom professorsvikarier och opponenter, att vid avflyttning från universitetsstaden kvarstå vid sina docenturer. Emot denna åsikt ha professorerna Bergstrand och Cramér framhållit, att problemet för de högskolor de representera är att antalet docenter vid dessa högskolor är fullt tillräckligt och att det snarare gäller att finna tjänliga medel att begränsa antalet docenter.

Härtill vilja de sakkunniga anföra följande.

Nedan under f. Tjänstledigheter, förordnanden framläggas förslag med innebörd, att mindre konsistoriet (motsvarande) skall äga rätt att bevilja tjänstledighet intill tre månader för, bland andra, docenter. Intill denna tremånadersgräns finnes alltså möjlighet för vederbörande lärosäte att — oberoende av en mera tillfällig bortovaro för en docent från universitetsstaden — kunna behålla denne, utan att någon kanslerns prövning av begreppet "närhet" i hithörande bestämmelser behöver ske.

Såsom rektorsämbetet vid universitetet i Lund påpekar, har man, då tjänstledigheten avser en längre tidrymd, vanligen att göra med det fallet att docent avflyttat till annan ort. Under dylika omständigheter skall han, därest han icke med kanslerns tillstånd bor i universitetsstadens närhet, entledigas. Docent bör dock kunna kvarstå viss tid efter avflyttningen, därest kanslern på grund av särskilda skäl beviljat honom tjänstledighet för tiden ifråga.

Universitetsberedningen har i sin öfverförorda utredning angående docentinstitutionen uttalat den åsikten att i hitillsvarande bestämmelser samt i deras tillämpning alltför stor vikt lagts vid själva bostadsorten, medan enligt dess uppfattning möjligheten för docent att stå till förfogande för tjänstgöring vid universitetet bör vara det avgörande för hans rätt att kvarstå. Begreppet universitetsstadens närhet, som nu är bestämmande för kanslerns tillstånd för docenter att kvarstå i tjänst, har med nutida kommunikationsmöjligheter visat sig alltför snävt och obestämt och erbjuder besvärliga gränsdragningsproblem, t. ex. vid Uppsaladocenters flyttning till Stockholm och Lundadocenters till vissa städer i Skåne.

Beredningen har därvid även föreslagit viss ändring i gällande bestämmelser om docents avflyttning till annan ort. Någon förändring av kanslerns ställning därvidlag har dock icke blivit satt i fråga.

De sakkunniga ha ej funnit skäl att närmare gå in på frågan om tolkningen av begreppet universitetsstadens närhet och ej heller på frågan om ändring av förutsättningarna för kvarstående vid docentur efter avflyttning från universitetsstad.

Förslagen att överflytta kanslerns avgöranden i dessa frågor på vederbörande universitetsmyndigheter ha dock ej givit de sakkunniga anledning att föreslå någon ändring av gällande bestämmelser. Den prövning som kanslern hittills företagit har nämligen, som redan framhållits, bidragit till att ge docentbegreppet en viss avgränsad karaktär i överensstämmelse med hithörande stadganden.

Vad angår rätten att av skilda anledningar entlediga docent, har intet förslag framkommit att decentralisera bestämmanderätten härom från kanslern. De sakkunniga finna ej anledning framlägga något förslag om ändring av nuvarande bestämmelser härutinnan.

c. Docent- och forskarstipendier samt Filénska legat

Bestämmelserna rörande docentstipendier vid universiteten och karolinska institutet återfinnas i kungl. brev den 29 november 1946 med däri senare vidtagna ändringar.

Docentstipendierna ha till ändamål att vid vederbörande universitet respektive karolinska institutet fästa unga framstående docenter samt sålunda tillgodose undervisningen och det vetenskapliga arbetet vid universitetet respektive institutet.

Docentstipendium tillsättes av kanslern efter ansökan hos vederbörande fakultet eller sektion samt vid karolinska institutet hos lärarkollegiet. Erforderliga närmare föreskrifter rörande tillkännagivande av ledighet av stipendium, tid för ansökan m. m. utfärdas av kanslern.

Docentstipendierna tillsätts i regel för en tid av tre år. På framställning av fakulteten (motsvarande) äger kanslern att för stipendiat, som utmärkt sig genom

vetenskapligt författarskap eller det sätt, varpå han biträtt vid undervisningen, förlänga tiden för stipendiets åtnjutande med ett, två eller sammanlagt högst tre år. Kanslern må även, där i särskilda fall förhållandena det påkalla, tilldela samme innehavare stipendium även under ett sjunde år.

Utan kanslerns medgivande må docent icke med innehav av docentstipendium förena allmän eller enskild befattning eller uppdrag eller annan verksamhet, som kan antagas komma att i nämnvärd grad förhindra honom att utöva sådan lärar- eller forskarverksamhet, vars stödjande avses med docentstipendium. Dylikt medgivande må icke lämnas annat än då särskilda förhållanden därtill föranleda. På särskild prövning av kanslern beror jämväl, huruvida docent må äga att jämte annat stipendium, som av honom innehaves, erhålla eller behålla docentstipendium.

Efter förslag av fakultet (motsvarande) må kanslern kunna för uppgivet vetenskapligt arbete befria docentstipendiat från honom åliggande undervisning för en termin eller, när särskilda skäl därtill föranleda och undervisningens intressen det medgiva, för två terminer under varje period av tre år, varunder han innehar stipendium, allt under förutsättning att särskilda kostnader härigenom icke förorsakas statsverket eller de studerande.

Docentstipendium må vidare kunna med kanslerns medgivande behållas av docent, som, efter vederbörlig tillåtelse, för vetenskapligt ändamål uppehåller sig annorstädes än vid universitetet.

För docentstipendierna vid Stockholms och Göteborgs högskolor gälla i huvudsak samma bestämmelser som vid de övriga lärosätena.

Vad angår forskarstipendier har Kungl. Maj:t i brev till statskontoret den 26 juni 1946 meddelat bestämmelser rörande inrättande av sådana stipendier för docenter vid universiteten och karolinska institutet.

Behörig att erhålla forskarstipendium är docent, som genom utgivna skrifter ådagalagt utmärkt forskarbegåvning och intager en verkligt framstående ställning inom sin vetenskap. Vid tillsättande av forskarstipendium må ej andra grunder avses eller åberopas än graden av vetenskaplig forskarbegåvning.

Forskarstipendiat tillsättes av kanslern för en tid av tre år med möjlighet till tre års förlängning.

Kanslern äger för viss tid befria forskarstipendiat från undervisningsskyldighet samt även medgiva stipendiat rätt att under lästermin vara boende utom universitetsstaden.

De Filénska legaten utgå vid universitetet i Uppsala jämlikt ett kanslersbrev den 24 mars 1843, utfärdat på grundval av ett utav kommerserådet Paul Edvard Filén i testamente den 7 december 1822 givet bemyndigande. Legaten äro tre och uppbäras i tre år med möjlighet till tre års förlängning. De skola på förslag av större konsistoriet av kanslern tilldelas behövande yngre män, som ådagalagt en mera sällsynt skicklighet och lärdom, med företräde för docenter. De Filénska legaten utgå f. n. vart och ett med 574 kronor. Nämnda kanslersbrev har fastställts av Kungl. Maj:t.

Rektorsämbetet vid universitetet i Lund framhåller, att i frågor om förordnande å docentstipendium läser det vara regel, att av fakultet eller sektion föreslagen docent erhåller förordnande. Undantagen torde vara mycket få. Det

borde därför vara tänkbart, att förordnandet skulle kunna meddelas av mindre konsistoriet eller rektor. Kanslern skulle i sådant fall taga befattning med dessa frågor endast i fall då besvär anfördes. — Förordnande av innehavare av de Filénska legaten finner rektorsämbetet i Uppsala böra kunna meddelas av större konsistoriet därstädes. — Karolinska institutets rektorsämbete anser, att förordnanden av docentstipendiat och forskarstipendiat jämförda med ifrågasatt stipendier sammanhängande frågor böra vid institutet avgöras av lärarkollegiet.

Universitetsberedningen har om docentstipendierna i sitt betänkande om docentinstitutionen understrukit, att deras ändamål är att "vid universitetet fästa unga, framstående docenter samt sålunda tillgodose undervisningen och det vetenskapliga arbetet". Beredningen har vidare inskräpvt vikten av att denna princip verkligen upprätthålles och att de stadgade kompetensvillkoren icke i praxis uppluckras till förmån för mer eller mindre tydligt framträdande försörjningssynpunkter. Särskilt gäller detta, enligt beredningen, tillämpningen av bestämmelsen, att docentstipendiat skall vara ung, ett krav som måste särskilt inskräpas med hänsyn till den fortgående höjningen av docentåldern.

Förslag har även framlagts från beredningens sida att vidga docentstipendiats möjlighet att med bibehållet stipendium för vetenskapligt syfte vistas utanför det lärosäte vid vilket han förordnats som docent. Beredningen har härvid ansett önskvärdt, att docent i forskningssyfte under längre tid skulle äga vistas vid en vetenskaplig institution i en annan universitetsstad än sin egen samt där även kunna utnyttjas för den akademiska undervisningen, samtidigt som docentens innehav av oavkortat stipendium säkerställdes.

Stipendiebeloppen uppgå, med inräk-

nande av vederbörliga tillägg, till sammanlagt 14.506: 20 kronor för år räknat. Docentstipendiaternas relativt sett höga löneställning motiverar i och för sig, att stipendierna fortfarande böra förordnas av kanslern.

De omvittnat svåra bedömningsfrågor som ej sällan uppkomma vid tillsättandet av docentstipendier, t. ex. om förening av bisysslor, göra det även tveksamt att överlämna avgörandet härom åt vederbörande akademiska myndigheter. Att uppställa generella regler för bedömandet av hithörande frågor torde nämligen vara ogörligt.

Vad här sagts om svårigheten att decentralisera tillsättningsrätten beträffande docentstipendier gäller i lika hög grad frågorna om rätt för stipendiat att behålla stipendium vid vistelse utom universitetsstaden samt om befrielse under viss tid från honom åliggande undervisning.

1948 års universitetslönekommitté har, såsom förut berörts, framlagt förslag om docentstipendiernas inplacering på löneplan. Kommittén har därvid kommit till det resultatet, att de av kommittén föreslagna e. o. docenterna böra såsom extra ordinarie tjänstemän inplaceras i lönegraden Ce 30. Under docentanställningens första år, som avsetts skola utgöra en provotid, föreslås lönegradsplacering såsom extra tjänstemän i lönegraden Cg 28.

Som jämväl förut framhållits, anser lönekommittén, att frågor om anställande och avlönande av här avsedda docenter vid kanslern underställda läroanstalter böra prövas och avgöras av denne.

Om universitetslönekommitténs förslag genomföres, inträder frågan om docentstipendier i ett väsentligt nytt läge. Att under förhandenvarande omständigheter

för en eventuell kortare övergångstid föreslå någon ändring i kanslerns befattning med frågorna rörande docentstipendier torde icke vara välbetänkt. Det synes nämligen icke vara möjligt att å vederbörande universitetsmyndigheter överlåta avgörandet i fråga om anställandet och avlönandet av de föreslagna extra och extraordinarie docenterna, bl. a. på grund av deras relativt höga löneställning.

Vidkommande förslaget att förordnande av forskarstipendier jämte sammanhängande frågor skulle för karolinska institutets del få avgöras av lärarkollegiet kunna de sakkunniga i allt väsentligt anföra samma synpunkter som i fråga om docentstipendier.

Med ännu större skäl än beträffande docentstipendier böra forskarstipendierna nämligen tillsättas av kanslern. De utomordentligt höga fordringar som ställas på sökande till forskarstipendium och forskarstipendiernas höga belopp — med inräknande av vederbörliga tillägg 16.449: 96 kronor för år — äro omständigheter som starkt tala emot någon överflyttning till lokala akademiska myndigheter av bestämmanderätten i frågor rörande forskarstipendier.

Med hänsyn även till att universitetslönekommittén jämväl för dessa docenter föreslagit inrättande av e. o. tjänster, nämligen såsom e. o. forskardocenter i lönegraden Ce 32, d. v. s. med samma lön som preceptor, vilken tillsättes av Kungl. Maj:t, finnes i nuvarande läge icke någon möjlighet att befria kanslern från beslutanderätten i hithörande frågor om forskarstipendier.

Emot förslaget att låta större akademiska konsistoriet i Uppsala utdela de Filénska legaten synes intet vara att erinra.

Med hänsyn till de ringa belopp varmed dessa legat utgå samt till den omständigheten att de endast kunna komma i fråga för studerande vid Uppsala universitet torde någon anledning ej finnas att kanslerna i fortsättningen skall behöva besluta om dessa legats utdelande.

Då Kungl. Maj:t stadfäst hithörande kanslersskrivelse den 24 mars 1843, måste nådigt bemyndigande inhämtas till den föreslagna överflyttningen av beslutanderätten och därefter ny kanslersskrivelse utfärdas i ämnet. Något hinder mot en sådan överflyttning föreligger icke enligt innehållet i de till grund för legaten liggande testamentsbestämmelserna.

d. Docentstipendiefonderna

Bestämmelserna om docentstipendiefonderna återfinnas i det ovan citerade kungl. brevet den 29 november 1946 rörande docentstipendier vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet.

Medel som på visst sätt besparas å anslagsmedlen till docentstipendier skola bilda vid karolinska institutet en docentstipendiefond och vid universiteten dylika fonder, fördelade på fakulteter och sektioner.

Ur docentstipendiefond må för undervisningens behov eller för uppmuntrande av vetenskaplig forskning understöd av kanslern tilldelas docent, som icke uppbär docentstipendium, eller ock annan yngre vetenskapsidkare. Dock må till varje person understöd utgå med högst 7.200 kronor för budgetår räknat.

Med åtnjutande av dylikt understöd skola följa de skyldigheter som kanslern i varje särskilt fall bestämmer. Ur docentstipendiefond må även utgå ersättning till

ostipendierad docent eller annan vetenskapsidkare, som förordnats att å fakultets eller sektions eller lärarkollegiets vägnar opponera vid disputationssakt.

Rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala föreslår, att anslag ur docentstipendiefonderna må utgå efter beslut av mindre konsistoriet på förslag av fakultet respektive sektion. — Lunds rektorsämbete anför om dessa fonder följande: "Enklast vore visserligen, om fakultet eller sektion själv ägde disponera över docentstipendiefonderna. Tömmes sådan fond för tillgodoseende av, relativt sett, mindre nödvändiga ändamål, skulle emellertid reservfonden kunna få tillgripas för att bestrida kostnaderna för t. ex. nödvändig undervisning. Möjligt synes emellertid vara, att beviljandet av anslag ur docentstipendiefond anförtröddes mindre konsistoriet efter drätselnämndens hörande." — Slutligen förordar karolinska institutets rektorsämbete, att lärarkollegiet vid institutet skall få disponera över institutets docentstipendiefond.

Genom svårigheter att besätta en rad nyinrättade docentstipendier ha under de senare åren stora summor kunnat avsättas till docentstipendiefonderna.

De medel som därunder stått till förfogande för utdelning ha därför varit betydande, såsom bl. a. framgår av följande tabell, hämtad från universitetslönekommitténs nämnda betänkande och kompletterad för budgetåret 1949/50.

Budgetår	Besparingar som ingått till docentstipendiefonderna		
	Uppsala	Lund	Karolinska institutet
1945/46	27.665	29.909	10.711
1946/47	156.923	158.315	12.186
1947/48	239.588	251.098	68.018
1948/49	246.372	246.432	31.137
1949/50	188.008	137.032	35.476

Det är alltså avsevärda belopp som stå till disposition, varför utdelandet av anslag från dessa fonder bör ske enligt en-

hetliga normer. Någon ändring av nuvarande bestämmelser om kanslern såsom utdelande myndighet torde därför ej böra genomföras.

Att märka är vidare att universitetslönekommitténs förslag att inrätta extra och extra ordinarie docenttjänster innebär, att docentstipendierna och med dem docentstipendiefonderna eventuellt komma att bortfalla inom en nära framtid.

De sakkunniga finna sig i dylikt läge ej böra framlägga några förslag om decentraliseringsåtgärder i fråga om utdelandet av medel ur docentstipendiefonderna.

För det inkomstbortfall som universiteten åsamkas till följd av den av universitetslönekommittén förordade löneregleringen, varigenom docentstipendiefonderna skulle komma att bortfalla, bör skälig gottgörelse beredas. Detta spörsmål behandlas nedan under e. Reservfonderna respektive allmänna fonden.

e. Reservfonderna respektive allmänna fonden

Enligt 142 § universitetsstatuterna må kanslern för tillfälliga behov och sådana på förhand ej bestämda ändamål, som avse undervisningens, studiernas och universitetets allmänna förkovran, efter omständigheterna använda "de medel, som äro därtill särskilt anvisade".

Här omnämnda, särskilt anvisade medel utgöras vid vartdera universitetet av den s. k. reservfonden. Dessa fonders inkomster härröra huvudsakligen från fyra huvudkällor: 1) överskott å den i staten beräknade nettoavkastningen från universitetets hemman, 2) överskott å den i staten beräknade nettoavkastningen från uni-

versitetets skogar, 3) besparingar å vissa lönemedel och 4) s. k. tillfälliga räntor.

Sammanlagda beloppen av samtliga medel som årligen tillförts reservfonden vid respektive universitet budgetåren 1945/46—1949/50 ha enligt inhämtade uppgifter i runda tal utgjort:

Budgetår	Uppsala	Lund
1945/46	302.600	108.717
1946/47	302.900	163.250
1947/48	215.100	417.675
1948/49	195.100	390.298
1949/50	203.000	204.053

Av tillskotten till reservfonderna äro besparingar å avlöningsanslag och de delar av besparade docentstipendiemedel som skola tillföras reservfonden förtjänta av särskild uppmärksamhet.

De besparingar som under senare år tillgodoförts reservfonderna genom dylika tillskott framgå av följande siffror, sammanställda av universitetslönekommittén på grundval av från universiteten inhämtade uppgifter och kompletterade för budgetåret 1949/50.

Budgetår	Besparingar å avlöningsanslag		Besparingar å docentstipendiemedel	
	Uppsala	Lund	Uppsala	Lund
1945/46	12.591	26.054	—	—
1946/47	42.883	69.957	—	—
1947/48	138.816	209.835	56.541	125.682
1948/49	89.247	115.422	75.977	173.165
1949/50	69.577	43.094	132.518	45.113

Den starka stegringen under de sista åren av nämnda besparingar har berott på att ett stort antal tjänster och docentstipendier, vilka inrättats i samband med den företagna upprustningen av universitetet, icke kunnat besättas förrän efter en viss, ej alltför kort tid.

Härigenom ha betydande tilldelningar ur reservfonderna kunnat äga rum till bl. a. sådana ändamål som inköp av möbler, instrument, apparater och maskiner till olika institutioner och inrättningar, täckande av brister i diverse avlönings- och materielanslag, avlöningar åt tillfällig personal, filmning av riksregistraturet, anordnande av vissa kurser, renskrivning av seminarieuppsatser, förhyrande av lokaler för undervisning och annat, bidrag till vissa resor etc.

Universitetens reservfonder motsvaras vid karolinska institutet delvis av den s. k. allmänna fonden. Genom kungl. brev den 18 juli 1930 har reglemente fastställts att gälla för denna fond. Därvid föreskrevs att kanslersämbetet, efter framställning i varje särskilt fall av institutets lärarkollegium, ägde disponera fonden för vissa närmare angivna ändamål.

Allmänna fonden har budgetåren 1945/46—1949/50, enligt vad som inhämtats, tillförts följande belopp: 1945/46 13.143:—, 1946/47 13.197:—, 1947/48 17.045:—, 1948/49 15.542:— och 1949/50 41.631:—. Av det belopp som budgetåret 1949/50 tillförts fonden utgör 14.630 kronor vid försäljning av obligationer uppkommen vinst.

Ur fonden ha under senare år anslagits medel till så vitt skiftande ändamål som inköp av experimentdjur och diktafonapparat, arkivforskning samt anskaffande av vissa inventarier till olika kliniker och institutioner. Till rektors förfogande ha även ställts vissa anslag för representationskostnader. Summan av årligen utdelade anslag har under de senaste 5—6 åren varierat mellan 20.000 och 30.000 kronor.

Enligt förslag av rektorsämbetet vid universitetet i Lund skulle för vinnande av avlastning i kanslerns arbetsbörda mindre belopp, förslagsvis icke överstigande 3.000 kronor, kunna disponeras av mindre konsistoriet efter drätsel-nämndens hörande. Förteckning över sålunda beviljade anslag borde i sådant fall, t. ex. kvartalsvis, överlämnas till kanslern.

Bland experterna har professorn Berg förklarat sig vilja instämma i Lundaförslaget. Någon risk för att mindre konsistoriet skulle kunna kringgå bestämmelserna för utdelande av anslag torde ej förefinnas. — Professorn Hadding har uttalat, att det skulle vara mycket förmånligt om universiteten själva finge avgöra om dessa medels disposition, då det i allmänhet torde röra sig om små belopp och bestämmelserna medge en vidsträckt användning av fonderna. Dessutom skulle den föreslagna skyldigheten att avge rapport till kanslern över utdelade anslag skapa full garanti för att bestämmelserna bleve behörigen iakttagna.

I och för sig tala enligt de sakkunniga många skäl för en ändring av kanslerns dispositionsrätt över reservfonderna, men frågan härom har kommit i ett nytt läge genom universitetslönekommitténs förut citerade betänkande med förslag om ny lönereglering för de akademiska lärarna. Efter denna lönereglerings genomförande kommer den nuvarande anordningen att besparingar å anslagna avlönings- och docentstipendiemedel ingå till nämnda fonder för att sedan efter kanslerns bestämmande utnyttjas för särskilda behov att försvinna.

Av denna anledning anse de sakkunniga sig icke behöva framlägga något slutligt förslag om decentralisering på ifrågavarande område. Då emellertid den nya löneregleringen, såsom förut berörts, synes komma att träda i kraft tidigast från och med budgetåret 1952/53 torde mindre konsistoriet, förslagsvis från och med den 1 januari 1952, böra få bestämma

över reservfonden på så sätt att belopp intill 3.000 kronor årligen för samma ändamål kunna anvisas av denna myndighet. Över sålunda disponerade belopp bör rapport kvartalsvis insändas till kanslern.

Såsom ovan under d. Docentstipendiefonderna påpekats, uppkommer vid ett genomförande av nytt avlöningssystem för professorer frågan, om och i vad mån gottgörelse bör beredas universiteten för den avsevärda minskning som komme att uppstå i reservfondernas behållningar, därest universitetslönekommitténs förslag genomföres.

Universitetslönekommittén har själv upptagit denna fråga och härom anfört bl. a. följande: "Visserligen kan det enligt kommitténs mening ifrågasättas, huruvida medel, som ursprungligen anslagits till avlöningar och docentstipendier, lämpligen bort ställas till förfogande för andra ändamål i den utsträckning senast varit fallet. Kommittén finner icke anledning att närmare ingå på denna fråga. Det synes emellertid kommittén, att skälig gottgörelse bör beredas universiteten för bortfallet av vissa till reservfonderna hittills ingående inkomster. Även om det normala i fortsättningen givetvis bör vara, att vid de årliga anslagsäskandena erforderliga beräkningar göras av medelsbehovet för olika ändamål för kommande budgetår, synes därför anledning föreligga att överväga, om icke i samband med löne regleringen borde för vardera universitetet upptagas ett anslag för oförutsedda behov".

De nuvarande docentstipendie- och forskarstipendiefonderna, vilka finnas såväl vid universiteten som vid karolinska institutet, böra, enligt vad universitetslönekommittén fortsättningsvis anför, "indra-

gas i samband med att de stipendierade docenterna och forskarstipendiaterna inplaceras i lönegrad. Härvid bör bl. a. uppmärksammas frågan om beviljande av erforderliga medel för ändamål, som f. n. tillgodoses genom användande av ifrågavarande fonder. Såsom exempel härå må nämnas "understöd", som i vissa fall kan beviljas docent eller annan yngre vetenskapsidkare för tillgodoseende av undervisningens behov eller för uppmuntrande av vetenskaplig forskning, ävensom motsvarigheten till nuvarande s. k. extra forskarstipendium. Det i det föregående ifrågasatta anslaget för oförutsedda behov kunde måhända anlitas även för nu angivna ändamål."

De sakkunniga vilja för sin del instämma i vad universitetslönekommittén anfört om att universiteten synas böra beredas gottgörelse för ifrågavarande inkomstbortfall för reservfonderna. Även nödvändigheten för respektive läroanstalter att vid oförutsedda behov äga möjlighet att erhålla medel, exempelvis för anordnande av extra undervisningskurser, avlönande av tillfällig personal, tillgodoseende av hastigt uppdykande krav på förvärv av nödiga inventarier och undervisningsmateriel för olika kliniker, institutioner och andra inrättningar, talar för att de fonder som i och med löne regleringen helt eller delvis bortfalla böra ersättas med anslagsmedel av någon art.

De nu nämnda fonderna, d. v. s. reservfonderna samt docent- och forskarstipendiefonderna, böra, såsom universitetslönekommittén föreslagit, ersättas med för varje universitet och högskola utgående, å respektive stater upptagna anslag för oförutsedda utgifter. Dessa anslag böra enligt de sakkunnigas mening lämpligen

få disponeras lokalt så att mindre be-
lopp, förslagsvis icke överstigande 3.000
kronor, kunna få utgå enligt mindre kon-
sistoriets (motsvarande) eget bestämman-
de. Förteckning över sålunda beviljade
anslag böra i sådant fall, t. ex. kvartals-
vis, överlämnas till kanslern.

Vad slutligen angår den allmänna fon-
den vid karolinska institutet, är först
att märka, att denna fond icke till-
godogöres tillskott från vare sig avlö-
ningsanslag eller docent- och forskarsti-
pendiemedel. Vidare bestämma de privata
donationer som ligga till grund för denna
fond de ändamål för vilka anslag må ut-
delas. Något förslag att överflytta dispo-
sitionsrätten över allmänna fonden har ej
framställts. Av kanslern avgjorda ärenden
rörande anslag ur allmänna fonden bruka
ärligen endast utgöra två eller tre.

De sakkunniga anse, att det med hän-
syn dels till det föreliggande behovet att
säkerställa de av respektive donatorer
föreskrivna villkoren rörande dispositio-
nen av ifrågavarande medel, dels till det
ringa antalet ärenden av här ifrågavarande
slag vid kanslersämbetet, torde vara
onödigt att överflytta beslutanderätten
om tilldelandet av anslag ur allmänna fon-
den på exempelvis karolinska institutets
lärarkollegium.

f. Tjänstledigheter, förordnanden

De sakkunniga ha för avsikt, att, såsom
förut framhållits, under ovannämnda ru-
brik i ett sammanhang upptaga hela frå-
gan om tjänstledigheter och därav föran-
ledda förordnanden samt vakansförord-
nanden för huvudparten av de akademi-
ska befattningshavare som i sådant hän-
seende lyda under kanslern ävensom för-

ordnanden av biträdande lärare, assisten-
ter och föreståndare för institutioner.

Tjänstledigheter

Bestämmelserna angående tjänstledig-
het för lärare och tjänstemän vid univer-
siteten återfinnas i universitetsstatuternas
84 §.

I 1 mom. av denna paragraf stadgas
sålunda, att tjänstledighet, då skäl därtill
förekommer, beviljas lärare och tjänste-
män av rektor för högst en vecka, av
mindre konsistoriet för högst en månad
och av kanslern för längre tid, dock åt
befattningshavare, som finnes nämnd i
§ 52 mom. 1 (professor, laborator, pro-
sektor, observator, preceptor, lärare i fysi-
kalisk diagnostik, lärare i medicinsk ra-
diologi vid universitetet i Uppsala, lärare
i radioterapi och reumatologi vid univer-
sitetet i Lund, director musices vid uni-
versitetet i Uppsala och kapellmästare vid
universitetet i Lund samt befattningar i
lönegraden Ca 27 och högre lönegrader
ävensom extra ordinarie befattningar i
motsvarande lönegrader) ej över ett halvt
år. Tjänstledighet åt någon av sist om-
förmälda befattningshavare för längre tid
ankommer på Kungl. Maj:ts prövning.

Genom kungl. brev den 4 juli 1948 har
dock föreskrivits, att mindre akademiska
konsistoriet från och med den 1 juli 1948
tills vidare äger bevilja icke-ordinarie be-
fattningshavare tjänstledighet jämväl för
längre tid än en månad, dock högst sam-
manlagt sex månader under samma kalen-
derår, samt meddela av ledigheten föran-
ledda förordnanden.

Enligt karolinska institutets stadgar
§ 64 mom. 1 beviljas institutets lärare och
tjänstemän tjänstledighet "av rektor för
högst en vecka, av kollegienämnden för

högst en månad och av kanslern för längre tid, dock åt innehavare av professorsbefattning, prosektorstjänst, fast laboratorstjänst och kamrerarbefattning ej över ett halvt år. Tjänstledighet åt någon av dessa befattningshavare för längre tid ankommer på Kungl. Maj:ts prövning."

För tandläkarhögskolorna gälla f. n. i stort sett samma bestämmelser i fråga om tjänstledighet som för universiteten och karolinska institutet. Sålunda beviljas professor och laborator tjänstledighet av högskolornas egna myndigheter för högst en månad och av kanslern för längre tid, dock ej över ett halvt år. Tjänstledighet för längre tid än sex månader prövas beträffande dessa befattningshavare av Kungl. Maj:t. För annan icke-ordinarie lärare än laborator beviljas tjänstledighet likaledes för högst en månad av högskolornas egna organ. Tjänstledighet därutöver avgöres av kanslern.

Rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala och Lund föreslå, att tjänstledighet ej överstigande sex månader bör få beslutas av mindre konsistoriet. — Tandläkarhögskolans i Stockholm rektorsämbete anför, att de nuvarande bestämmelserna böra bibehållas i fråga om professors ledighet. Ledighet för övriga befattningshavare torde dock enligt rektorsämbetet få beslutas av högskolan själv.

Experterna ha anslutit sig till förslagen om utsträckt rätt för de olika läroanstalterna att bevilja tjänstledigheter.

Kanslersämbetets behandling av tjänstledighetsärenden torde i de allra flesta fallen vara av formell art. Det förefaller därför naturligt, att en långt gående decentralisering genomföres i fråga om dessa ärenden.

De förslag som framlagts att låta respektive lärosäten själva få avgöra tjänstledigheter intill sex månader synas dock

de sakkunniga gå något för långt. De sakkunniga ha i stället funnit sig böra förord, att de lokala myndigheterna måtte få besluta om tjänstledigheter för en tid av högst tre månader av ett och samma kalenderår. Att härvid göra skillnad mellan exempelvis professorer och övriga befattningshavare och därvid undantaga den förra kategorien från en decentralisering ha de sakkunniga ej funnit sakligt befogat.

Kanslern, som f. n. meddelar tjänstledighet intill sex månader för alla här berörda befattningshavare samt beträffande vissa lägre jämväl för tid därutöver, bör jämväl, om ovannämnda förslag genomföres, medges vidgad rätt att meddela tjänstledighet. De sakkunniga ha härvid stannat för att kanslern bör äga dylik rätt intill ett år för de befattningshavare beträffande vilka han f. n. avgör ledighet endast intill sex månader. För övriga befattningshavare äger kanslern redan obegränsad rätt att meddela ledighet, varför härvid någon ändring ej erfordras.

Om en dylik ettårsgräns fastställes för kanslern, blir som en följd härav Kungl. Maj:ts deltagande i frågor om ledighet för de högre befattningshavarna inskränkt till att gälla ledighet endast utöver denna ettårsgräns. Man skulle visserligen kunna tänka sig att kanslern skulle äga bevilja ledighet jämväl för längre tid än den här föreslagna gränsen. Vid ledigheter utöver ett år får man dock att göra med ärenden av vanligen mera principiell natur, beträffande vilka Kungl. Maj:ts prövning synes vara erforderlig.

De sakkunnigas decentraliseringsförslag i fråga om beviljande av tjänstledigheter kunna sammanfattas sålunda:

Vad först beträffar rektors rätt att be-

vilja ledighet för högst en vecka göres ingen ändring.

Härutöver bör tjänstledighet för högst tre månader under ett och samma kalenderår för alla här ifrågavarande kategorier befattningshavare meddelas av mindre konsistoriet vid universiteten, kollegienämnden vid karolinska institutet och tandläkarhögskolorna samt (t. v.) organisationskommittén för medicinska högskolan i Göteborg ävensom rektorsnämnden, alternativt styrelsen, vid Stockholms och Göteborgs högskolor. Tjänstledighet för längre tid föreslås beviljas av kanslern, dock åt befattningshavare, som finnes nämnd i 52 § 1 mom. universitetsstatuterna, respektive vid karolinska institutet " innehavare av professorsbefattning, prosektorstjänst, fast laboratorstjänst och kamrerarbefattning" och vid tandläkarhögskolorna professor och laborator, ej över ett år. Tjänstledighet åt någon av sist omnämnda befattningshavare för längre tid än ett år bör ankomma på Kungl. Maj:ts prövning och avgörande.

84 § 2 mom. universitetsstatuterna och 64 § 1 mom. karolinska institutets stadgar ändras till överensstämmelse med ovanstående förslag. De nya statuterna för tandläkarhögskolorna samt Stockholms och Göteborgs högskolor böra även utformas i enlighet härmed.

Mindre konsistoriets rätt jämlikt ovan nämnda kungl. brev den 4 juli 1948 att bevilja icke-ordinarie befattningshavare tjänstledighet under sammanlagt högst sex månader av samma kalenderår samt meddela av ledigheten föranledda förordnanden bör enligt de sakkunniga bibehållas.

F ö r o r d n a n d e n

Enligt 85 § universitetsstatuterna och 65 § karolinska institutets stadgar till-

kommer det, där ej annorlunda är stadgat, "kanslern att, då så erfordras, på framställning av vederbörande förordna vikarier att förestå lärarbefattningar och andra tjänster."

Ärende om vikariat må dock provas och avgöras av rektor, när fråga är om förordnande för högst en vecka, samt av mindre konsistoriet (kollegienämnden), när fråga är om förordnande för längre tid, högst en månad.

Ängående vikarier för vissa närmare angivna lägre befattningshavare äger rektor städse besluta.

Vid tandläkarhögskolorna förordnas vikarie för tjänstledig befattningshavare av den som beviljat ledigheten, dock att kanslern äger förordna vikarie även för professor eller laborator, som åtnjuter tjänstledighet för längre tid än sex månader.

Förordnande att uppehålla lediga tjänster meddelas av samma myndigheter som förordna vikarier, d. v. s. för längre tid än en månad i allmänhet av kanslern.

Beträffande frågan om meddelande av förordnanden i anledning av tjänstledigheter och obesatta tjänster ha såväl de av de sakkunniga hörda rektorsämbetena som experterna ansett, att den myndighet som beviljat tjänstledighet jämväl bör för samma tid äga meddela därav betingat förordnande. Även vakansförordnanden böra få avgöras av de lokala akademiska myndigheterna i samma utsträckning som beträffande tjänstledigheter.

De sakkunniga ansluta sig till förslagen att låta tjänstledigheter och förordnanden följa varandra på så sätt att de avgöras av samma myndigheter. Denna regel gäller ju redan f. n. Någon anledning att frånga denna princip kan ej anses före-

ligga. Den lättnad som på detta område bör beredas kanslersämbetet ernås även först därigenom.

Som följd härav böra alltså samma myndigheter som ovan föreslagits erhålla ökad befogenhet att bevilja tjänstledigheter för samma tidrymder som därvid avsetts äga meddela dels av sådana tjänstledigheter föranledda förordnanden, dels i anledning av obesatta tjänster behövliga vakansförordnanden.

Därav föranledda ändringar böra göras i 85 § 2 mom. universitetsstatuterna och 65 § 2 mom. karolinska institutets stadgar samt böra de nya statuterna för tandläkarhögskolorna och Stockholms och Göteborgs högskolor ges därmed överensstämmande stadganden.

Övriga förordnanden

Decentraliseringsförslag ha vidare framställts i avseende å biträdande lärare (vid tandläkarhögskolorna kursgivare), assistenter samt föreståndare för institutioner.¹

Biträdande lärare förordnas av kanslern på framställning av vederbörande lokala myndigheter. Arvoden utgå till dem från den i avlöningsstaten under avdelning I. Professorer och lärare m. fl. uppförda anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Dessa arvoden utgå med varierande belopp, allt efter tjänstgöringsskyldighetens omfång och art. De utgå sålunda

med belopp mellan 100 och 9.660 kronor. Docentkompetent biträdande lärare äger utöver arvodet å 9.660 kronor åtnjuta tilläggsarvode med belopp motsvarande skillnaden mellan de kontanta löneförmåner som tillkomma docentstipendiat och 9.660 kronor.

Beträffande biträdande lärare (extra laborator) med arvode å 9.660 kronor föreskrives i kungl. brev den 26 juli 1947, att de skola förordnas av kanslern för högst tre år i sänder på förslag av vederbörande fakultet eller sektion respektive lärarkollegiet vid karolinska institutet. Övriga biträdande lärare förordnas för ett år i sänder.

Det övervägande flertalet biträdande lärare uppbära det högsta arvodet, 9.660 kronor.

De sakkunniga ha varit inne på tanken att låta de högst avlönade biträdande lärarna — d. v. s. de för vilka ifrågavarande biträdande lärarbefattningar äga karaktär av huvudsyssla — fortfarande förordnas av kanslern, medan de övriga skulle kunna förordnas av mindre konsistoriet vid universiteten samt lärarkollegiet vid karolinska institutet och tandläkarhögskolorna ävensom rektorsnämnden, alternativt styrelsen, vid Stockholms och Göteborgs högskolor.

Med hänsyn dock dels till svårigheten att dra en lämplig gränslinje mellan olika kategorier biträdande lärare, dels till det relativt ringa antalet biträdande lärare med ett lägre arvode än 9.660 kronor ha de sakkunniga avstått från tanken på decentraliseringsåtgärder beträffande de biträdande lärarna, då det betraktats såsom ogörligt att från kanslern överflytta förordnanderätten beträffande jämväl de lärare som avlönas medelst det högsta

¹ Genom nämnda beslut den 15 och den 22 juni 1951 ha arvoden till bland andra biträdande lärare (extra laborator, kursgivare) — med hittillsvarande arvode å 9.660 kronor för år — samt förste och andre assistent ävensom assistent vid tandläkarhögskolorna, med giltighet räknat från och med den 1 januari 1951 tills vidare, höjts till respektive 12.000, 10.440, 8.700 och 7.020 kronor för år. I föreliggande betänkande ha nämnda arvodesförhöjningar icke kunnat beaktas.

arvodet. Arvodets storlek och de viktiga uppgifter i fråga om undervisning som åligga dessa lärare äro nämligen omständigheter som starkt tala för att kanslern fortfarande bör tillsätta dem.

I det betänkande (stencilerat) med förslag till reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för amanuenser och assistenter vid universitet och högskolor m. m. som av särskilt tillkallad utredningsman avgivits den 20 november 1950 förordas för docentkompetenta biträdande lärare arvode, motsvarande lönen till extra docent, sådan denna lön skulle bli vid ett genomförande av universitetslönekommitténs förslag. Detta skulle medföra en arvodesförhöjning av 996 kronor. Samma förhöjning föreslås för de icke docentkompetenta biträdande lärarna. Nuvarande lönedifferens mellan de båda kategorierna biträdande lärare skulle alltså bibehållas.

Därest sistnämnda förslag angående arvodesförhöjningar för biträdande lärare genomföras, skulle huvuddelen av denna lärarkategori i lönehänseende jämföras eller i det närmaste jämföras med de föreslagna extra docenterna. Av universitetslönekommittén har, som förut framhållits, föreslagits, att frågor angående anställande och avlöning av, bland andra, extra docenter skola beträffande universitetskanslern underställas läroanstalter prövas och avgöras av denne. Då huvuddelen av de biträdande lärarna i nämnda hänseende jämföras med extra docenter, finna de sakkunniga den omständigheten att kanslern föreslås avgöra anställnings- och avlöningsfrågor beträffande extra docenter motivera, att sistberörda bestämmanderätt förbehålles ho-

nom jämväl i vad angår de biträdande lärarna.

Assistenter vid universitetens och karolinska institutets teoretiska institutioner och andra inrättningar förordnas enligt 79 § 1 mom. universitetsstatuterna och 60 § 1 mom. karolinska institutets stadgar, jämförda med kungl. brev den 29 juni 1946, för högst ett år i sänder av kanslern på framställning av vederbörande.

Assistenterna vid universiteten och karolinska institutet äro av två slag, dels förste assistenter med arvoden å 8.160 kronor, dels andre assistenter med arvoden å 6.900 kronor.

Vid tandläkarhögskolorna finnas jämväl ett antal assistenter, alla med arvoden å 5.484 kronor. Även dessa assistenter förordnas för ett år i sänder av kanslern.

Assistenterna vid Stockholms och Göteborgs högskolor tillsättas däremot ej av kanslern.

I ovannämnda betänkande angående anställnings- och avlöningsförhållandena för amanuenser och assistenter vid universitet och högskolor m. m. ha de arvodessavlönade förste assistenterna jämförats med motsvarande löneplansavlönade assistenter, exempelvis vid lantbrukshögskolorna. Med utgångspunkt från lönen till dessa, Ce 24, har beräknats ett arvode, som i huvudsak motsvarar begynnelselönen i Ce 24, omräknad på visst sätt med hänsyn till att det akademiska läsåret blott omfattar 200 dagar. Arvodet till andre assistent har omräknats i förhållande till det nya arvodet till förste assistent. På arvoden föreslås att rörligt tillägg skall utgå enligt samma bestämmelser som gäller i fråga om förhöjning av lön enligt statens allmänna avlöningsreglemente. Ar-

vodesförhöjningen skulle för förste assistenter utgöra 1.008 kronor och för andre assistenter 804 kronor. I fråga om assistenterna vid tandläkarhögskolorna har en arvodesförhöjning, uppgående till 672 kronor för år, föreslagits.

Varken de till assistenterna nu utgående arvoden eller de arvoden som enligt nämnda utredning föreslås komma att utgå kunna enligt de sakkunniga i och för sig sägas uppgå till sådana belopp att de motivera, att en högre myndighet såsom kanslern skall behöva tillsätta dessa befattningshavare.

Ej heller kan den tjänstgöringsskyldighet som åligger assistent — i medeltal 5 timmar per dag eller 1.000 timmar per arbetsår (vid tandläkarhögskolorna 3 timmar varje helgfri veckodag) — och som omfattar vissa forskningsuppgifter och viss undervisningsskyldighet, allt enligt vederbörande institutionsföreståndares eller klinikchefs närmare bestämmande, föranleda, att kanslern skall behöva meddela assistentförordnanden.

För kanslersämbetets del skulle en decentralisering av dessa förordnanden betyda en icke oväsentlig lättnad. Det sammanlagda antalet ärenden avseende assistentförordnanden uppgår nämligen till omkring 5 % av hela antalet ärenden vid ämbetet. Dessa ärenden äro i allmänhet rena expeditiönsärenden, men de taga åtskillig arbetstid i anspråk vid diarieföring, uppsättning och expediering.

De sakkunniga vilja alltså förorda, att assistentförordnanden meddelas av vederbörande lokala akademiska myndigheter.

De organ som härvid torde böra ifrågakomma äro vid universiteten mindre konsistoriet, vid karolinska institutet lärarkollegiet och vid tandläkarhögskolorna

kollegienämnden. Den myndighet som meddelat assistentförordnande bör jämväl besluta i frågor om tjänstledighet för dylik befattningshavare.

Viss tveksamhet har rått därom, huruvida även utländska medborgare lämpligen böra förordnas som assistenter utan kanslerns hörande. De sakkunniga ha stannat för att kanslern fortfarande skall äga avgöra frågor härom. Det synes hittills ha varit regel, att, om förordnande för utländsk medborgare begärts, särskild förfrågan riktats till vederbörande förslagsställare, huruvida icke svensk sökande funnes att tillgå till tjänsten. Detta noggrannare tillsättningsförfarande beträffande utländska medborgare har synts så pass värdefullt, att det bör bibehållas i den formen att kanslerns medgivande skall inhämtas, innan mindre konsistoriet (motsvarande) äger meddela sådant assistentförordnande.

Med anledning av de sakkunnigas decentraliseringsförslag bli ändringar erforderliga av 79 § 1 mom. universitetsstatuterna. I 60 § karolinska institutets stadgar synes ett nytt moment böra tilläggas med innehåll, att assistenter vid institutet tillsättas av lärarkollegiet. I de nya statuterna för tandläkarhögskolorna bör vidare stadgas, att kollegienämnden tillsätter assistenter.

Vad slutligen beträffar befattningarna som föreståndare för universitetens vetenskapliga samlingar och inrättningar, bortsett från biblioteken, vårdas och förvaltas dessa institutioner enligt 131 § universitetsstatuterna av en föreståndare. Denna befattning utövas normalt av professor i den vetenskap, ”till vars belysning samlingen eller inrättningen är gjord”. Men om det i ifrågavarande vetenskap finnes

mer än en professor, ”tillkomme det kanslern att, efter förslag av vederbörande fakultet eller sektion och sedan det större konsistoriet yttrat sig, bestämma, vilken av dessa professorer skall utöva föreståndarskapet eller huru fördelning dem emellan skall ske av de till detsamma hörande göromål”.

Rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala föreslår, att större konsistoriet skall äga avgöra dylika ärenden.

Frågor av detta slag har helt naturligt mera sällan förevarit vid kanslersämbetet. Att överflytta avgörandet av dem från ämbetet kan alltså ej motiveras ur synpunkten att bereda ämbetet minskat arbete.

Vad åter själva ärendenas beskaffenhet angår, tyckas dessa ärenden, när de uppträda, uppställa rätt ömtåliga och svårbedömbara spörsmål. De böra därför få kvarbli hos kanslern.

Genom kungl. brev den 26 november 1948 har vidare föreskrivits, att därest professor i ämnet icke finnes, skall vederbörande i § 104 mom. 3 avsedd befattningshavare (laborator, prosector, observator, preceptor, lärare i fysikalisk diagnostik, lärare i medicinsk radiologi vid universitetet i Uppsala, lärare i radioterapi och reumatologi vid universitetet i Lund) såsom föreståndare vårda och förvalta för undervisning och studier i ämnet avsedda samlingar m. m.

Det har stundom inträffat, att befattningshavare av någon av omnämnda kategorier ej funnits att tillgå som föreståndare för viss samling eller inrättning. Därvid har kanslersämbetet i några fall genom nådigt beslut bemyndigats, att, utan hinder av ovannämnda bestämmelser, för viss tid förordna docent att vara förestån-

dare. Det torde jämväl i dylika fall vara lämpligast, att kanslern äger förordnanderätten, sedan nådigt bemyndigande inhämtats.

g. Undervisningssjukhusen

Amanuenser och underläkare

Enligt 78 § 1 mom. universitetsstatuterna förordnas å universitetens stater uppförda, vid klinik eller poliklinik anställda amanuenser och amanuenser, tilllika underläkare, av kanslern på framställning av vederbörande föreståndare för högst ett år i sänder.

Bestämmelserna i 78 § skola jämlikt kungl. brev den 16 juli 1937 och den 22 november 1946 äga tillämpning jämväl å två i staten för akademiska sjukhusets i Uppsala centralsanatorium uppförda underläkartjänster, utan hinder därav att tjänsterna icke äro uppförda å Uppsala universitets stat.

För karolinska institutets del återfinnas likartade bestämmelser i 60 § 1 mom. av dess stadgar.

Rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala och Lund förorda, att förordnanden av dessa befattningshavare må kunna avgöras av mindre konsistoriet, det senare rektorsämbetet med tillägg att medicinska fakulteten bör höras, innan konsistoriet fattar beslut om förordnande. — Karolinska institutets rektorsämbete anför likaledes, att kanslern ej bör besväras med förordnanden av dessa amanuenser. De böra vid institutet kunna förordnas av lärarkollegiet.

Alla experter ha varit överens om att en långtgående decentralisering bör äga rum på detta område.

Till klinikamanuenserna upptagas arvodet på respektive stater å i regel 3.000 kronor för läsår, utgörande beräknad ersättning för undervisning och forskning.

Därtill utgå enligt särskilda bestämmelser viss arvodesfyllnad och vissa tillägg, varför de sammanlagda avlöningsförmånerna (för undervisning, forskning och sjukvård) äro väsentligt större.

Om hänsyn endast tages till läkaramanuensernas utnyttjande i fråga om undervisning och forskning, synas ifrågavarande amanuensförordnanden icke vara av annan natur än andra dylika förordnanden. De böra därför liksom dessa kunna meddelas av vederbörande lokala myndigheter.

Antalet här ifrågavarande ärenden vid kanslersämbetet är dessutom tämligen stort, nämligen ett 80-tal per år. En decentralisering på denna punkt skulle därför betyda en påvisbar lättnad för kanslersämbetet. F. ö. torde det ytterst sällan ha hänt, att kanslern till innehavare av en ledig amanuensbefattning utsett annan än den som föreslagits. Dessa ärenden ha sålunda tenderat till att bli rena expeditionsärenden.

Förste och andre amanuenser vid universitetens övriga institutioner och inrättningar förordnas av mindre konsistoriet på framställning av vederbörande föreståndare. Vid karolinska institutet tillsätts andra än härovan berörda amanuenser ävensom extra ordinarie amanuenser av kollegienämnden på framställning av vederbörande professor.

Förordnanden av här berörda amanuenser synas därför böra meddelas vid universiteten av mindre konsistoriet (efter medicinska fakultetens hörande) och vid karolinska institutet av lärarkollegiet eller möjligen kollegienämnden.

Ändringar i enlighet med detta förslag bli i dylikt fall erforderliga i 78 § uni-

versitetsstatuterna och 60 § karolinska institutets stadgar.

I propositionen 1951:123 angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m. föreslås, bland annat, dels att de underläkare och amanuenser vid akademiska sjukhuset i Uppsala vilka nu äro upptagna på Uppsala universitets stat överföras till sjukhusets stat, dels ock att å staten för Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn i Stockholm uppföras två nya tjänster som andre underläkare såsom ersättning för två amanuens-tjänster på karolinska institutets stat. Beträffande avlöningsförmånerna för förstnämnda underläkare och amanuenser torde dessa enligt propositionen böra avvägas enligt samma grunder som vid karolinska sjukhuset, liksom de för karolinska sjukhuset meddelade bestämmelserna om övriga anställningsvillkor i stort sett böra göras tillämpliga på läkarna vid akademiska sjukhuset. Förslag därutinnan torde enligt propositionen böra upprättas av kanslern för rikets universitet, varvid även torde böra upptagas frågan om vilken myndighet som skall tillsätta läkarpersonalen. Frågan om ställningen för de två nya underläkartjänsterna å Kronprinsessan Lovisas vårdanstalts stat slutligen torde enligt propositionen "senare få lösas genom förhandlingar mellan berörda parter".

I anslutning till de i sistnämnda proposition framlagda förslagen, vilka lämnats utan erinran av riksdagen, vilja de sakkunniga, utan att i nuvarande läge kunna taga ställning till frågan om vilken myndighet som bör förordna ifrågavarande underläkare, emellertid uttala, att dessa icke synas böra tillsättas av kanslern.

h. Den akademiska undervisningen

Redovisning och kontroll

F.n. är varje akademisk lärare som meddelar undervisning skyldig att efter ett av kanslern fastställt formulär föra dagbok över denna undervisning. Denna dagbok skall vid varje månads slut avlämnas till dekanus, som efter granskning avlämnar den till rektor för ytterligare granskning. Vid dagboken skall fogas en förteckning över åhörare eller deltagare. Exercitiemästare är även skyldig att vid slutet av varje lästermin till rektor avlämna redogörelse för de övningar han under terminen anställt jämte förteckning över dem, som begagnat sig därav.

Omförmälda dagböcker, förteckningar och redogörelser skola jämte de anmärkningar, vartill föreskrivna granskningar givit anledning, ofördröjligen efter terminens slut insändas till kanslern, som efter verkställd granskning överlämnar handlingarna till vederbörande läroanstalts arkiv.

Universitetsberedningen har i sitt tredje betänkande (SOU 1947:75) närmare behandlat denna fråga.

Den har därvid föreslagit, att "lärarnas dagböcker ersättas med en för varje termin direkt till akademisekreteraren inlämnad redogörelse, upptagande undervisningens art av föreläsningar, seminarieövningar, kurser eller forskningsundervisning m. m., med angivande i huvudsak av vad som blivit föredraget eller genomgånet, totala antalet undervisningstimmar under terminen, avvikelser från den fastställda undervisningsplanen samt anledningarna till dessa avvikelser även som att vid verkställd granskning förekommande anmärkningar föredragas av

akademisekreteraren för rektor, som antingen själv avgör ärendet eller underställer detsamma universitetskanslern".

De sakkunniga ha beträffande redovisningen och kontrollen av den akademiska undervisningen funnit sig böra helt instämma med vad därom föreslagits av universitetsberedningen. Kanslersämbetets granskning av insända dagböcker, förteckningar och redogörelser har blivit synnerligen summarisk. Dess huvudsakliga behandling av dessa ärenden har därför kommit att bestå i en bedömning av de anmärkningar som av de lokala myndigheterna framställts mot de olika redogörelserna. Därest från vederbörande lärare, mot vilken anmärkning riktats, tillfredsställande förklaring inkommit, har kanslern låtit därvid få bero. Den ingående detaljgranskning som redan företagits vid vederbörande läroanstalt torde vara fullt tillräcklig för att åstadkomma den kontroll av undervisningen som avsetts. Den av universitetsberedningen föreslagna formen för kontroll synes utifrån nuvarande faktiska behandling av dessa frågor därför vara väl motiverad. Kanslerns befattning med hithörande frågor torde alltså böra inskränkas till att avgöra de anmärkningar som framställas mot de redogörelser vilka föreslås komma att inlämnas terminsvis av varje lärare.

Kursavgifter

Enligt bestämmelserna i universitetsstatuterna och karolinska institutets stadgar är professor pliktig att, på förslag av vederbörande fakultet, respektive lärarkollegiet vid karolinska institutet, och enligt kanslerns bestämmande, mot särskild ersättning i vissa fall utöver sin ordinarie undervisningsskyldighet meddela under-

visning i sitt läroämne, nämligen "då sådant för ett ändamålsenligt anordnande av den akademiska undervisningen finnes erforderligt."

Härutöver föreskrives i respektive examensstadgor att, därest avgift utgår för deltagande i viss undervisning, avgiftens belopp skall på vederbörandes förslag bestämmas av kanslern.

Beslut rörande kursavgifter böra enligt förslag av rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala och Lund kunna avgöras av mindre konsistoriet.

Olika meningar ha varit rådande på expert-håll beträffande lämpligheten att överflytta beslutanderätten om kursavgifter från kanslern. Sålunda har filosofie magistern B. Östergren hävdadt, att kanslern fortfarande bör bestämma härom, då den garanti på detta område som ligger däri att kanslern avgör dessa ärenden ur de studerandes synpunkt syntes synnerligen värdefull.

Frågan om borttagande av de olika obligatoriska avgifterna vid de högre akademiska läroanstalterna har under senare år varit aktuell. Sålunda har bland andra studentsociala utredningen i sitt betänkande (SOU 1948: 42) funnit det vara angeläget, att dessa avgifter generellt avskaffades.

De sakkunniga ha ej ansett sig böra ingå på frågan, huruvida dessa avgifter, varibland kursavgifterna, kunna avskaffas. Så länge kursavgifterna bibehållas, böra de dock fastställas av kanslern.

Två synpunkter äro härvid vägledande. Dels bör en allmän kontroll förefinnas, så att kursavgifterna ej skjuta i höjden alltför mycket eller bli så talrika att de i väsentlig mån inverka på de studerandes ekonomi, dels bör kursavgifternas storlek utgå efter vissa normer, i stort sett överensstämmande för de olika lärosätena.

För att utöva en dylik kontroll samt ut-

bilda och vidmakthålla vissa normer, då det gäller att fastställa kursavgifternas belopp, fordras det, att en central myndighet (kanslern) äger nämna befogenheter.

Någon decentralisering bör här alltså ej komma i fråga.

Tillfälliga anordningar och dispenser

Vid universiteten och karolinska institutet är professor skyldig att utan särskild ersättning hålla offentlig föreläsning i sin vetenskap en timme fyra dagar i veckan, där ej kanslern på förslag av vederbörande fakultet, respektive lärarkollegiet vid karolinska institutet, bestämmer, att föreläsningarna skola på annat sätt fördelas, eller att i stället för föreläsningar skall träda annan däremot svarande undervisning.

Genom kanslersbrev den 17 maj 1932 och den 28 maj 1940 ha beträffande universiteten i Uppsala och Lund bestämmelser meddelats, vilka möjliggöra för professor eller professorsvikarie att i viss omfattning utbyta föreläsningar mot seminarieövningar.

Professor vid tandläkarhögskolorna skall under den tid av året undervisnings-skyldighet åligger honom leda de studerandes verksamhet på behandlingssalar och laboratorier samt dessutom hålla föreläsningar minst två timmar i veckan, där ej kanslern bestämmer, att föreläsningarna skola på annat sätt fördelas.

Docent, som innehar docentstipendium, skall i sin vetenskap utan särskild ersättning hålla föreläsningar, leda seminarieövningar eller fullgöra annan tjänstgöring. Fullgöres denna skyldighet i form av föreläsningar eller seminarieövningar,

skola dessa uppgå till under hösttermin tjugufem och under vårtermin trettio undervisningstimmar. Fullgöres tjänstgöringen i form av annat arbete, skall detta äga motsvarande omfattning och på förslag av fakultet, respektive lärarkollegiet vid karolinska institutet, bestämmas av kanslern. I övrigt beslutar fakulteten (kollegiet) rörande tjänstgöringen.

Uppehåller docentstipendiat såsom vikarie hela den med ordinarie lärarbefattning förenade undervisningsskyldigheten, bortfaller den här förut bestämda tjänstgöringsskyldigheten. Gäller vikariatsförordnandet blott del av termin, ankommer det på kanslerns prövning, i vilken mån samma tjänstgöringsskyldighet må ned sättas.

Beträffande ovan anförda fall, där kanslern avgör i fråga om professors och docentstipendiats undervisnings- och tjänstgöringsskyldighet i övrigt, föreslå rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala och Lund, att mindre konsistoriet bör övertaga kanslerns roll som bestämmande myndighet.

Även experterna ha ansett, att ärenden om tillfälliga anordningar och dispenser på hithörande område väl torde lämpa sig för en vittgående decentralisering från kanslern.

Dessa ärenden upptaga en betydande andel av antalet ärenden vid kanslersämbetet. Sålunda avgjordes under år 1949 nära 200 dylika ärenden, d. v. s. nära 10 % av alla av kanslern avgjorda ärenden. I normalfallen äro dessa av relativt enkel beskaffenhet. Vanligast torde de avse utbyte av föreläsningar mot antingen hållande av seminarieövningar eller, vilket särskilt är fallet för docentstipendiater, deltagande i institutions- och forskningsarbete samt exkursioner och liknande slag av tjänstgöring. En annan vanlig

form för dispenser består i att vederbörande lärare erhålla tillstånd att koncentrera sin undervisning till vissa avgränsade tidsrymder av terminerna.

Kanslerns granskning av dessa dispensärenden torde huvudsakligen bestå i ett fastställande av huruvida den av sökanden avsedda undervisningen eller tjänstgöringen i fråga om art och omfattning kan anses motsvara vad som finnes därom stadgat beträffande den ordinarie undervisningsskyldigheten. Vidare måste hänsyn tagas till undervisningens behöriga fortgång i vederbörande ämne.

Hithörande ärenden äro sålunda av relativt lättbedömd karaktär. Det antal vari de uppträda gör dock, att de utgöra en ganska svår belastning på kanslersämbetet. En decentralisering på detta område torde därför ur alla synpunkter vara att förorda.

Riskerna för en dylik decentralisering måste även anses som synnerligen ringa, då den universitetsmyndighet som föreslås få bestämmanderätten på sig överlåten har att vid dispenser hålla sig till den ram i fråga om undervisnings- och tjänstgöringsskyldigheten som finnes till art och omfattning för varje lärarkategori närmare angiven.

De författningsändringar som bli nödvändiga för att genomföra den av de sakkunniga här förordade decentraliseringen äro följande: Ordet "kanslern" ("kanslerns") utbytes mot "mindre konsistoriet" ("mindre konsistoriets") dels i 104 § 1 mom. första meningen, dels i 106 § 3 mom. tredje och sjätte meningarna i universitetsstatuterna. För karolinska institutets del sker motsvarande ändring genom att "kanslern" ("kanslerns") utbytes mot "lärarkollegiet" ("lärarkollegiets")

dels i 86 § 1 mom. första meningen, dels i 88 § 3 mom. tredje och sjätte meningarna av institutets stadgar. För tandläkarhögskolornas samt Stockholms och Göteborgs högskolors del böra dessas egna organ få bestämma i motsvarande fall.

Enligt nuvarande bestämmelser må undervisningen efter vederbörande fakultets, respektive lärarkollegiets vid karolinska institutet, beprövande kunna inställas "högst en vecka vid slutet av höstterminen och högst tre veckor vid slutet av vårterminen". Därest det för ändamålsenligt ordnande av undervisningen prövas nödigt, att den sammanlagda undervisningsfria tiden vid terminernas slut på annat sätt, än som därom är särskilt stadgat, fördelas å terminerna, äger kanslern, på förslag av fakultet eller sektion (lärarkollegiet), besluta härom.

Vidare må professor, som på grund av särdeles betungande examinations- eller andra tjänstegörsmål behöver lindring i undervisningsskyldigheten — utöver den han med tillämpning av här sist anförda bestämmelser kunnat erhålla — vid slutet av terminerna av kanslern, efter i varje fall gjord framställning, medgivas den nedsättning i undervisningsskyldigheten kanslern "efter prövning av omständigheterna finner erforderlig, dock icke till större omfattning för läsår räknat, än som motsvarar den normala undervisningsskyldigheten under en månad."

Den dispensrätt det här gäller går vida utöver den förut berörda. Att låta de lokala myndigheterna få en dylik vidsträckt rätt till inställelse av undervisningen synes vara att sträcka sig något

längre än som kan anses lämpligt. Någon decentralisering härvidlag bör därför ej skäligen komma i fråga.

i. Dispensfrågor som avgöras av kanslern

Dispens från visst betyg i studentexamen m. m.

För att avlägga vissa examina eller för att tentera i vissa ämnen fordras ofta utöver kravet på avlagd studentexamen jämväl fordran på att studentexamensbetyg förvärvats i ett eller ibland flera särskilt angivna ämnen.

Sålunda fordras för behörighet att avlägga juris kandidatexamen att vid avlagd studentexamen eller fyllnadsprövning till samma examen ha erhållit vitsord om minst godkända insikter i historia, filosofi, latinska språket och ett främmande levande språk.

Nämnda fordran om vitsord i filosofi och latinska språket skall dock anses vara uppfylld även av studerande, som med intyg av universitetslärare i dessa ämnen styrka sig ha förvärvat de för studentexamen eller fyllnadsprövning till samma examen i sagda ämnen erforderliga insikter.

Även för studier vid teologisk fakultet fordras insikter i latinska språket.

Beträffande ett flertal ämnen, tillhörande huvudsakligen den filosofiska fakulteten, uppställas krav på särskilda förkunskaper för godkännandet av tentamen för vissa betyg. Sålunda fordras ofta för högre betyg förkunskaper i latin motsvarande betyget Godkänd i studentexamen.

I några fall finnas även krav på kunskaper motsvarande akademiskt betyg i ett ämne som villkor för tentamen i annat ämne.

Kraven på särskilda förkunskaper ha beträffande teologiska och juridiska examina fastslagits i respektive examensstadgor samt beträffande enskilda ämnen i respektive studieplaner.

Dispens från alla nämnda särskilda kunskapskrav meddelas av kanslern.

Rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala anser, att dylika frågor kunna behandlas av vederbörande fakultet, medan rektorsämbetet i Lund ifrågasätter, om icke frågor om dispens från visst betyg i studentexamen bör kunna avgöras av rektor eller mindre konsistoriet efter yttrande av fakultet eller sektion.

Frågan har behandlats av experterna, som framhållit, att man möjligen skulle kunna fastställa vissa normer och exempelvis låta en av universitetslärare sammansatt nämnd avgöra dessa dispensfrågor, så att kanslern icke behöfve handlägga dem.

Universitetsberedningen har i sitt betänkande, del V, närmare behandlat kravet på förkunskaper för studiet av vissa ämnen. Den har därvid huvudsakligen begränsat frågan till att gälla kravet på latinkunskaper i filosofiska ämnen. Härvid har beredningen bestämt avstyrkt, att generella bestämmelser om befrielse från kravet på latinkunskaper införas utöver dem som vederbörande examiner givit uttryck för i de av kanslern fastställda studieplanerna.

Beträffande de juridiska examina äro dessa f. n. föremål för utredning genom särskilt tillkallade sakkunniga, varvid även kravet på förkunskaper torde bli föremål för prövning.

De sakkunniga ha ej ansett sig behöva beröra frågan, huruvida särskilda förkunskaper i olika ämnen böra fordras. Den ståndpunkt universitetsberedningen härvidlag intagit tyder dock på att sådana

krav även för framtiden komma att vara aktuella. Frågan blir därför vilken myndighet som bör äga meddela dispens från de uppställda kraven.

Den riksgiltighet de akademiska vitsorden f. n. äga bör man otvivelaktigt eftersträva att bibehålla. Därest man minska de kanslerns inflytande i dessa dispensfrågor, skulle denna riksgiltighet utsättas för fara att förlora sitt nuvarande kriterium.

Vid de hithörande frågor som kanslersämbetet under senare år haft att handlägga har det i synnerligen talrika fall visat sig föreligga helt motsatta meningar mellan olika lärosäten. Ett överflyttande av kanslerns dispensrätt skulle därför utan tvivel komma att medföra stora olikheter vid avgörandet av sådana frågor.

Det stora antalet olika ämnen och de vitt skilda fordringarna på särskilda förkunskaper torde även göra det till ett vanskligt företag att uppställa generella normer till likformig efterföljd vid bedömandet av dispensfrågor på detta område.

Det finnes därför enligt de sakkunniga ej någon möjlighet, om man vill bibehålla den hittillsvarande enhetligheten i fråga om akademiska examina och betyg, att överlåta kanslerns dispensrätt på lokal myndighet, såvida man ej vill i stor omfattning lita till besvärsvägen för att åstadkomma önskad enhetlighet.

Liksom kanslern fastställer studieplaner i olika ämnen, bör han även fortfarande äga dispensera från dessa. Att låta lokala universitetsmyndigheter dispensera från bestämmelser i examensstadgor, fastställda av Kungl. Maj:t, torde ej heller vara lämpligt eller tillrådligt.

I förevarande sammanhang må här till

anmärkas att chefen för ecklesiastikdepartementet den 29 juni 1950 jämlikt nådigt bemyndigande tillkallat särskild utredningsman (professorn F. Schmidt) för att verkställa utredning rörande villkoren för tillträde till högre utbildning för personer utan studentexamen. Enligt direktiven för utredningen (se 1951 års riksdagsberättelse, s. 184) borde denna i första hand avse "rätten att avlägga teologiska, juridiska, medicinska, filosofiska och statsvetenskapliga examina." Vidare borde utredas, bland annat, "huruvida den nuvarande ordningen för dispensprövning vid kanslersämbetet bör behållas eller om prövningen i stället bör anförtros åt en särskild nämnd eller vilken anordning som eljest kan anses som den mest ändamålsenliga."

Även om direktiven i första hand avse utredning rörande villkoren för tillträde till akademisk utbildning av personer utan studentexamen, torde utredningsmannen, enligt vad denne under hand meddelat, jämväl komma att beröra den kanslerns dispensprövning som de sakkunniga här ovan behandlat. Slutligt ställningstagande till sistberörda dispensprövning torde icke kunna tagas, innan nämnde utredningsman slutfört sin utredning.

Medtagande av visst ämne i examen

Några förslag ha ej framkommit rörande decentralisering av beslut om dispens från bestämmelserna i filosofiska examensstadgans 14 och 15 §§. De sakkunniga ha dock ansett sig böra något behandla dessa dispensärenden.

Kanslerns befattning med hithörande frågor avser att meddela tillstånd att avlägga dels filosofisk ämbetsexamen, vars

ämneskombination ej bygger på någon av de i examensstadgans 14 § uppräknade ämnesgrupperna, dels ämbetsexamen, i vilken till en tvåämnesgrupp lagts ett tredje, enligt stadgan ej tillåtet ämne.

Universitetsberedningen har i sitt betänkande, del V, ingående berört frågan om olika ämneskombinationer i filosofisk ämbetsexamen. Den har därvid framlagt förslag som gå ut på en i stort sett ny utformning av denna examen med möjligheter till ett vidgat antal ämnesvariationer.

Vid kanslersämbetet har en stadgad praxis vid avgörandet av dessa ärenden utbildats. I samråd med skolöverstyrelsen har nämligen tillstånd vanligen givits beträffande vissa kombinationer, i vilka ett tredje, enligt examensstadgan ej tillåtet, ämne medtagits, som är av direkt betydelse för undervisningen i vissa skolämnen. Sålunda brukar under vissa villkor jämte engelska språket och tyska språket eller ettdera av dessa språk jämte romanska språk ämnet slaviska språk få ingå i ämbetsexamen, på grund av att undervisning i vissa skolor ges i ryska.

Vidare medges vanligen sökande att i ämbetsexamen, omfattande den i § 14 i examensstadgan upptagna 12:e ämnesgruppen: matematik, fysik, såsom i samma paragraf föreskrivet tredje ämne medtaga mekanik, under villkor att sökanden erhållit betyget Med beröm godkänd i detta ämne.

Även kombinationen matematik, fysik och astronomi har medgivits under samma villkor beträffande sistnämnda ämne.

Den egenskap av lärarexamen som otvivelaktigt vidlåder filosofisk ämbetsexamen skulle lätt kunna riskeras, om kanslerns nuvarande dispensrätt överlättes

till de lokala myndigheterna. En decentralisering avseende dessa dispenser är därför ej tillrådlig, särskilt som universitetsberedningens nämnda förslag ej hunnit bli slutligt behandlade.

j. Intagningar å de medicinska nybörjarkurserna

Rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala ifrågasätter, om icke någon möjlighet bör fin-

nas att från kanslersämbetet avlasta det rent mekaniska arbetet med placeringen av sökandena till de medicinska nybörjarkurserna vid de olika lärosätena.

En dylik decentralisering har syns de sakkunniga i hög grad angelägen ur synpunkten att bereda kanslersämbetet lättnad. Antalet ansökningar till de medicinska nybörjarkurserna åren 1939—1950 framgår av följande tabell.

Antalet sökande till de för medicine studerande s. k. nybörjarkurserna åren 1939—1950 enligt vid kanslersämbetet över ansökningarna särskilt förda liggare

Å r	Vårtermin			Hösttermin			Hela året		
	Sökande	Hänvi- sade	Diskre- pans	Sökande	Hänvi- sade	Diskre- pans	Sökande	Hänvi- sade	Diskre- pans
1939	118	103	15	167	103	64	285	206	79
40	100	91	9	197	103	94	297	194	103
41	137	95	42	199	103	96	336	198	138
42	174	95	79	231	103	128	405	198	207
43	217	95	122	263	95	168	480	190	290
44	203	90	113	256	95	161	459	185	274
45	182	90	92	258	95	163	440	185	255
46	200	95	105	320	100	220	520	195	325
47	249	110	139	282	110	172	531	220	311
48	211	110	101	266	120	146	477	230	247
49	219	120	99	294	151	143	513	271	242
50	253	151	102	341	153	188	594	304	290
1939									
—									
1950	2.263	1.245	1.018	3.074	1.331	1.743	5.337	2.576	2.761
Medel- tal	189	104	85	256	111	145	445	215	230

Från experthåll har föreslagits att hela arbetet med intagningarna å de medicinska nybörjarkurserna skulle kunna överflyttas på karolinska institutet. Den enhetlighet i bedömningen av inkomna ansökningar som f. n. äger rum skulle i sådant fall kunna bevaras. Häremot har gennämnts att, därest intagningen lades enbart på karolinska institutet, skulle detta behöva en avsevärd personalförstärkning under en kortare tid av året.

Det har även förordats, att varje läroanstalt skulle primärräkna studentbetygen för de sökande som i första hand sökt till den läroanstalt-

ten, varefter kanslern skulle uppgöra den slutliga fördelningen.

Den ordning som nu är gällande vid intagningarna å de medicinska nybörjarkurserna har tillämpats sedan år 1939. Före denna tidpunkt ombesörjde de olika högskolorna var för sig intagningen. Då emellertid tillströmningen av de sökande ökade så starkt att antalet tillgängliga platser ej på långt när räckte till, visade sig detta system förenat med så stora nackdelar —

bl. a. den olika bedömningen av s. k. extrameriter samt det förhållandet att många studerande samtidigt sökte till flera läroanstalter — att en omläggning blev nödvändig. Intagningsförfarandet centraliserades därför nämnda år till universitetskanslersexpeditionen.

Vid kanslersämbetets övertagande av intagningarna till de medicinska nybörjarkurserna utfärdades närmare bestämmelser rörande tillträde till dessa kurser. Dessa bestämmelser äro i allt väsentligt fortfarande gällande.

Enligt dessa skall, därest flera anmält sig som sökande till viss nybörjarkurs, till grund för den ordning i vilken de sökande hänvisas till kursen, läggas ett för en var av dem på visst närmare angivet sätt uträknat jämförelsetal.

Sedan detta jämförelsetal uträknats, må det i vissa fall undergå skälig förhöjning och jämkning. Har sökande vid universitet eller högskola avlagt examen eller undergått godkänd tentamen eller kan han åberopa annan merit, som är av betydelse för en blivande läkarutbildning eller läkarverksamhet eller som styrker hans förmåga att idka vetenskapliga studier, skall sökandens jämförelsetal undergå skälig förhöjning. Jämförelsetalet må även eljest, då alldeles särskilda skäl föreligga, bli föremål för jämkning.

I övrigt gälla vid intagningarna följande supplerande bestämmelser beträffande fastställandet av ordningsföljden mellan de sökande:

För sökande, som icke avlagt studentexamen eller som avlagt dylik examen i utlandet, bestämmes efter omständigheterna, huru jämförelsetalet skall uträknas.

Äro jämförelsetalen lika för flera sökande, äger den företräde, som erhållit

högre betygssumma i de skriftliga proven i själva studentexamen. Befinnas även vid denna beräkning flera sökande vara likställda, avgöres företrädet genom lottning.

I tveksamma fall bestämmes jämförelsetalet efter samråd med två ledamöter av karolinska institutets lärarkollegium, vilka därtill utses av kollegiet vid slutet av vårterminen för kommande läsår.

Sökande, som fullgjort militärtjänstgöring, äger jämväl tillgodoräkna sig vissa tilläggspoäng härför, olika allt efter tjänstgöringens längd.

Den ingående behandling som varje särskild ansökning sålunda måste genomgå ställer stora krav på den personal som handhar detta arbete.

I nu förevarande sammanhang kommer dock icke att närmare beröras den arbetskraft som är behöfvig härvid. Denna fråga får sin närmare behandling under kap. II. Kanslersämbetets personalorganisation m. m., varför de sakkunniga här endast ingå på frågan om lämpligheten av att arbetet med intagningarna utföres vid kanslersämbetet.

Härvid är främst att märka att uträknandet av jämförelsetalet i dess första stadium, d. v. s. oberoende av den skäliga förhöjning och den jämkning som detta under vissa omständigheter kan undergå, är en relativt enkel uppgift. Man har härutinnan att följa de givna detaljerade föreskrifterna.

Däremot är bedömandet av under vilka omständigheter jämförelsetalet må undergå skälig förhöjning och (eller) viss jämkning mera vanskligt. Efter hand ha vid kanslersämbetet, åtminstone i vad angår förhöjning med anledning av att sökande vid universitet eller högskola avlagt examen eller undergått godkänd tenta-

men, vissa normer fastställts. Övriga meriter bedömas från fall till fall, vilket givetvis också måste bli förhållandet, då jämförelsetalet skall höjas vid tillämpningen av klausulen om jämkning då "alldeles särskilda skäl" föreligga.

Man torde härav kunna draga den slutsatsen, att den s. k. primärräkningen av de sökandes betyg kan verkställas lokalt, medan bedömningen av de s. k. extra meriterna synes böra ske vid en central instans, lämpligen kanslersämbetet.

Ett förfarande ungefär likartat med det sist skisserade tillämpas vid intagningen av elever vid tandläkarhögskolorna.

Sökande, som önskar inträde vid tandläkarhögskolorna, har nämligen att ingiva sin ansökan till den högskola, dit han i första hand önskar bli hänvisad. Där fastställs sedan turordningen mellan de sökande på grundvalen av en för varje sökande uträknad total poängsumma.

Denna totala poängsumma kan sedan på grund av vissa extra meriter eller i alldeles särskilda fall bli föremål för förhöjning eller jämkning, vilket sker hos kanslern, vilken därefter upprättar den slutliga turordningen mellan de sökande och fördelar dessa mellan högskolorna.

Vägande skäl synas tala för införandet av ett likartat system att tillämpas vid intagningen till de medicinska nybörjarkurserna.

Ansökningarna om inträde på den medicinska studiebanan böra sålunda ingivas direkt till vederbörande läroanstalter. För att i största möjliga utsträckning underlätta berörda myndigheters arbete vid intagningsförfarandet föreslås, att ansökningarna avfattas enligt fastställda formulär. Å dylikt formulär skall den sökande själv kunna beräkna sitt poängtal, utom

såvitt angår den förhöjning eller jämkning som enligt nuvarande intagningsbestämmelser i vissa fall förekommer. Vid var och en av läroanstalterna böra sedan de av de sökande gjorda poängberäkningarna granskas, varefter samtliga handlingar överlämnas till kanslersämbetet för fortsatt behandling.

De sakkunniga, som i hithörande spörsmål upptagit underhandskontakt med 1949 års läkarutbildningskommitté, ha, sedan nämnda kommitté i sitt den 27 januari 1951 avgivna betänkande angående antagningen av medicine studerande (SOU 1951: 4) i detalj behandlat intagningsförfarandet vid de medicinska nybörjarkurserna och därvid förordat ett intagningssystem i överensstämmelse med vad de sakkunniga ovan föreslagit, beslutat att i fråga om den formella ordningen vid intagningarna i de medicinska nybörjarkurserna i allt väsentligt ge läkarutbildningskommitténs förslag därom sin anslutning.

k. Övriga ärenden

Administrativa åtgärder

Kanslern äger jämlikt 42 § 2 mom. universitetsstatuterna och 34 § 2 mom. karolinska institutets stadgar rätt att befria i tur varande fakultets- eller sektionsledamot, respektive ledamot av lärarkollegiet vid karolinska institutet, från skyldighet att mottaga dekanat.

Rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala ävensom samtliga experter äro eniga om att nämnda rätt bör kunna överlätas på större konsistoriet respektive lärarkollegiet.

Hithörande ärenden äro av lokal natur. För den skull synes knappast någon anledning föreligga att bibehålla kanslerns

bestämmanderätt härvidlag. Härtill kommer att kanslerns befattning med dessa ärenden huvudsakligen varit av formell art.

De sakkunniga vilja därför föreslå, att anförda bestämmelser ändras så att större konsistoriet vid universiteten i Uppsala och Lund samt lärarkollegiet vid karolinska institutet må äga medgiva här berörda befrielse.

P r o m o t i o n

Venia promovendi meddelas av kanslern (universitetsstatuterna § 124 och karolinska institutets stadgar § 101 mom. 2).

Möjligheten att decentralisera beslutanderätten härom har behandlats av de sakkunniga.

Karolinska institutets rektorsämbete föreslår, att institutets lärarkollegium bör få bestämma om promotion för institutets del.

De sakkunniga anse dock, att kanslern bör vara den myndighet som äger meddela venia promovendi. Särskilt gäller detta promotion av hedersdoktorer. De ömtåliga bedömningsfrågor som härvid stundom uppstå torde ej kunna lösas allenast av en lokal universitetsmyndighet. Den återhållande verkan som kanslerns ställning hittills torde ha medfört på utdelandet av hedersdoktorat, har utan tveivel varit av stor betydelse.

Tillstånd att utse hedersdoktorer vid Stockholms och Göteborgs högskolor lämnas f. n. av Kungl. Maj:t. Beslutanderätten härom torde böra överflyttas på kanslern. Sådant överflyttande kan lämpligast ske i samband med fastställandet av de nya statuterna för nämnda högskolor.

Det akademiska befordringsväsendet m. m.

Utan kanslerns tillstånd må ej i akademiska befordringsärenden fler än tre sakkunniga tillsättas. Ej heller må utan dylikt tillstånd specialsakkunnig utses.

Karolinska institutets rektorsämbete föreslår — med instämmande från experthåll — att fler än tre sakkunniga och specialsakkunnig(a) må få utses av vederbörande lokala myndigheter utan kanslerns särskilda tillstånd i varje enskilt fall.

Kanslern torde vid sin hittillsvarande behandling av dessa ärenden aldrig ha motsatt sig framställningar om utseende av fler än tre sakkunniga eller av specialsakkunnig. Den speciella sakkännedom som fordras för att rätt kunna bedöma uppkommande spörsmål vid utseendet av sådana sakkunniga torde i övervägande grad vara att finna hos de akademiska myndigheterna.

Universitetsberedningen har i sitt betänkande del VI. Den vetenskapliga publiceringsverksamheten, personal-, institutions- och stipendiefrågor m. m., det akademiska befordringsväsendet (SOU 1951:9), avgivet den 30 mars 1951, i fråga om det akademiska befordringsväsendet i syfte att förstärka sakkunniginstitutionen förordat, att antalet sakkunniga vid professorstillsättningar skall vara lägst tre och högst fem. Det bör enligt beredningen ankomma på den instans som slutligt utser sakkunniga att inom dessa gränser besluta om antalet sakkunniga.

Beträffande tillkallandet av specialsakkunniga böra enligt beredningens mening vissa förändringar komma till stånd. Initiativet för tillkallande av specialsakkunnig bör sålunda alltid komma från de utsedda sakkunniga, och det bör härvid all-

tid fordras, att minst två av de sakkunniga inom en månad, efter det de blivit utsedda, hemställa härom hos det större konsistoriet. I sådant fall skall förslag till specialsakkunnig av samtliga sakkunniga ingivas till konsistoriet, som hos kanslern äger göra framställning om tillstånd att utse specialsakkunnig.

De sakkunniga vilja för sin del ej motsätta sig, att sakkunniga vid professors-tillsättningar få utses av vederbörande lokala organ till ett antal av 3—5. Överflyttandet av kanslerns nuvarande beslutanderätt i fråga om utseendet av fler än 3 sakkunniga bör därvid kunna äga rum snarast. Den slutliga prövningen av universitetsberedningens förslag torde sålunda ej behöva avvaktas.

Vad beträffar beredningens åsikt att tillstånd att utse specialsakkunnig fortfarande skall inhämtas hos kanslern, finna de sakkunniga — i likhet med karolinska institutets rektorsämbete och av de sakkunniga hörda experter — att jämväl specialsakkunnig skall kunna få utses av vederbörande lokala myndigheter.

De lokala organ som böra få bestämmanderätten synas vara större konsistoriet vid universiteten och lärarkollegiet vid karolinska institutet.

Härför nödiga ändringar göras i 62 § 5 mom. och 63 § 6 mom. universitetsstatuterna, respektive 47 § 4 mom. och 48 § 6 mom. karolinska institutets stadgar. För tandläkarhögskolornas samt Stockholms och Göteborgs högskolors del böra motsvarande bestämmelser införas i de nya statuterna.

Rektorsämbetet vid tandläkarhögskolan i Stockholm föreslår, att tjänster upp till en viss lönegrad skall få tillsättas av högskolans egna myndigheter.

De sakkunniga ge sin anslutning till detta förslag och anse, att i tandläkarhögskolornas liksom f. ö. även i Stockholms och Göteborgs högskolors nya statuter böra införas stadganden, motsvarande dem som nu återfinnas i universitetsstatuternas 52 §.

Resestipendier

I bestämmelserna rörande resestipendier åt dels ordinarie lärare och vissa andra tjänstemän, dels obefordrade vetenskapsidkare, föreskrives att stipendiat skall, där ej kanslern för särskilt fall anordnande bestämmer, anträda resan inom ett år från den tidpunkt då stipendiet utdelats. Fråga om ändring i fastställt resplan skall underställas kanslerns prövning.

Rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala och Lund förklara båda, att kanslerns berörda befattningsmed dessa resestipendier bör kunna decentraliseras till lokal myndighet.

Hithörande ärenden äro i allmänhet av mycket enkel natur. Vanligen rör det sig om fall då exempelvis sjukdom eller andra mellankommande orsaker hindrat stipendiat från att fullfölja sina i stipendieansökningen uppgivna resplaner i fråga om antingen tidpunkten för resans anträdan eller de orter och länder som han ämnat besöka under sin resa.

Några vägande invändningar torde ej kunna resas mot att decentralisera dessa ärenden. Om lokal myndighet skulle få övertaga dem, skulle det visserligen bli olika myndigheter som komme att fastställa och, efter ansökan, ändra resplanerna. Denna oöverensstämmelse synes dock icke alltför betydande. Kanslerns prövning av dessa stipendieansökningar

berör nämligen icke så mycket detaljerna i resplanerna som desto mer utseendet av stipendiaterna.

Stipendiernas syftemål anges endast vara "utländska studieresor", vilket uttryck medger den prövande myndigheten en vidsträckt möjlighet till avvikelser från de fastställda resplanerna. Denna prövning torde utan vidare kunna överlåtas på lokal universitetsmyndighet, varvid mindre konsistoriet (motsvarande) synes bli den härför bäst lämpade.

För att genomföra denna decentralisering fordras ändring av gällande bestämmelser härutinnan, meddelade i kungl. brev den 13 maj 1949 rörande resestipendier åt ordinarie lärare m. fl. vid universiteten i Uppsala och Lund m. fl. läroanstalter. Det bör även stadgas, att mindre konsistoriet (motsvarande) skall avgiva rapport till kanslern över meddelade beslut.

Kursanslag

Jämlikt Kungl. Maj:ts bestämmelser i regleringsbrevet för respektive läroanstalter fördelas de s. k. kursanslagen och vissa övriga i avlöningsstaterna upptagna delposter av kanslern.

Rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala förordar, att fördelningen av dessa anslag skall kunna göras av vederbörande fakultet eller sektion, eventuellt av mindre konsistoriet efter förslag av fakultet eller sektion. — Även rektorsämbetet vid tandläkarhögskolan i Stockholm anser, att den slutliga fördelningen av medlen mellan högskolans avdelningar bör kunna anförtros högskolans egna myndigheter.

Då normalt planen för berörda anslagsfördelning framlagts redan i respektive petitaframställningar, torde den slutliga dispositionen av dessa poster kunna an-

förtros vederbörande undervisningsanstalter själva. Det torde även f. n. vara regel, att kanslern följer de fördelningsförslag som framläggas. En decentralisering på detta område synes därför naturlig.

De sakkunniga vilja för sin del göra följande uttalande i denna fråga.

De s. k. kursanslagen och i respektive omkostnadsstater uppförda poster, som nu jämlikt Kungl. Maj:ts bestämmelser i regleringsbrevet fördelas av kanslern, böra kunna fördelas vid universiteten av mindre konsistoriet samt vid karolinska institutet och tandläkarhögskolorna av kollegienämnden. Ändring i dylik riktning torde böra ske genom att Kungl. Maj:t ändrar sin praxis i regleringsbrevet och stadgar, att anslagen skola fördelas av mindre konsistoriet (motsvarande) i stället för som nu av kanslern. Förteckning över sålunda meddelade fördelningsbeslut bör insändas till kanslern.

Utdelande av medel ur medicinska forskningsanslaget

I kungl. brev den 13 maj 1949 föreskrives, att beslut om beviljande av medel ur reservationsanslaget till främjande av medicinsk forskning vid universiteten m. fl. läroanstalter skall, sedan yttrande inhämtats av vederbörande fakultet eller lärarkollegium eller organisationskommittén för medicinska högskolan i Göteborg, meddelas av kanslern beträffande de anslagsposter som skola utgå till honom underställda läroanstalter.

Kanslern äger jämväl meddela de föreskrifter rörande ansökan om bidrag och uppställa de villkor för bidrags åtnjutande, som må befinnas erforderliga.

Karolinska institutets rektorsämbete ifrågasätter att från kanslern decentralisera ärenden rörande utdelandet av bidrag från medicinska forskningsanslaget jämte alla därmed sammanhängande frågor.

Då de sakkunniga anse, att utdelningarna av medel till medicinska forskningsändamål, i den utsträckning som hittills skett, böra vara samordnade, torde någon ändring ej lämpligen böra genomföras beträffande kanslerns ställning i fråga om medicinska forskningsanslagets disponerande.

Anmärkning

Några förslag om decentraliseringsåtgärder beträffande andra än här ovan under a.—k. särskilt behandlade ärenden ha ej från av de sakkunniga hörda akademiska myndigheternas eller experternas sida framförts. Ej heller ha de sakkunniga vid sin granskning av dessa ärenden funnit några lämpade för dylika åtgärder.

C. Slutanmärkningar rörande decentraliseringsfrågan

1. Beräknad minskning av antalet ärenden vid kanslersämbetet genom den föreslagna decentraliseringen

Av tredje huvudkolumnen i tabell 3 av sammanställningen "Ärenden vid universitetskanslersämbetet" (Bilaga), varav nedanstående tabell utgör ett samman-

drag, framgår ungefärligen, huru stor minskningen av antalet ärenden vid kanslersämbetet kan beräknas bli, om de sakkunnigas ovan framförda förslag i decentraliseringsfrågan genomföras. Som grund ha därvid 1949 års siffror rörande ärenden som kanslern avgjort fått tjäna.

	Ärenden som kanslern avgjort år 1949	Beräknad minskning vid decentralisering	%	Rest
Uppsala universitet	807	237	29	570
Lunds universitet	673	187	28	486
Karolinska institutet	275	62	23	213
Tandläkarhögskolorna	85	24	28	61
Stockholms högskola	48	7	15	41
Göteborgs högskola med Medicinska högskolan i Göteborg	62	13	21	49
Gemensamma ärenden	287	15	5	272
Summa	2.237	545	24	1.692

Den sålunda företagna beräkningen visar det antal ärenden som kanslern skulle ha avgjort år 1949, om de sakkunnigas förslag i decentraliseringsfrågan då varit genomförda. Däremot har man givetvis på denna väg icke fått fram det antal ären-

den som kanslern efter en eventuellt genomförd reform, exempelvis från och med den 1 januari 1952, skulle få avgöra. För att få fram dylika siffror måste hänsyn tagas dels till den normala, ("automatiska"), årliga ökningen av antalet ären-

den, under de senaste åren uppgående till omkring 8—10 %, se härom sammanställningen "Ärenden vid universitetskanslers-ämbetet", särskilt tabellerna 1 och 4, (Bilaga), dels till den ökning som kanslersämbetets ytterligare befattning med Stockholms och Göteborgs högskolor kan medföra, dels ock till de nya uppgifter som kunna komma att åläggas ämbetet.

En uppskattning av den framtida arbetsbelastningen vid ämbetet, uttryckt i antalet ärenden, blir därför ytterst svår att företaga. Den verkliga minskningen i arbetsbelastningen blir dessutom självklart betydligt mindre än den procentuella minskningen av antalet ärenden. De olika grupper av ärenden som ansetts lämpliga för decentralisering äro ju så gott som samtliga av relativt enkel beskaffenhet. Man torde utan vidare kunna karakterisera de flesta av dem som rena expedition- eller rutinärenden. Reellt blir alltså den föreslagna decentraliseringen väsentligt mindre omfattande än som framgår av den rent siffermässiga beräkningen.

2. Decentraliseringens fördelning

Som av ovanstående tabell framgår har decentralisering synts särskilt lämplig och angelägen beträffande ärenden som röra rent lokala frågor, vilka ärenden vanligen äro utan större principiell betydelse och i allmänhet ej fordra ett enhetligt bedömande.

Härvid har man framför allt haft att göra med kortare tjänstledigheter och förordnanden, mindre omfattande undervisningsdispenser samt tillsättningar och förordnanden av vissa lägre befattningshavare, såsom assistenter och klinikamännen.

Däremot ha frågorna som kunna be-

tecknas som "Gemensamma ärenden" synnerligen sparsamt blivit föremål för decentraliseringsförslag. På detta gemensamma område för de olika läroanstalterna fordras nämligen en enhetlig bedömning. De fasta normer som måste ligga till grund för en sådan bedömning synas endast kunna skapas och bevaras av en central instans. Den erfarenhet av hithörande dispensärenden som kanslersämbetet förvärvat och den praxis som utbildats vid ämbetet för avgörandet av dessa ärenden tala för att detta ämbete allt fortfarande bör vara den avgörande myndigheten härvidlag.

3. Centralisering till kanslern

De sakkunniga ha även ansett sig böra undersöka, huruvida ärenden som f. n. avgöras av respektive lokala akademiska myndigheter möjligen borde centraliseras.

En undersökning har dock visat, att några ärenden, beträffande vilka olägenheter yppat sig genom att de ej avgjorts av högre instans, ej förefinnas. Som ett kriterium härvidlag kan påpekas, att antalet av kanslern avgjorda besvärärenden under de senaste åren varit mycket ringa.

Detta förhållande tyder uppenbarligen på att någon centralisering från de olika läroanstalterna ej är av behovet påkallad.

4. Rationalisering av universitetens och högskolornas administrativa organisation

Föredragande departementschefen anförde i direktiven till förevarande utredning, att en decentralisering av beslutan-derätten från kanslern till vederbörande universitet och högskolor i sin tur torde förutsätta, att universitetens och högskolornas administrativa organisation rationaliserades i anslutning till det förslag

därutinnan som framlagts av universitetsberedningen och att det torde böra ankomma på kanslern att framlägga förslag till de bestämmelser i sistnämnda avseende som borde meddelas av Kungl. Maj:t. Departementschefen förutsatte, att samråd därvid skulle äga rum mellan kanslern och de sakkunniga i den utsträckning omständigheterna påkallade.

Universitetsberedningens förslag — framlagt i beredningens betänkande, del III (SOU 1947: 75) — innebar, i vad angår den kvalificerade personalen vid de akademiska kanslierna, bl. a. följande. Beträffande kansliet vid universitetet i Uppsala föreslogs dels att akademisekreteraren skulle placeras i lönegraden Ca 37 (nu Ca 31), dels att vid universitetet skulle inrättas en befattning som förste fakultetssekreterare och biträdande akademisekreterare i lönegraden Ca 30 samt en befattning som fakultetssekreterare och akademinotarie i lönegraden Ca 27, dels att en nu förefintlig befattning som amanuens (lönegrad Ca 24) skulle indragas, dels ock att de nu utgående arvodena till fakultetsnotarierna skulle bortfalla (sammanlagt 6.300 kronor). I fråga om kansliet vid universitetet i Lund skulle, enligt beredningens förslag, dels akademisekreteraren, tillika ombudsman, placeras i lönegraden Ca 37 (nu i Ca 31), dels vid universitetet inrättas en befattning som förste fakultetssekreterare och biträdande akademisekreterare i lönegraden Ca 30 samt en befattning som fakultetssekreterare och akademinotarie i lönegraden Ca 27, dels en nu förefintlig befattning som halvtidsamanuens med arvode å 3.800 kronor indragas, dels ock de nu utgående arvodena till fakultetsnotarierna bortfalla (sammanlagt 4.750 kronor).

Angående biträdespersonalen vid universitetskanslierna förordades av beredningen en viss förstärkning av densamma.

Kanslern har, såsom av departementschefen i direktiven förutsatts, med de sakkunniga upptagit frågan om rationalisering av universitetens och högskolornas administrativa organisation. Därvid har kanslern anmält, att han i underdånigt yttrande den 24 september 1948 över universitetsberedningens nyssnämnda betänkande framhållit, bland annat, att behovet av en förstärkning av den kvalificerade arbetskraften vid universitetskanslierna vore synnerligen framträdande, beroende väsentligen på de senare årens upprustning av universiteten. Kanslierna vore överhopade av ärenden av löpande natur och arbetskrafter funnes icke i erforderlig utsträckning tillgängliga för utförande av uppgifter av mera kvalificerad natur. Vad akademisekreterarnas lönegradsplacering beträffade, hade kanslern i ovannämnda yttrande funnit en högre placering än den nuvarande väl motiverad. I sådant avseende hade han likväl icke ansett sig böra ifrågasätta, att akademisekreterarna uppfördes i högre lönegrad än byråchefer eller alltså i lönegraden Ca 33. Därest byråcheferna erhöle högre lönegradsplacering, borde givetvis även akademisekreterarna komma i åtnjutande därav. Med hänsyn till de vid universiteten föreliggande särskilda förhållandena med mycket begränsade beföringsmöjligheter hade kanslern vidare funnit motiverat, att förste fakultetssekreterare och fakultetssekreterare placeras i lönegraderna Ca 30 respektive Ca 27.

Universitetsberedningens ifrågavarande förslag till organisation av universitetskanslierna föranledde icke annat beslut

av 1949 års riksdag än att riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t anvisade ett belopp av 10.000 kronor för varadera universitetet för att provisoriskt kunna tillgodose behovet av en utökning av den mera kvalificerade personalen genom anställande av en extra tjänsteman i lönegraden Cg 24 eller eventuellt på annat sätt. I propositionen 1949:168 (s. 49) anförde departementschefen, att han förutsatte, att vederbörande universitetsmyndigheter toge under övervägande sättet och tidpunkten för en framtida avveckling av det nuvarande systemet med särskilt honorerade fakultetsnotariesysslor.

Kanslern hemställde i underdånig skrivelse den 1 november 1949 angående Uppsala universitets anslagsäskanden för budgetåret 1950/51, att universitetsberedningens förslag, i vad avsåge kansliet, skulle med den av honom förordade jämkningen genomföras från och med nämnda budgetår. Föredragande departementschefen fann sig dock för det dåvarande icke kunna tillstyrka ifrågakvarande förslag. I anledning av ett motionsvis framställt yrkande vid 1950 års riksdag angående omorganisation av universitetskanslierna, i huvudsaklig enlighet med vad kanslern förordat, anförde statsutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 8 (s. 34—35), att utskottet icke vore berett att för det dåvarande biträda motionen. Utskottet framhöll emellertid, att utskottet ville understryka, att det enligt dess mening vore särskilt angeläget att universitetskanslierna snarast erhöile en organisation, som satte dem i stånd att på ett effektivt och tillfredsställande sätt handlägga de huvudsakligen till följd av universitetsupprustningen föranledda administrativa uppgifterna.

I underdåniga skrivelser den 10 respektive den 16 november 1950 angående Uppsala respektive Lunds universitets anslagsäskanden för budgetåret 1951/52 har kanslern för sin del ånyo framhållit, att omorganisationen av universitetskanslierna i enlighet med vad han tidigare förordat hörde till de krav som vore i hög grad angelägna att bli tillgodosedda. De nuvarande förhållandena medförde nämligen enligt kanslern svåra och påtagliga olägenheter vid universitetsförvaltningen. Även i fråga om biträdespersonalen vid universitetskanslierna har kanslern i sistnämnda underdåniga yttranden gjort framställning om viss förstärkning från och med sistnämnda budgetår.

I propositionen 1951:137 angående vissa anslag för budgetåret 1951/52 till universitetet har föredragande statsrådet förklarat sig dela uppfattningen att en förstärkning av universitetens administrativa organisation vore ofrånkomlig och därvid särskilt framhållit, att en effektivt arbetande kansliorganisation enligt hans mening vore en av förutsättningarna för att den vetenskapliga upprustning som skett under åren efter andra världskriget skulle nå full effekt. Vad angår den av kanslern föreslagna lönegradsuppflyttningen av akademisekreterarna från lönegraden Ca 31 till Ca 33 kunde statsrådet med hänsyn till pågående utredning angående en tjänsteförteckningsrevision icke för det dåvarande förorda en dylik uppflyttning. Vad beträffar den föreslagna omorganisationen i övrigt, tillstyrktes emellertid inrättandet vid varadera universitetskansliet av en ny tjänst i lönegraden Ce 29. Vid bifall till vad sålunda förordats, borde enligt statsrådet vid Uppsala universitets kansli det nuvarande arvudet

åt extra tjänsteman ävensom arvoden till fakultetsnotarier indragas och vid Lunds universitets kansli det arvode om 3.800 kronor som nu utgår till en halvtidstjänstgörande amanuens ävensom de nuvarande fakultetsnotariearvoden om sammanlagt 4.750 kronor indragas. Däremot ifrågasattes beträffande sistnämnda universitetskansli icke någon ändring beträffande det belopp av 10.000 kronor som nu utgår till avlönande av en extra tjänsteman därstädes.

Den i sistnämnda proposition föreslagna förstärkningen av universitetskanslierna har bifallits av riksdagen.

De sakkunniga, som ej ansett sig mera detaljerat böra ingå på frågan om universitets- och högskolekansliernas organisation, vilja dock i förevarande sammanhang betona vikten av att ifrågavarande spörsmål löses på ett för universitets- och högskoleförvaltningen fullt tillfredsställande sätt. De av de sakkunniga framlagda decentraliseringsförslagen, vilka i övervägande grad beröra sådana ärenden som vissa tjänstledigheter och förordnanden, mindre omfattande undervisningsdispenser samt tillsättningar och förordnanden av en del lägre befattningshavare, kunna,

därest de genomföras, komma att medföra ökat arbete för de akademiska myndigheter vilka få sig anförtrorda beslutanderätten i berörda ärenden. En förutsättning för att decentraliseringsåtgärder na skola uppnå ett av de åsyftade resultaten — ett snabbare avgörande av ärendena — ligger däri att universitets- och högskoleadministrationen är utrustad med nödiga resurser vid ett övertagande av kanslerns beslutanderätt i nämnda ärenden. Den av 1951 års riksdag godkända förstärkningen av universitetskanslierna torde i sådant hänseende icke kunna anses tillfyllest utan måste betraktas såsom ett provisorium i avvaktan på ytterligare förslag i ämnet. En förstärkning av universitetskanslierna huvudsakligen efter de linjer universitetsberedningen föreslagit synes därvid de sakkunniga behövlig och väl avvägd.

Även övriga kanslern underställda läroanstalters kanslier böra förstärkas för att möta de ökade anspråk som kunna komma att ställas på dem. Såsom av chefen för ecklesiastikdepartementet betonats, torde det böra ankomma på kanslern att framlägga nödiga förslag till lösning av sistberörda organisationsfrågor.

II. KANSLERSÄMBETETS PERSONAL- ORGANISATION M.M.

A. Inledning

1. Tidigare uttalanden

I samband med sin behandling av universitetens administration vidrörde universitetsberedningen i sitt förberörda betänkande (SOU 1947:75) frågan om kanslersämbetets organisation och åligganden. Ehuru en utredning av denna för universiteten så betydelsefulla fråga låge utanför beredningens uppgift, syntes emellertid en dylik utredning beredningen önskvärd, särskilt med tanke på den utbyggnad av de svenska universiteten och högskolorna som ägt rum under senare år.

Universitetsberedningen underströk sedermera i sitt betänkande, del V (SOU 1949:54) — i samband med beredningens förslag om att ändringar i studieplanerna skola offentliggöras varje år, vilket förslag ställde krav på snabb handläggning av dessa ärenden inom kanslersämbetet och förutsatte en tillräckligt noggrann realgranskning av studieplanerna — nödvändigheten av att ämbetet erhöles utökade personella resurser.

I sin ovannämnda skrivelse den 28 september 1948 till chefen för ecklesiastikdepartementet med begäran om utredning rörande kanslersinstitutionen framhöll rektorerna för universiteten, karolinska institutet samt Stockholms och Göteborgs

högskolor jämväl, att kanslersämbetet genom universitetens och högskolornas utbyggande komme att tillföras ytterligare uppgifter, vilket gjorde en översyn och prövning av förhållandena nödvändig. Det syntes sålunda rektorerna ofrånkomligt att bereda kanslersämbetet en personalförstärkning. Vilken omfattning denna personalförstärkning borde få och hur organisationen skulle byggas upp kunde dock icke bedömas, förrän institutionens uppgifter för framtiden klarlagts och möjligheterna till decentralisering prövats.

Kanslern underströk i skrivelse den 12 november 1948 till chefen för ecklesiastikdepartementet, att den ansvällning av universitets- och högskoleorganisationen som beslutats under de senare åren självfallet medfört en betydande ökning av kanslersämbetets arbetsuppgifter. För att provisoriskt tillgodose behovet av ökad personal hade ämbetets anslagspost till avlöningar till icke-ordinarie personal för budgetåren 1947/49 förstärkts med ett belopp av 20.000 kronor. Under erinrandels att kanslern i underdånig skrivelse den 25 november 1947 angående anslag för budgetåret 1948/49 till kanslersämbetet framhållit, att ytterligare någon tids erfarenhet syntes böra avvaktas, innan

kanslern såge sig i stånd att inkomma med förslag till en mer definitiv organisation av kanslersexpeditionen, dels ock att även universitetsberedningen funnit en utredning rörande kanslersämbetets åligganden och organisation önskvärd, förklarade kanslern sig anse, att en dylik utredning då borde komma till stånd.

I sin underdåniga framställning den 16 juni 1948 angående förstärkande av kanslersämbetet m. m. anförde slutligen styrelsen för Sveriges förenade studentkårer, bland annat, följande: "Det torde vara uppenbart, att ämbetets resurser icke äro tillräckliga för att det effektivt skall kunna fullgöra de anvisade uppgifterna. Den ständigt ökade strömmen av löpande ärenden tillåter exempelvis icke kanslern att taga de nya initiativ och verkställa de utredningar, som ingå i hans åligganden. Studenterna ha åtskilliga gånger — — — nödgats konstatera, att ämbetet saknat erforderliga medel, då det gällt att till be-

handling upptaga de många brännande centrala högskolefrågor, som väntade på sin lösning." Det syntes för den skull styrelsen nödvändigt, dels att de underordnade arbetskrafterna vid ämbetet avsevärt förstärktes, dels att ämbetet tillförsäkrades en utredningsapparat, med vars tillhjälp Kungl. Maj:t, universitetsmyndigheterna och studenterna kunde få nyuppkomna spörsmål snabbt lösta och löpande undersökningar utförda, dels ock att ämbetet finge medel att för olika frågor tillkalla experter.

2. Direktiven

I direktiven för förevarande utredning rörande kanslersämbetets uppgifter och organisation förutsattes av föredragande departementschefen, att en omprövning av kanslersämbetets personalorganisation komme till stånd genom de sakkunniga, efter det frågan om decentralisering från kanslern till lokal universitetsmyndighet blivit utredd.

B. Historik

1. Tiden före 1903

Före år 1824 hade universiteten i Uppsala och Lund stått under överstyrelse av var sin kansler. Nämnda år förenades emellertid de båda kanslersbefattningarna i samma person genom att till kansler för Lunds universitet valdes samma person som utsetts till kansler för Uppsala universitet. Kanslern biträdades ända till år 1848 av en särskild kanslerssekreterare för vardera universitetet. Sistnämnda år blev dock även kanslerssekreterarebefattningen de facto gemensam för de båda universiteten och sedan karolinska medi-

ko-kirurgiska institutet genom 1861 års stadgar för nämnda institut ställts under överstyrelse av kanslern för Uppsala universitet kommo de med kanslerssekreteraretjänsten förenade göromålen att omfatta ärenden från samtliga tre nämnda läroanstalter.

Först genom K. K. den 17 juni 1893 stadgades uttryckligen, att kanslersämbetet skulle vara gemensamt för de båda universiteten och karolinska institutet. Genom 1889 års statuter för Göteborgs högskola hade jämväl denna högskola ställts under kanslerns överinseende. I 1903 års

grundstadgar för Stockholms högskola föreskrevs slutligen, att även denna högskola skulle stå under överinseende av kanslern.

2. Tiden 1903—1920

Den första staten för kanslersexpeditionen fastställdes genom kungl. brev den 18 december 1903, varvid särskilda belopp beräknades förutom till avlöning åt kanslerssekreteraren jämväl för hyra av arkiv- och expeditiionslokal samt för skrivmaterialier och expenser ävensom för arvode åt vaktmästarbiträde — förut hade kanslerssekreteraren varit skyldig att av sina avlöningsmedel bestrida dessa kostnader. Därjämte upptogs en särskild post för arvode åt en deltidsanställd amanuens, vilken skulle åligga att biträda sekreteraren med de vid kanslersexpeditionen alltmer ökande göromålen, särskilt vid arbetet med kollationering och verkställande av avskrifter.

1903 års stat ersattes år 1908 av en ny stat, varigenom kanslerssekreterarens avlöning och tjänsteställning i allt väsentligt jämfördes med en akademisekreterares — av föredragande departementschefen betonades i propositionen 1908: 97 den särställning de båda akademisekreterarna och i viss mån även kanslerssekreteraren intoge i förhållande till sekreterarna i de centrala ämbetsverken. Arvodena åt amanuensen och vaktmästarbiträdet samt beloppet till övriga utgifter vid expeditionen ökades väsentligt, varjämte ett särskilt förslagsanslag upptogs till anlitande av sakkunniga biträden. I enlighet med vad riksdagen ansett, förändrades emellertid anslagsrubriken ”arvode åt en amanuens” till ”arvode för tjänstebiträde åt kanslerssekreteraren”. Detta arvode kom dock att

användas till avlöning åt en amanuens, vartill i regel antogs en juridiskt utbildad person.

Genom kungl. brev den 22 januari 1909 meddelades bestämmelser rörande den vid kanslersexpeditionen anställda personalen m. m.

1908 års stats slutsumma, 11.050 kronor, bibehölls — ehuru med vissa inbördes jämkningar — oförändrad ända till år 1919. På därom av kanslern gjord framställning, vari, bland annat, betonades den sedan år 1908 högst väsentliga ökningen av antalet ärenden vid kanslersämbetet, av vilka ärenden en del utgjordes av löpande småärenden, medan en annan stor del, särskilt s. k. gemensamma ärenden, vilka oftast vore desamma, som sedermera behandlades inom ecklesiastikdepartementet, kunde vara av stor vidlyftighet och omfattning, framlade chefen för ecklesiastikdepartementet i propositionen 1919: 132 förslag till ny stat för kanslersexpeditionen.

I fråga om kanslerssekreteraren föreslog departementschefen — i överensstämmelse med remissyttrande av löne-regleringskommittén, vilken hade understrukit dels de kvalifikationer, som borde vara oeftergivliga i avseende å den tjänsteman, som hade att under kanslern svara för de på dennes prövning beroende mål och ärenden, dels den ökade föredragningsskyldighet, som åvilade kanslerssekreteraren dels ock även den av 1918 års lagtima riksdag beslutade löneregleringen för sekreterarna vid justitiekanslersämbetet och justitieombudsmans- och militieombudsmansexpeditionerna — att med denna befattning borde förbindas avlöningsförmåner, motsvarande dem som till-

komma innehavare av tjänster i tredje normalgraden inom centrala ämbetsverk — byråchefsbefattningar.

I övrigt innebar statförslaget, bland annat, att å staten upptogs medel för avlö- nande av "ett kvinnligt biträde av andra graden" samt att beloppen för bestridande av vaktmästargöromål och till avlöande av amanuens (i 1908 års stat "tjänstebi-

tråde") väsentligt förstärktes. Till hyra och expenser upptogs ett belopp av sådan storlek att kanslersämbetet skulle kunna hålla egna expeditiionslokaler.

Nämnda förslag till utgiftsstat för kans- lersexpeditionen, vilken stat slutade å ett belopp av 19.900 kronor, godkändes av riksdagen att tillämpas från och med år 1920.

C. Nuvarande personalorganisation

1. Ordinarie och icke-ordinarie personal

Då kanslersämbetet från och med år 1920 erhöll egna expeditiionslokaler — förut hade kanslersexpeditionen varit in- hyst i kanslerssekreterarens egen bostad eller i lokaler som denne i övrigt dispo- nerat — bestod sålunda personalen av kanslerssekreteraren, en deltidstjänstgö-

rande amanuens, ett kvinnligt biträde och ett vaktmästarbiträde.

Personalorganisationen vid ämbetet har sedan 1920 i fråga om den ordinarie per- sonalen varit i huvudsak oförändrad. Av nedanstående tablå framgår utseendet av personalförteckningen beträffande tjänste- män å ordinarie stat från och med sist- nämnda år:

Personalförteckning vid universitetskanslersämbetet

Tjänstemän å ordinarie stat:

Befattningshavare	Lönegradsplacering (motsvarande)				
	1920—21	1922— 30/6 1925	1925/26— 1938/39	1939/40— 1946/47	1947/48— 1950/51
1 kanslerssekreterare .	Tredje graden	B. 20	B 30	A 30	Ca 33
1 { kvinnligt biträde ..	Andra graden				
1 kanslibitråde		C. 5	B 7	A 7	Ca 11
1 vaktmästare	—	—	—	A 5	Ca 9

I fråga om den icke-ordinarie perso- nalen upptogs i 1920 års stat dels 1.200 kronor för bestridande av vaktmästargö- romål, dels 2.000 kronor till avlöande av amanuens, dels ock 2.500 kronor till (vikariatsersättningar och) sakkunniga biträden. Sedan år 1920 har en icke obe-

tydlig successiv stegring av anslagssum- man till här ifrågavarande personal ägt rum, i synnerhet vid budgetårsskiftet 1947/48 — nödvändiggjord till följd av den vid 1946 och 1947 års riksdagar be- slutade upprustningen av organisationen vid universiteten och vad därmed stode

i samband. Storleken av de belopp som anslagits till icke-ordinarie personal under den sistförflutna 10-årsperioden framgår

av posten ”3. Avlöningar till icke-ordinarie personal” i här efterföljande tabell över avlöningsstater vid ämbetet.

Avlöningsstater vid universitetskanslersämbetet budgetåren 1941/42—1950/51

	1941/42— 1945/46	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50	1950/51
1. Arvode till universitetskanslern	17.000	17.000	18.600	18.600	18.600	18.600 ¹
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis ...	21.000	21.000	30.300	30.300	30.300	30.300
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	9.300	11.000	37.000 ²	37.000	37.000	37.000
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	4.100	4.100	2.800	7.100	7.100	7.100
Summa kronor	51.400	53.100	88.700	93.000	93.000	93.000

¹ Genom nådigt beslut den 15 juni 1951 har Kungl. Maj:t, med giltighet räknat från och med den 1 januari 1951 tills vidare intill den 1 juli 1951, föreskrivit, att universitetskanslern må åtnjuta arvode med 21.600 kronor för år.

² Enligt kungl. brev ²⁶/7 1947 fick anslagsposten Avlöningar till icke-ordinarie personal (17.000 kronor) för anlitande av tillfälliga arbetskrafter under budgetåret 1947/48 överskridas med högst 20.000 kronor.

Den sålunda stegrade anslagssumman till icke-ordinarie personal har i första hand möjliggjort, att den vid ämbetet inrättade amanuens tjänsten kunnat utökas från att från början ha varit en deltidstjänst till att numera utgöra en heltidsbefattning. Vidare ha på grund av den å kanslersexpeditionen både kvantitativt och framför allt kvalitativt i hög grad ökade arbetsbördan måst anställas ytterligare arbetskrafter. Under så gott som hela den här behandlade tidsperioden har sålunda mot ett månatligt mindre arvode varit anställd en extra tjänsteman som biträdd amanuensen i arbetet, främst med uppsättande av föredragningslistor — omfattande bl. a. reciter å ärendena — o. dyl. Därjämte har i samband med förenämnda upprustning av universiteten m. m. och till följd av tillkomsten av den nya tandläkarhögskolan i Malmö samt upprättandet av en medicinsk högskola i

Göteborg ävensom på grund av den ökade befattning kanslersämbetet fått med Stockholms och Göteborgs högskolor ytterligare kvalificerad, juridisk arbetskraft måst anställas vid ämbetet. Sålunda har under budgetåren 1947/48—1949/50 såsom särskild föredragande i vissa ärenden av mera vidlyftig natur f. d. kanslerssekreteraren varit så gott som oavbrutet anlitad mot ett månatligt arvode. Under större delen av budgetåret 1949/50 samt därefter har dessutom en extra amanuens varit heltidsanställd mot arvode motsvarande en byråsekreterares avlöningsförmåner. Beträffande biträdespersonalen har kanslibiträdet under senare år endast i mindre utsträckning kunnat medhinnarena skrivgöromål. Dessa ha i stället utförts dels av vaktmästaren, dels av ett sedan budgetåret 1947/48 anställt extra skrivbiträde (från och med den 1/1 1951 extra kontorsbiträde) med deltidstjänst-

göring (från och med 1/1 1951 med en tjänstgöringsskyldighet av 3½ timmar om dagen). Då tillströmningen av ärenden varit särskilt stor eller skrivarbetena varit av mera betydande storleksordning, ha dylika arbeten måst utlämnas till en privat skrivbyrå. I vissa avgränsade ärenden, såsom vid utredandet av större frågekomplex av mera speciell natur eller vid uppgörandet

av förslag till mera avsevärda ändringar av gällande författningar eller bestämmelser i övrigt, ha utanför ämbetet stående personer måst tillkallas såsom sakkunniga.

En sammanställning av den icke-ordinarie personalen vid kanslersämbetet den 1/1 1951 upptager följande befattningshavare:

Befattningshavare	Lönegrads- placering	A n m.
1 amanuens	Ce 24: 27	Deltidstjänstgöring (avser biträde för uppsättning av föredragningslistor). Deltidstjänstgöring.
1 extra amanuens	Cg 24: 24	
1 „ tjänsteman	Cg 20: 21	
1 „ kontorsbiträde	Cg 8: 8	

Följande tabell utvisar dispositionen av här ifrågavarande anslagspost under de senaste 5 budgetåren.

Fördelningen av anslagsposten Avlöningar till icke-ordinarie personal vid kanslersämbetet budgetåren 1945/46—1949/50.

Befattningshavare	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50
Amanuens	8.494: 00	9.270: 68	13.872: 45	12.082: 25	11.988: 00
Extra amanuens	—	—	—	—	6.824: 00
„ tjänsteman	2.626: 46	2.580: 02	3.451: 85	2.904: 60	2.844: 60
„ föredragande	—	—	3.125: 00	6.875: 00	5.000: 00
„ skrivbiträde	—	—	1.500: 00	2.284: 80	2.040: 00
Sakkunniga och tillfälligt föredragande personer	—	1.000: 00	1.319: 00	600: 00	1.600: 00
Vikariatsersättningar å kansli- biträdes- och vaktmästarejänsterna; övertidsersättningar, extra skrivhjälp m. m.	316: 85	1.749: 40	1.956: 90	2.209: 80	4.095: 70
Summa belastning	11.437: 21	14.600: 10	25.225: 20	29.956: 45	34.392: 30
Därav under-(+) resp. över-(-) skridanden	- 2.137: 31	- 3.600: 10	+ 11.774: 80	+ 10.043: 55	+ 2.607: 70
Anslagssposten	9.300: 00	11.000: 00	37.000: 00	37.000: 00	37.000: 00

Anm.: Underskridandena under budgetåren 1947/48 och 1948/49 med 11.774: 80 respektive 10.043: 55 kronor ha uppkommit genom svårigheten att anställa kvalificerad, juridisk arbets-hjälp i tillräcklig omfattning. Från och med budgetåret 1949/50, under vilket dylik arbetskraft i större utsträckning än under tidigare budgetår varit anlitad, har, såsom framgår av tabellen, överskottet å berörda anslagspost nedgått till 2.607: 70 kronor.

2. Instruktion och arbetets fördelning

Genom nådigt beslut den 31 december 1921 fastställdes "Instruktion för universitetskanslersexpeditionen" till efterrättelse tills vidare från och med år 1922, varigenom en den 19 december 1919 av Kungl. Maj:t i ämnet utfärdad instruktion upphörde att gälla.

Enligt 1921 års instruktion, som fortfarande är i kraft, äro vid kanslersexpeditionen anställda "de befattningshavare, som angivas i gällande stat samt, i mån av behov, icke ordinarie personal". I fråga om tillsättandet av befattningshavare stadgas att kanslerssekreterarebefattningen tillsättes enligt i universitetsstatuterna meddelade bestämmelser¹ samt annan ordinarie befattning genom konstitutorial av kanslern, som jämväl antager den icke ordinarie personalen.

Kanslerssekreteraren åligger "förutom att inför kanslern ansvara för de å universitetskanslersexpeditionen förekommande göromålens behöriga gång:

a) att bereda och för kanslern föredraga inkomna mål och ärenden,

b) att uppsätta och kontrasignera resolutioner, skrivelser och utlåtanden i de hos kanslersämbetet förekommande mål och ärenden,

c) att ombestyrta remisser och delgivning av Kungl. Maj:ts till kanslersämbetets kännedom meddelade beslut,

d) att låta förteckna och vårda dels, i enlighet med givna bestämmelser, kanslersämbetets arkiv, dels ock till expeditionen hörande bokförråd och inventarier,

¹ Jämlikt § 10 gällande universitetsstatuter utnämnes sekreteraren vid kanslerns expedition medelst fullmakt av Kungl. Maj:t, efter förslag av kanslern.

samt, därest kanslern ej annorlunda bestämmer,

e) att månatligen rekvirera och uttaga samt till vederbörande utbetala för kanslersexpeditionen anslagna avlöningsmedel ävensom att för dem och för övriga till expeditionen anslagna medel årligen inom därför bestämd tid avlämna redovisning till riksräkenskapsverket".

Innehavaren av den sedan år 1920 vid kanslersexpeditionen inrättade amanuens-tjänsten åligger "förutom att tillhandagå kanslerssekreteraren med uppsättning av koncept och föredragningslistor samt med andra förekommande expeditionsgöromål, särskilt

a) att i enlighet med lämnade anvisningar föra fullständigt sakregister över alla för kanslern föredragna mål och ärenden jämte tillhörande liggare,

b) att, om han därtill förordnas, under semester för kanslerssekreteraren eller då denne åtnjuter tjänstledighet uppehålla kanslerssekreterarebefattningen, samt

c) att i övrigt fullgöra de uppdrag, som lämnas honom i tjänsten".

Slutligen åligger det enligt instruktionen "kvinlig befattningshavare" (= nuvarande kanslibiträdet) "att i enlighet med lämnade anvisningar föra diarium över inkomna mål och ärenden jämte tillhörande balansförteckning, att expediera utgående skrivelser, samt att utföra renskrivningsarbete och i övrigt fullgöra henne i tjänsten lämnade uppdrag."

I fråga om den vid expeditionen anställda vaktmästaren liksom övrig fast eller tillfälligt anställd personal synas icke några särskilda bestämmelser — utöver de härovan angående närmast de tre där-

berörda befattningshavarna anförda — ha utfärdats.

Den stora ökning av arbetsbördan som stegvis ägt rum vid kanslersämbetet, sedan 1921 års instruktion tillkom, har framtingat en väsentligt annan fördelning av arbetet än som anges i nämnda instruktion. För att kanslerssekreteraren skall få tillfälle att till föredragning bereda de mera invecklade och tidskrävande ärendena, har det sålunda visat sig nödvändigt att så gott som helt befria honom från att taga befattning med ärenden av rent löpande natur, vilka ärendens föredragning i stället övertagits av amanuensen. Likaså har amanuensen fått övertaga arbetet med rekvisition och redovisning m. m. av för kanslersämbetet anslagna avlönings- och andra medel. Amanuensens arbete med uppsättning av föredragningslistor m. m. har överlåtits å den extra tjänstemannen. Kanslibiträdet har fått sig anförtrott att efter anvisningar av kanslerssekreteraren utföra en del arbete av så kvalificerad beskaffenhet att det gemenligen plägar fullgöras av amanuenser. Hit torde böra hänföras det förberedande arbetet med fördelningen av sökande till de medicinska nybörjarkurserna och placeringen av medicine kandidater å de propedeutiska kurserna samt visst kollationsarbete m. m. Kanslibiträdet tjänstgör vidare som ämbetets kommissionär. I kanslibiträdets ställe har vaktmästaren måst överta en avsevärd del av det rena expeditions- och maskinskrivningsarbetet. Ytterligare har vaktmästaren — jämte kanslibiträdet — tagits i anspråk för ordnandet av ämbetets arkiv.

Beträffande de under de senare åren vid ämbetet anställda två kvalificerade befattningshavarna med juridisk utbild-

ning har den ene — extra föredraganden — som förut framhållits, föredragit vissa ärenden av mera vidlyftig natur. Den andre — extra amanuensen — har tagits i anspråk dels för biträde åt kanslerssekreteraren genom beredning av vissa ärenden m. m., dels för självständig föredragning inför kanslern, dels ock för avlastande av visst den ordinarie amanuensen åliggande arbete, såsom förandet av ämbetets sakregister m. m. Slutligen har det sedan budgetåret 1947/48 deltidsanställda skrivbiträdet (kontorsbiträdet) i huvudsak varit sysselsatt med löpande maskinskrivningsgöromål, såsom påskrifter av kanslersresolutioner å avgjorda ärenden samt kanslersyttranden i anledning av remisser m. m.

3. Arten och omfattningen av arbetsuppgifterna

Under de år kanslersämbetet i sin nuvarande gestaltning funnits till, d. v. s. från och med år 1920, ha arbetsuppgifterna å kanslersexpeditionen ökats i hög grad både kvantitativt och framför allt kvalitativt. Antalet ärenden vid ämbetet åren 1910—1949 enligt vid ämbetet förda diaries framgår av tabell 1 av Bilagan. Denna tabell utvisar, att antalet ärenden från att år 1920 ha utgjort 1.579 år 1950 stigit till 3.075, d. v. s. nära nog en fördubbling. Härvid är följande att märka. Avgörandet av ett betydande antal ärenden av jämförelsevis enkel beskaffenhet — särskilt förordnanden av olika slag, såsom amanuensförordnanden vid universitetens och karolinska institutets teoretiska institutioner — har under nämnda tidrymd decentraliserats från kanslern till de lokala akademiska myndigheterna. Framställningar från kanslern underställ-

da läroanstalter om riksdagsanslag, vilka framställningar tidigare upptagit ett jämförelsevis stort antal diarienummer, pläga numera sammanföras i ett mindre antal skrivelser och dessutom i viss utsträckning diarieföras å s. k. samlingsnummer. Ett ständigt växande antal ärenden, såsom exempelvis ansökningar till de medicinska nybörjarkurserna — se kap. I. Decentraliseringsfrågan under B. 2. j. — och ansökningar till de propedeutiska kurserna för medicine kandidater — se tabell 6 av Bilagan — samt ärenden rörande utseendet av resestipendiater och granskning av dagböcker m. m., vilka ärenden i regel äro av vidlyftigt omfång och även eljest från beredningssynpunkt mycket tyngande, diarieföras å samlingsnummer. Kungl. brev och ämbetsskrivelser diariefördes till och med år 1944 — men ej därefter — under särskilda nummer men upptagas numera under ursprungsärendets nummer. Ökningen av arbetsbördan är därför betydligt större än vad som framgår av en direkt jämförelse mellan antalet diarienummer för de olika åren. Särskilt torde i detta sammanhang böra framhållas, att antalet av de som regel mycket tidskrävande ärenden, vilka röra organisatoriska spörsmål — nya högstskolor och institutioner, lärarorganisation, studiegång, examensväsende etc. — befinner sig i stark stegring. I fråga om några grupper av ärenden, vilka åren 1947—49 föranlett mera utförliga yttranden av kanslern (yttranden över betänkanden, utredningar m. m. och yttranden vid till- och återbesättande av professors-, laborators-, prorektors- och preceptorsbefattningar samt riksdagspetita) hänvisas till tabell 5 av Bilagan.

Vidare ha tre nya högstskolor under de senaste två decennierna ställts under överstyrelse av kanslern. Enligt stadgan nr 226/1934 för tandläkarinstitutet (nuvarande tandläkarhögskolan i Stockholm), varigenom nämnda institut i stort sett bröts loss från sin tidigare organisatoriska nära samhörighet med karolinska institutet, ställdes nämligen tandläkarinstitutet direkt under kanslern. I och med upprättandet av tandläkarinstitutet — nuvarande tandläkarhögskolan — i Malmö (i verksamhet sedan budgetåret 1947/48) och medicinska högskolan i Göteborg (i verksamhet sedan budgetåret 1949/50) ha jämväl dessa högstskolor ställts under överstyrelse av kanslern. I fråga om Stockholms och Göteborgs högstskolor, vilka var för sig stå under sin egen styrelse men därjämte, såsom förut anförts, äro ställda under överinseende av kanslern, var kanslerns befogenhet före den 1 juli 1949 av mindre omfattande betydelse än beträffande övriga honom underställda läroanstalter. Genom kungl. brev den 30 juni 1949 (ändr. 16/6 1950) har emellertid kanslern erhållit väsentligt ökad bestämmanderätt över sistnämnda två högstskolors verksamhet, främst i fråga om undervisningen och tillsättandet av vissa lärartjänster. Dessutom har kanslern genom det från och med budgetåret 1949/50 ökade statliga ekonomiska stödet åt dessa högstskolor fått att ta befattning med högstskolornas petitaärenden i samma utsträckning som i fråga om dylika ärenden från övriga honom underlydande universitet och högstskolor.

De kanslern underställda läroanstalterna ha under nu behandlade tidsperiod undergått en synnerligen kraftig tillväxt. Nedanstående ur Statistisk årsbok för år

1949 hämtade sifferuppgifter rörande antalet lärare och lärjungar vid ifrågavarande läroanstalter — med undantag för

tandläkarhögskolorna och medicinska högskolan i Göteborg — ge en bild av denna utveckling.

Å r l i g e n	Uppsala och Lunds uni- versitet	Karolinska institutet	Stockholms och Göteborgs högskolor	Summa
Lärare:				
1916/20	286	58	80	424
1941/45	400	124	197	721
1948	506	177	229	912
Lärjungar:				
1916/20	3.822	622	1.006	5.450
1941/45	5.128	939	2.650	8.717
1948	5.925	898	2.919	9.742

Under nämnda tid har alltså antalet universitets- och högskolelärare betydligt mer än fördubblats och antalet studerande nära nog fördubblats.

I fråga om karaktären av de arbetsuppgifter som åvila kanslersämbetet torde slutligen få erinras om följande uttalande av föredragande departementschefen i propositionen 1937: 114, s. 11 f. (i samband med förslag att kanslern måtte tillerkännas ersättning för sitt arbete): "Med universitets- och högskoleorganisationens tillväxt har följt en betydande ökning av omfattningen av de arbetsuppgifter, som det ankommer på kanslern att handlägga. Det är uppenbarligen icke endast de löpande förvaltningsgöromålen, som påverkats och påverkas av denna utveckling. Med densamma äro förenade organisatoriska problem av ofta mycket svårlöst beskaffenhet. Ändrade förhållanden inom samhällslivet och vetenskapens markvinningar kräva anpassning från universitetens och högskolornas sida och ställa de

akademiska läroanstalterna och kanslern inför ständigt nya uppgifter. Kraven på den utbildning, som meddelas vid universiteten och högskolorna, undergå oavslutligen förändringar, och forskningsuppgifterna och forskningsmetoderna växla och framkalla skiftande spörsmål rörande fördelningen av ämnesområdena mellan professurerna, inrättandet av nya lärarbefattningar, skapandet av nya institutioner och de redan befintligas utrustande i enlighet med tidens fordringar m. m. Kanslern kan icke åtnöja sig med att allenast vidarebefordra universitetens önskemål i den ena eller andra riktningen. Det är nödvändigt, att han såsom den främste målsmannen för universiteten grundligt tar kännedom om universitetsorganisationens tillstånd och behov, på ett ingående sätt följer arbetet därstädes, städse är verksam för befrämjande av dess behöriga intressen och i fall av behov även tar initiativ till ernående av förbättringar eller avlägsnande av missförhållanden."

D. De sakkunniga

1. Inledning

Kanslersämbetets personalbehov är vanskligt att säkert uppskatta. Även med beaktande av att en viss decentralisering — i den utsträckning som ovan under kap. I. Decentraliseringsfrågan närmare angivits — föreslås komma att äga rum, synes ämbetets arbetsbörda både till arten och omfattningen fortfarande bli så betydande, att en förstärkning av ämbetets fasta personalorganisation synes oundviklig. De sakkunniga ha vid sin bedömning av personalbehovet måst utgå ifrån för närvarande föreliggande förhållanden. Något hänsynstagande till de ytterligare uppgifter som kunna komma att i framtiden tillföras ämbetet har därvid, på grund av svårigheten att bedöma utvecklingen på detta område, icke kunnat ske. De sakkunniga vilja därför förutskicka, att några års erfarenhet av den personalorganisation som de sakkunniga föreslå kan komma att utvisa ökat behov av arbetskrafter vid ämbetet.

De sakkunniga ha ansett sig böra uppbygga personalorganisationen med ledning av de erfarenheter som hittills inom kanslersämbetet vunnits beträffande ämbetets personalbehov samt under förutsättning dels att någon ändring av kanslerns ställning inom ämbetet icke äger rum, dels ock att nu gällande allmänna grunder för ämbetets ställning i förhållande till universitets- och högskoleorganisationen bibehållas.

2. Kvalificerad personal

Genom beslut av 1951 års riksdag har kanslerssekreteraren, i samband med den allmänna lönerevisionen för de statliga

chefstjänstemännen i anslutning till chefslöneutredningens förslag i betänkande den 15 oktober 1949 (stencilerat), från och med den 1 juli 1951, i likhet med övriga högre tjänstemän inom byråchefsgården, uppflyttats från lönegraden Ca 33 till Ca 37. Kanslerssekreterarbefattningen är förenad med vidsträckta och kvalificerade arbetsuppgifter inom den centrala universitetsförvaltningens område. Därest den av de sakkunniga föreslagna utbyggnaden av kanslersämbetet kommer till stånd, utökas vidare kanslerssekreteraren direkt underställd personal i viss omfattning. Av de sakkunniga har därför ifrågasatts, huruvida icke kanslerssekreteraren borde erhålla en — i förhållande till övriga byråchefstjänster — förstärkt löneställning. De sakkunniga anse sig emellertid icke böra tillstyrka en ytterligare uppflyttning av tjänsten, bl. a. av den anledningen att resultatet av pågående tjänsteförteckningsrevision, vilken omfattar en reglering av akademisekreterarnas lönegradsplacering, torde böra avvaktas.

De sakkunniga uppskatta behovet av kvalificerad arbetskraft vid sidan av kanslerssekreteraren till två byråsekreterare och en amanuens. Av de båda byråsekreterarbefattningarna bör den ena utgöras av en förste byråsekreterartjänst. Behovet av en högt kvalificerad medhjälpare till kanslerssekreteraren har nämligen syntts de sakkunniga oavvisligt. Förste byråsekreteraren bör sålunda kunna avlasta kanslerssekreteraren arbetet med beredning och föredragning av ärenden av löpande natur. Därjämte torde förste byråsekreteraren på eget ansvar kunna bereda och föredraga jämväl mera kvalificerade ären-

den i den utsträckning förhållandena medge. Vidare synas vissa utredningar kunna anförtros honom. Vid tillfälligt förfall samt vid semester och tjänstledighet för kanslerssekreteraren torde han regelmässigt komma att tjänstgöra som vikarie för denne. I övrigt bör han som kanslerssekreterarens närmaste man äga viss uppsikt över det löpande arbetet vid kanslersexpeditionen samt över ämbetets arkiv, bokförråd och inventarier. Ifrågavarande byråsekreterartjänst torde med hänsyn till den mycket omfattande föredragningskyldighet och till det ansvar som komme att åvila innehavaren av tjänsten böra placeras i 29 lönegraden av löneplan 1 Saar. På grund av de till synes ringa beföringmöjligheterna och önskvärdheten av att till befattningens innehavare kunna förvärva en kvalificerad kraft bör tjänsten upptagas å ordinarie stat.

Innehavaren av den andre byråsekreterarbefattningen, vilken föreslås bli placerad i 24 lönegraden och — av huvudsakligen samma skäl som beträffande förste byråsekreterartjänsten — å ordinarie stat, torde böra åläggas föredragningskyldighet beträffande vissa löpande ärenden. Vidare synes han — i enlighet med lämnade anvisningar — böra omhänderväsa förandet av ämbetets sakter ävensom tillhandagå kanslerssekreteraren och förste byråsekreteraren med beredandet av ärenden i lämplig utsträckning, såsom beträffande framställningar till Kungl. Maj:t i fråga om riksdagsanslag i samband med det s. k. petitarbetet, samt i övrigt fullgöra de uppdrag som lämnas honom i tjänsten.

Slutligen torde en amanuensjänst — med avlöning enligt bestämmelserna om reglerad beföringsgång — vara behöv-

lig. Medel därtill föreslås beräknas under icke-ordinarieanslaget. Amanuensens arbetsuppgifter, som huvudsakligen komma att bestå i att uppsätta föredragningslistor och enklare koncept samt bereda vissa löpande ärenden och deltaga i kollationsringsarbetet, torde även böra omfatta de uppgifter och åligganden i övrigt som kanslerssekreteraren må finna lämpligt att ålägga honom.

Såsom redan inledningsvis framhållits har personalbehovet vid kanslersämbetet av de sakkunniga uppskattats med hänsyn till de arbetsuppgifter som f. n. i huvudsak åligga ämbetet. Därest ytterligare uppgifter skulle tillkomma, torde ett ökat personalbehov uppstå, icke minst i fråga om den kvalificerade personalen.

3. Biträdespersonal

Tre tjänster föreslås upptagas å ordinarie stat:

1) en kansliskrivare i lönegraden Ca 15, 2) en expeditionsvakt i Ca 10 och 3) ett kontorsbiträde i Ca 8.

1) Kansliskrivare i Ca 15. Den nuvarande kanslibiträdesbefattningen i Ca 11 bör ombildas till en kansliskrivartjänst i Ca 15. Innehavaren av den nya tjänsten bör kunna befrias från vissa med den nuvarande kanslibiträdestjänsten förenade enklare uppgifter och i större omfattning taga befattning med mera kvalificerade göromål. Kansliskrivaren bör sålunda föra diarium m. m. och expediera utgående skrivelser (registratorsgöromål). Vidare bör kansliskrivaren vara redogörare (kassör) vid ämbetet och i sådan egenskap rekvirera och utbetala vederbörande befattningshavare tillkommande avlöningsmedel samt till vederbörliga myndigheter avlämna erforderlig redovisning

(ämbetets räkenskaper) m. m. Kommissionärsskapet vid ämbetet bör vara förenat med kansliskrivartjänsten. Ytterligare bör kansliskrivaren — liksom f. n. kanslibiträdet — anförtros dels det förberedande arbetet med fördelningen av sökande till de medicinska nybörjarkurserna (ang. arten och omfattningen av detta arbete, se kap. I. Decentraliseringsfrågan under B. 2. j.), dels förandet av kanslerns liggare över medicine kandidater i samband med tillträde till propedeutiska kurser, dels ock det förberedande arbetet med hänvisningen till sistnämnda kurser — hänvisning äger rum fyra gånger varje läsår — (ang. omfattningen av arbetet med förandet av nämnda liggare och med hänvisningarna till de propedeutiska kurserna, se tabell 6 av Bilagan). I övrigt bör kansliskrivaren fullgöra de i tjänsten lämnade uppdrag som kunna anses vara av beskaffenhet att böra omhändervas av innehavare av en kansliskrivartjänst.

De sakkunniga vilja angående förändringen av kanslibiträdesbefattningen till en tjänst såsom kansliskrivare fästa uppmärksamheten på att ordinarie kansliskrivarbefattningar finnas inrättade vid Lunds universitets kansli samt vid tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö. Icke-ordinarie dylika tjänster ha inrättats vid Uppsala universitets kansli och vid Stockholms högskolas kansli. Vid karolinska institutets kansli finnes anställd en kontorsskrivare (lönegraden Ca 19).

2) Expeditionsvakt i Ca 10. För den nuvarande vaktmästartjänsten i Ca 9 föreslås ändrad lönegradsplacering, nämligen placering i Ca 10 såsom expeditionsvakt. Som skäl härför kan anföras att förekommande göromål för innehavaren av vaktmästartjänsten vid ämbetet äro av

mera kvalificerad natur än vaktmästartgöromål i allmänhet. På grund av kanslersämbetets relativt begränsade personalorganisation och lokalutrymmen giva dylika göromål, såsom portbevakning, budskickning inom och utom ämbetet, hämtning och sändning av post etc., icke arbete i full omfattning åt en vaktmästare. Den nuvarande innehavaren av tjänsten har därför i stor utsträckning — uppskattningsvis 40 à 50 % av arbetstiden — tagits i anspråk för mera kvalificerat arbete, såsom ordnande av ämbetets arkiv samt koncept- och renskrivningsarbete m. m. Hans arbetsuppgifter äro därför i vissa delar jämförbara med ett kontors- eller kanslibiträdes. De sakkunniga anse vidare beträffande lönegradsplaceringen av vaktmästartjänsten, att avseende bör fästas vid det förhållandet att statliga verk av ungefär lika omfattning som kanslersämbetet, såsom justitiekanslersämbetet och riksåklagarämbetet, förfoga över expeditionsvakter i lönegraden Ca 10.

3) Kontorsbiträde i Ca 8. Det vid ämbetet under de senare åren deltidanställda skrivbiträdet (kontorsbiträdet) har på grund av sin begränsade arbetstid i allmänhet icke medhunnit större skrivarbeten. Dylika ha, i den mån de icke kunnat utföras av vaktmästaren, måst i stor utsträckning utlämnas till privat skrivbyrå, vilket för ämbetet medfört vissa ekstrakostnader, vilka täckts från icke-ordinarie anslaget. Dessa kostnader ha för åren 1949 och 1950 uppgått till 555 respektive 564 kronor. Vidare har den ordinarie personalen vid hopade skrivgöromål måst arbeta på övertid. De sakkunniga finna med anledning härav behovet av en heltidanställd kvinnlig biträdesbefattning — vid sidan av kansliskrivartjänsten —

uppenbart. På grund av arbetets art bör en kontorsbiträdesbefattning i lönegraden Ca 8 komma i fråga. Kontorsbiträdet bör — i likhet med det nuvarande extra kontorsbiträdet — utföra gängse enklare skrivarbete. Under kansliskrivarens överinseende bör kontorsbiträdet, i den utsträckning som förhållandena göra lämpligt, även kunna deltaga i förandet av diarium m. m. samt i expedieringen av utgående skrivelser. Hon bör ock kunna tjänstgöra som vikarie vid ledighet för kansliskrivaren.

4. Övrig icke-ordinarie personal m. m.

På grund av kanslersämbetets speciella natur och omfattning föreligger vissa tider på året en tendens till stockning av arbetsuppgifterna. Vidare uppträda stundom ärenden vilka fordra speciell sakkunskap. Nämda förhållanden medföra behov av extra arbetskraft och av sakkunniga, hämtade utom ämbetet. Medel böra enligt de sakkunniga beräknas härför under icke-ordinarie anslaget. Med ledning av de erfarenheter som vunnits vid ämbetet i fråga om behovet av dylik extra arbetshjälp torde — under hänsynstagande till den av de sakkunniga föreslagna förstärkningen av ämbetets personalorganisation — ett belopp av 3.000 kronor vara tillräckligt för nämnda ändamål. Vidare bör ett belopp av minst 1.000 kronor beräknas under icke-ordinarieposten till vikariats- och övertid ersättningar vid ämbetet.

5. Sammanfattning och kostnader m. m.

Den av de sakkunniga föreslagna personalorganisationen m. m. och kostnaderna — frånsett rörligt tillägg — för densamma framgå av följande tablå:

Befattningshavare	Lönegrads-placering	Kostnad
1 kanslerssekreterare .	Ca 37	17.544
1 förste byråsekreterare	Ca 29	13.224
1 andre „	Ca 24	10.236
1 amanuens i reglerad befordringsgång	Cf 17 (— Ce 24)	7.140
1 kansliskrivare	Ca 15	6.600
1 expeditionsvakt	Ca 10	5.280
1 kontorsbiträde	Ca 8	4.728
Övrig icke-ordinarie personal m. m.		4.000
Summa kronor		68.752

För budgetåret 1950/51 är anslaget till avlöningar vid kanslersämbetet upptaget med ett sammanlagt belopp av 93.000 kronor, varav för avlöningar till ordinarie tjänstemän och icke-ordinarie personal — frånsett posten ”Rörligt tillägg” — beräknats ett belopp av $(30.300 + 37.000 =)$ 67.300 kronor. Vid ett genomförande — förslagsvis från och med budgetåret 1952/53 — av den av de sakkunniga förordade personalorganisationen synas de verkliga kostnaderna för densamma på grund av de nuvarande befattningshavarernas vid kanslersämbetet faktiskt innehavda lönegradsplaceringar och med hänsyn till den s. k. sneddningsregeln komma att bli något högre än som angivits i ovanstående tablå. Storleken av posten ”Rörligt tillägg” — för budgetåret 1950/51, upptaget med ett förslagsvis beräknat belopp av 7.100 kronor — torde med anledning av rådande ovisshet angående det rörliga tilläggets storlek vid tidpunkten för organisationsförslagets genomförande icke f. n. kunna angivas.

Kanslersämbetets avlöningsstat föreslås — i anslutning till vad ovan anförts — för budgetåret 1952/53 böra erhålla följande utseende:

Avlöningsstat.

1. Arvode till universitetskanslern	18.600 ¹
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	62.000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	12.000
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	—
Summa kronor	—

Med hänsyn till att den nuvarande förste amanuensen vid ämbetet, vilken hittills under en längre tidrymd bestritt de göromål som huvudsakligen skola ankomma på innehavaren av den föreslagna förste byråsekreterarbefattningen, på grund av sin ålder (född 1890) icke torde kunna ifrågakomma som ordinarie innehavare av den nya tjänsten, torde sistnämnda befattning, så länge amanuensen kvarstår i sin tjänst, icke böra besättas med ordinarie innehavare, utan synes amanuensen utan särskilt ansökningsförfarande böra förordnas att med vikariatslön uppehålla förste byråsekreterarbefattningen.

Vidare torde det nuvarande kanslibiträdet vid kanslersämbetet, vilken varit anställd vid ämbetet sedan år 1919 (såsom ordinarie kvinnligt biträde respektive kanslibiträde sedan år 1920 respektive sedan år 1922), utan att kansliskrivarbefattningen kungöres ledig, böra erhålla konstitutorial som kansliskrivare.

Slutligen bör, såsom en följd av de sakkunnigas förslag till ny personalorganisation m. m., kanslern anmodas att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till

¹ Genom nädigt beslut den 22 juni 1951 har Kungl. Maj:t — med stöd av riksdagens i skrivelsen 1951: 219 anmälda beslut — dels föreskrivit, att arvode till universitetskanslern skall från och med den 1 juli 1951 utgå med 25.300 kronor för år, dels ock medgivit, att anslagsposten till arvode till kanslern — 18.600 kronor — må under budgetåret 1951/52 för nämnda ändamål överskridas med högst 6.700 kronor.

ny instruktion för kanslersämbetet i huvudsaklig överensstämmelse med vad de sakkunniga ovan anført i fråga om de olika befattningshavarnas åligganden m. m.

Vidkommande kanslersämbetets omkostnadsstat är densamma för budgetåret 1950/51 av följande utseende:

Omkostnadsstat.

Utgifter:

1. Sjukvård, förslagsvis	300
2. Reseersättningar till universitetskanslern och kanslerssekreteraren, förslagsvis	1.500
3. Expenser, förslagsvis	6.300
Summa kronor	8.100

Särskilda uppbördsmedel.

Bidrag från Stockholms och Göteborgs högskolor till bekostande av kanslers-expeditionens utgifter för expenser ..	1.500
Nettoutgift kronor	6.600

Till följd av den föreslagna utökningen av ämbetets personalorganisation och den inträffade allmänna kostnadsökningen synas posterna "Sjukvård", "Reseersättningar till universitetskanslern och kanslerssekreteraren" och "Expenser" böra undergå förhöjningar med respektive förslagsvis 200, 300 och 1.200 kronor. De sakkunniga framlägga vidare i annat sammanhang förslag om att kanslern skall äga till sig kalla rektorer och andra representeranter för akademiska läroanstalter och organisationer, dels i fråga om honom underlydande läroanstalter, dels ock beträffande högre läroanstalter vilka icke stå under kanslerns överinseende. Kostnaden för dylika kanslerskonferenser — av de

sakkunniga uppskattade till omkring 2.500 kronor för år — torde böra upptagas under en särskild post under kanslersämbetets omkostnadsanslag. Med anledning härav torde de olika posterna under omkostnadsstaten för budgetåret 1952/53 böra uppföras med följande belopp:

		Ökning
1. Sjukvård, förslagsvis	500	200
2. Reseersättningar till universitetskanslern och kanslerssekreteraren, förslagsvis	1.800	300
3. Kostnader för konferenser inför universitetskanslern, förslagsvis	2.500	2.500
4. Expenser, förslagsvis	7.500	1.200
	Kronor 12.300	4.200

I samband med behandlingen av ämbetets omkostnadsstat ha de sakkunniga uppmärksammat, att enligt två särskilda kungl. resolutioner den 28 januari 1938 angående förlängd examensrätt för Stockholms respektive Göteborgs högskola skall vardera högskolans styrelse såsom bidrag till bekostande av kanslersexpeditionens

utgifter för expenser erlägga ett av Kungl. Maj:t bestämt belopp, vilket tills vidare skall utgöra 1.000 kronor respektive 500 kronor för år. Nämnda belopp — sammanlagt 1.500 kronor — upptagas f. n., såsom förut framgått, under ämbetets omkostnadsstat såsom "Särskilda uppbördsmedel: Bidrag från Stockholms och Göteborgs högskolor till bekostande av kanslersexpeditionens utgifter för expenser." Härigenom har omkostnadsanslaget vid ämbetet kunnat begränsas till att utgå med ett förslagsvis beräknat belopp av (8.100—1.500=) 6.600 kronor. Med anledning av det ökade statliga stödet åt nämnda högskolor, varigenom ovannämnda uppbördsmedel redan till väsentlig del utgå av statsmedel, synes det de sakkunniga lämpligt, att högskolornas utgifter för kanslersexpeditionens expenser överföras på kanslersämbetets omkostnadsanslag, vilket således för budgetåret 1952/53 torde böra upptagas med ett belopp av (6.600 + 200 + 300 + 2.500 + 1.200 + 1.500 =) 12.300 kronor.

III. SAMVERKAN MELLAN UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR

A. Direktiven

Vid sin prövning av kanslersämbetets organisation och åligganden ha de sakkunniga i enlighet med direktivens ordalag även haft att "ingå på frågan om behovet av en organiserad samverkan mel-

lan landets samtliga högskolor för behandling av gemensamma eller likartade problem och föreslå de åtgärder som må befinnas påkallade."

B. Nuvarande former för samverkan

1. Rectorskonferenser

Sedan hösten 1948 ha konferenser anordnats mellan rektorerna (motsvarande) vid universiteten, karolinska institutet samt Stockholms och Göteborgs högskolor ävensom — från och med hösten 1950 — medicinska högskolan i Göteborg. I regel har ett sammanträde hållits varje termin, omväxlande i Uppsala, Lund, Stockholm och Göteborg. Vid ifrågavarande rectorskonferenser, vari — förutom för varje sammanträde tillfälligt utsedd sekreterare — i huvudsak endast omnämnda rektorer närvarit, ha behandlats för universiteten och högskolorna gemensamma frågor.

Som exempel på dylika frågor kunna anföras följande: kanslersämbetets omorganisation, inrättandet inom civilförvaltningen av s. k. samarbetsnämnder, förslag angående regelbundet återkommande ämneskonferenser, principerna för uppstäl-

landet och utformandet av universitetens och högskolornas petitaskrivelser, publicering av akademiska meddelanden, ledigförklarande av tillfälliga doktorand- och licentiandstipendier, Unescos inbjudan till en internationell professorskonferens och behandlingen av remisser av ansökningar om dispens för avläggande av akademisk examen.

Enligt beslut vid de olika rectorskonferenserna pläga dessas protokoll översändas till ecklesiastikdepartementet, universitetskanslern samt universitet och högskolor. Samtliga protokoll arkiveras hos Uppsala universitets rektor.

Sittande rectorskonferens beslutar i regel själv angående tid och plats för hållande av ny rectorskonferens.

Särskilda anslag av statsmedel utgå icke för anordnande av rectorskonferenser. I den mån resekostnader uppstå för delta-

garna kunna dessa kostnader i fråga om universitetens rektorer i viss utsträckning täckas från de under Uppsala respektive Lunds universitets omkostnadsstat upptagna anslagen till "Reseersättningar åt universitetets rektor m. fl. för vissa resor i universitetsärenden". Jämväl Stockholms och Göteborgs högskolors rektorer ha dylika medel till sitt förfogande.

2. Stockholms högskolors rektorskonvent¹

Våren 1944 beslöto rektorerna vid samtliga åtta vetenskapliga högskolor i Stockholm² att konstituera sig till "Rektorskonventet vid Stockholms högskolor" för att bevaka för dessa högskolor gemensamma undervisnings- och forskningsintressen. Ordförande och sekreterare för konventet utsågos, medan konventets arbetsformer i övrigt under dess första arbetsår saknade fastare former.

Vid årsskiftet 1948/49 ansåg rektorskonventet emellertid, att dess erfarenhet vore så pass rik att tiden vore mogen för att söka åt detsamma ernå ställningen av en officiell institution, till vilken ärenden kunde remitteras av Kungl. Maj:t. För detta ändamål utarbetades stadgar och sedan högskolorna godtagit desamma stadfästes de av Kungl. Maj:t den 20 maj 1949.

Enligt stadgarna har rektorskonventet, som består av rektorerna vid ovannämnda högskolor — vid förfall för rektor är i hans ställe den som uppehåller rektors-

ämbetet ledamot av konventet — att "verka för ett rationellt samarbete högskolorna emellan och bevaka för dessa gemensamma intressen av olika art, vare sig det gäller att främja vetenskaplig forskning eller att lösa administrativa och ekonomiska spörsmål. Rektorskonventet tillkommer även att, i den mån högskolorna så finna lämpligt, representera dem gentemot in- och utlandet. Rektorskonventet anordnar de årliga promotions- och installationshögtidligheterna för ifrågavarande högskolor."

Rektorskonventet, som inom sig väljer ordförande och vice ordförande samt tillsetter nödiga tjänstemän, sammanträder på ordförandens kallelse så ofta konventets angelägenheter det påfordra, dock minst en gång varje termin. För beslutsfattande erfordras att mer än halva antalet av konventets ledamöter äro tillstädes. Ärendena avgöras genom omröstning mellan de i beslutet deltagande, därvid såsom konventets beslut gäller den mening varom flertalet förena sig eller, vid lika röstetal för olika meningar, den mening som biträdades av ordföranden.

Under åren 1944—1950 har konventet sammanträtt ett 30-tal gånger. Bland frågor som därvid behandlats kunna nämnas följande: reserverande av mark å Kungl. Djurgården för vetenskapliga institutioner, studentsociala utredningen, studentidrotten, studenternas bostadsfråga, flyktingstudenternas ställning, värdet av kompletteringsbetyg och psykotekniska prov för intagning vid högskola, betydelsen av disputationssprov för erhållande av lektorsbefattning, tjänstledighet för professorer och andra akademiska lärare för vetenskaplig forskning och enskilt uppdrag, nytt avlöningsreglemente för vissa

¹ En redogörelse för rektorskonventets tillblivelse och historia har lämnats av professorn Hilding Bergstrand i "Stockholms högskola under Sven Tunbergs rektorat", s. 274—77, (Stockholm 1949).

² Karolinska institutet, veterinärhögskolan, tekniska högskolan i Stockholm, skogshögskolan, farmaceutiska institutet, Stockholms högskola, tandläkarinstitutet (tandläkarhögskolan i Stockholm) och handelshögskolan i Stockholm.

akademiska lärare och nordiskt akademiskt samarbete.

3. Ämnes- och fakultetskonferenser

Konferenser mellan akademiska lärare m. fl. i vissa ämnen ha sporadiskt före-

kommit sedan många år. Under senare år ha bidrag av statsmedel — anvisade av Kungl. Maj:t från åttonde huvudtitelns anslag till extra utgifter — utgått till dylika konferenser i den utsträckning som framgår av följande tablå.

Anslag till ämnes- och fakultetskonferenser m. m. åren 1945—1950.

Kungl. beslut	A n s l a g s ä n d a m å l	Belopp
1945. April 6	Ämneskonferens i sakämnen (konsthistoria etc.) vid universitet och högskolor	1.600:—
„ 27	Ämneskonferens mellan lärare i pedagogik vid universitet och högskolor	500:—
Juli 6	Konferens med de teologie professorerna i riket	2.300:—
„ 20	Konferens mellan de juridiska fakulteterna i riket m. fl.	3.424: 40
Okt. 19		
		7.824: 40
1946. Febr. 1	Konferens mellan kemiprofessorerna i riket	875:—
Maj 24	Ämneskonferens i engelska	900:—
„ 24	Ämneskonferens i geologi och mineralogi	500:—
Juli 19	Ämneskonferens i tyska	300:—
Sept. 27	Studentrepresentation vid ämneskonferenserna i tyska och engelska	550:—
Okt. 11	Ämneskonferens i nordiska språk	930:—
		4.055:—
1947. —	—	—
1948. Juni 11	Ämneskonferens i engelska	1.750:—
Dec. 30	Ämneskonferens i zoologi	2.000:—
		3.750:—
1949. Juni 3	Sammanträde mellan samtliga professorer i anatomi för överläggningar rörande ändring av kungörelsen om överlämnande av lik	360:—
1950. Maj 12	Ämneskonferens i historia och ekonomisk historia	790:—

Av ovanstående tablå framgår att någon periodicitet i fråga om hållandet av ämnes- och fakultetskonferenser icke har varit rådande. Ej heller ha konferenserna omfattat mer än en del av vid de olika lärosätena förekommande ämnena. Initiativet till konferenserna har i regel tagits av vederbörande akademiska lärare. Medan deltagandet i konferenserna från bör-

jan huvudsakligen endast omfattat professorer och andra akademiska lärare i berörda ämnen, ha under senare år jämväl de studerande alltmer kommit att medverka. Vid senare hållna ämneskonferenser har studentrepresentationen regelbundet bekostats av statsmedel.

Konferenserna ha — i den mån icke en särskild fråga föranlett hållandet av kon-

ferensen — i allmänhet behandlat frågor rörande den akademiska undervisningen. De ha haft viss betydelse för att åvägbringa samordning beträffande studieplaner och kursfordringar. Vidare har kontakt skapats mellan lärare och studenter från olika lärosäten. Sedan undervisningsnämnderna börjat sin verksamhet vid universiteten från och med höstterminen 1941, synes konferensernas betydelse ha ökats, eftersom konferenserna ha tett sig som en naturlig och i vissa stycken nödvändig påbyggnad på undervisningsnämnderna.

4. Överläggningar inför universitetskanslern

Vid de former av samverkan mellan universitet och högskolor vid vilka representanter för kanslern underställda läroanstalter medverkat — rektorskonferenser, Stockholms högskolors rektorskonvent samt ämnes- och fakultetskonferenser — har kanslern själv icke deltagit. Av rektorskonferenserna fattade beslut eller gjorda uttalanden ha dock vanligen nått kanslern genom översända protokollsavskrifter. De frågor som Stockholms högskolors rektorskonvent haft till behandling ha däremot icke regelbundet bringats till kanslerns kännedom.

Någon mera fast form av organiserad samverkan mellan kanslern och ledningen för honom underlydande läroanstalter har sålunda hittills icke förefunnits, emedan erforderliga medel icke stått till kanslerns förfogande för dylikt ändamål. Däremot

har kanslern kunnat till sig kalla representanter för de olika lärosätena — exempelvis rektorer och akademisekreterare (mot-svarande) — för överläggningar i frågor av större vikt eller mera vidlyftig omfattning. Detta har varit förhållandet i synnerhet vid behandlingen av petitafrågor. Vid sådana överläggningar ha även av frågorna närmare berörda institutionschefer och ämnesrepresentanter i växlande utsträckning beretts tillfälle närvara. Resekostnaderna för dylika konferenser inför kanslern ha — i den mån särskilda medel därtill funnits — täckts av vederbörande läroanstalter själva. Vid dessa konferenser ha i allmänhet endast representanter för en läroanstalt i sänder deltagit.

Konferenser inför kanslern ha även ägt rum i den formen att kanslern — jämte i förekommande fall kanslerssekreteraren — vid personliga besök å ifrågavarande lärosäten rådgjort med rektorer och andra befattningshavare i olika frågor. Den för "Reseersättningar till universitetskanslern och kanslerssekreteraren" förslagsvis beräknade anslagsposten å 1.500 kronor har därvid tagits i anspråk för uppkommande rese- och traktamentskostnader.

Någon organiserad samverkan mellan kanslern å ena sidan och honom icke underställda högskolor å andra sidan har icke förekommit. Ej heller har något närmare samarbete varit etablerat med Sveriges förenade studentkårer eller andra akademiska sammanslutningar.

C. Tidigare förslag angående vidgad samverkan

1. Universitetsberedningens förslag

a. Rektorskonferenser

Universitetsberedningen erinrade i sitt betänkande, del III (SOU 1947: 75), där- om, att den isolering som utmärkte de svenska universiteten utan tvivel vore till men icke blott vid behandlingen av frågor av gemensamt intresse utan även i fråga om ärenden som rörde blott det ena eller det andra lärosätet. Även om kanslersäm- betet visserligen fungerade såsom ett sam- ordnande organ av mycket stort värde för universiteten skulle det utgöra en stor vinning, om mera direkta och permanenta förbindelser kunde skapas mellan de sven- ska universiteten och högskolorna.

Efter omnämnande av en i England förefintlig kommitté, "The committee of Vice-Chancellors and Principals", vilken kommitté utgjordes av rektorerna för samtliga brittiska universitet och med dem jämställda "University Colleges" och som varje månad sammanträdde i London samt därvid — i avsaknad av stadgar och föreskrivna uppgifter — till behand- ling kunde upptaga alla universitetsfrågor av intresse, fann beredningen, att rektors- konferenser av sådan art skulle vara det lämpligaste organet för en diskussion om det effektivaste utnyttjandet av vårt lands samlade vetenskapliga resurser, utbyggan- de av nya institutioner och dylikt. Vidare skulle man enligt beredningen på dessa konferenser kunna planera det lärarutbyte mellan de olika lärosätena som framstode såsom ett alltmera viktigt önskemål. Sam- verkan i internationella kulturfrågor torde likaledes kunna bli en viktig uppgift för rektorskonferenserna. Måhända skulle de

även kunna fungera såsom en speciell re- missinstans för kanslersämbetet i vissa frågor.

Rektorskonferensernas verksamhet bor- de enligt beredningen icke regleras genom några instruktioner; deras uppgift vore att skapa samverkan mellan de olika läro- sätena i viktigare akademiska frågor och det borde stå de deltagande fritt att till debatt upptaga vilken fråga som helst av intresse för universiteten och högskolorna. Deltagare i rektorskonferenserna, vilka föreslogos sammanträda en gång varje år, omväxlande i Uppsala, Lund, Stock- holm och Göteborg, borde vara rektorerna för universiteten, karolinska institutet samt Stockholms och Göteborgs hög- skolor.

För att möjliggöra hållandet av rek- torskonferenser beräknade beredningen, att ett anslag av 2.000 kronor krävdes, vilket anslag borde ställas till förfogande för ändamålet under rubriken "Gemen- samma universitetsändamål".

b. Ämnes- och fakultetskonferenser

Beredningen behandlade i sitt betän- kande, del V (SOU 1949: 54), ingående frågan om ämnes- och fakultetskonferen- ser och lämnade därvid en redogörelse för tidigare förslag och yttranden beträffande dylika konferenser. I anslutning därtill anförde beredningen, att ett genomföran- de av en vetenskaplig upprustning måste innefatta skapande av goda möjligheter till kontakt och samverkan i fråga om den vetenskapliga forskningen och under- visningen. En sådan samverkan torde en- ligt beredningens uppfattning lämpligast

främjas genom anordnandet av ämnes- och fakultetskonferenser.

Beredningen uttalade vidare, att man genom de dittills anordnade ämnes- och fakultetskonferenserna vunnit viktiga erfarenheter angående konferensernas värde och lämpliga organisation. Vid beredningens förhandlingar vid de olika lärosätena hade såväl från de akademiska lärarnas som från studenternas sida uttalats livliga önskemål om anordnandet av dylika konferenser. Med hänsyn därtill och till den betydelse konferenserna torde få, syntes det beredningen befogat, att åtgärder vidtoges för att de skulle komma att äga rum mindre sporadiskt än för det dåvarande.

Enligt beredningen borde konferenserna ges en fastare organisatorisk utformning och vara periodiskt återkommande. Normalt borde de äga rum vart fjärde år. Nackdelar skulle dock kunna uppstå, om konferenserna vore fastlåsta vid bestämda tider. Behovet av konferenser kunde sålunda vara olika för olika ämnen och fakulteter och det vore svårt att fastställa för alla ämnen och fakulteter lämpliga tidsmellanrum mellan konferenserna. Efter framställning från någon av de av konferenserna berörda ämnesrepresentanterna eller organisationerna (vederbörande professorer, docentföreningarna, i vissa fall skolöverstyrelsen samt studentkårerna) borde kanslern kunna besluta, att konferenserna skulle äga rum med kortare mellanrum än det i tidsplanen förutsatta. Likaledes borde kanslern efter framställning från någon och med instämmande av samtliga ämnesrepresentanter och organisationer kunna besluta, att konferenserna skulle äga rum med längre intervall än vad som förutsatts i tidsplanen.

Deltagare i ämneskonferenser borde enligt beredningen vara vederbörande professorer, laboratorer, preceptorer och universitetslektorer samt en representant för docenterna vid vart och ett av de berörda lärosätena; vid fakultetskonferenser borde normalt tre representanter för docenterna vid var och en av fakulteterna delta. Vidare borde i ämneskonferenser delta en representant för de studerande vid vart och ett av de berörda lärosätena och vid fakultetskonferenser normalt tre representanter för de studerande vid var och en av fakulteterna; i vissa fall borde även en av skolöverstyrelsen utsedd representant delta. För samtliga ovan nämnda deltagare borde rese- och traktementsersättning utgå av statsmedel.

I fråga om konferensernas organisation och administration uttalade beredningen, att konferenserna borde organiseras på enklast möjliga sätt, men samtidigt så att garantier skapades för att de bleve effektivt arbetande organ. Kanslern för rikets universitet borde ha överinseendet över konferenserna samt, där så kunde ske, vara närvarande eller låta sig företrädas vid desamma. Genom kanslersämbetets försorg borde tidsplan för konferenserna upprättas i enlighet med de tidsintervaller för konferensernas anordnande som beredningen föreslagit. Konferenserna torde böra förläggas växelvis till Uppsala, Lund, Stockholm och Göteborg i den mån vederbörande ämne (fakultet) vore representerat på platsen. För fakultetskonferens borde normalt beräknas en tid av fyra dagar och för ämneskonferens en tid av två dagar.

Kanslern borde utsända kallelse till konferens och samtidigt meddela, vilken av vederbörande professorer som av kans-

lern utsetts till sammankallande ledamot. Till denne borde samtliga konferensdeltagare kunna insända förslag till ärenden på föredragningslistan. Protokoll borde föras vid konferensen och tillställas samtliga deltagare.

De årliga kostnaderna för ämnes- och fakultetskonferenser torde enligt beredningens beräkningar belöpa sig till omkring 30.000 kronor. Ett förslagsvis beräknat anslag av denna storleksordning syntes därför beredningen böra årligen ställas till kanslerns förfogande för täckande av nämnda kostnader.

2. 1946 års högskoleutrednings förslag

I betänkande (SOU 1947: 67) med förslag angående utbyggnad av lantbruks-, skogs- och veterinärhögskolorna, avgivet av 1946 års högskoleutredning, uttalade högskoleutredningen, bland annat, att den vid en granskning av nämnda högskolors arbetsuppgifter funnit, att de olika högskolornas verksamhetsområden i flera viktiga avseenden grepe in i varandra. I vissa angivna frågor hade dittills ett samarbete ägt rum mellan lantbrukets och skogsbrukets högskolor. Detta samarbete hade emellertid icke varit mera fast organiserat utan berott av de enskilda vetenskapsmännens eget initiativ. Enligt utredningen låge den tanken nära till hands, att det vore önskvärt med ett fastare organiserat samarbete och att därmed vissa fördelar vore att vinna för högskolorna. Därigenom borde riskerna för dubbelarbete på dithörande områden säkrare kunna motverkas och arbetet i fråga över huvud taget bättre rationaliseras. Genom inrättande av ett särskilt organ för samarbete mellan högskolorna syntes enligt utredningen vissa vinster vara att ernå.

Forskningen inom det avsedda verksamhetsfältet torde sålunda kunna organiseras effektivare samtidigt som forskarna stimulerades till intensivare insatser. Ett organiserande av s. k. team-work skulle sannolikt därigenom underlättas. Även undervisningen torde i vissa fall kunna berikas såsom följd av ett samarbetsorgans verksamhet, exempelvis genom att lärarkrafter tillfälligtvis byttes mellan de olika högskolorna för meddelande av undervisning i speciella frågor.

Högskoleutredningen ansåge sig därför böra förorda att för främjande av samarbetet mellan lantbruks-, skogs- och veterinärhögskolorna bildades en samarbetsnämnd, bestående av högskolornas rektorer samt en eller två professorer från varje högskola ävensom representanter för vissa närstående försöks- och forskningsinstitut. Samarbetsnämnden borde ha till uppgift att behandla frågor av gemensamt intresse för högskolorna och att därvid utgöra ett rådgivande organ. Nämnden borde sammanträda så ofta förhållandena det påkallade. Den syntes böra söka kontakt med andra sådana institutioner eller organ, som hade intresse av de frågor som nämnden behandlade och till överläggningar inkalla representanter för dessa. Nämnden borde äga att själv inom sig utse ordförande samt anskaffa sekreterare och övriga biträden. Ersättning till ledamöter och sekreterare borde utgå enligt samma grunder som stadgades i kommittékungörelsen och gäldas med en tredjedel från vardera högskolan.

I propositionen 1948: 177 angående utbyggnad av lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna m. m. tillstyrkte föredragande departementschefen, att en samarbetsnämnd inrättades i huvudsaklig

överensstämmelse med högskoleutredningens förslag. Enligt departementschefens mening borde nämnden bestå av de tre högskolornas rektorer och en professor från varje högskola samt cheferna för statens veterinärmedicinska anstalt, statens växtskyddsanstalt, statens skogsforskningsinstitut och överinspektören för förskösväsendet. I fråga om de tre professorer, som i nämnden skulle representera högskolornas lärarkollegier, ansåge han det vara lämpligt, att deras ledamotskap icke gjordes permanent utan att vederbörande utsåges av lärarkollegierna för varje sammanträde med hänsyn till de frågor som skulle behandlas. Utredningens förslag att ersättning till ledamöter och sekreterare skulle utgå enligt samma grunder som stadgades i kommittékungörelsen biträdades av departementschefen.

Vid riksdagsbehandlingen av berörda proposition gjordes ingen erinran mot inrättandet av en samarbetsnämnd med den sammansättning och de arbetsuppgifter som ovan angivits.

Någon samarbetsnämnd har emellertid ännu icke kommit till stånd, utan frågan angående inrättandet av nämnden är fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

3. Universitetskanslerns förslag

I underdånigt yttrande den 24 september 1948 över universitetsberedningens betänkande, del III, framhöll kanslern, att han vore ense med beredningen om behovet av rektorskonferenser och tillstyrkte vad beredningen i sådant avseende föreslagit. Samtidigt förklarade kanslern sin avsikt vara att i samband med universitetens anslagsäskanden för budgetåret 1949/50 upptaga frågan om anvisande av

medel för ändamålet till närmare bedömande. I nämnda yttrande anförde kanslern även, att han ämnade framdeles behandla ett av humanistiska sektionen vid universitetet i Lund framställt förslag om anslag till bestridande av kostnaderna för regelbundet återkommande konferenser mellan lärarna i de olika vid universiteten och högskolorna företrädade ämnena.

Kanslern upptog åter ifrågakarande spörsmål till bedömande i underdånig skrivelse den 8 oktober 1948 angående anslagen till "Gemensamma universitetsändamål" för budgetåret 1949/50. Därutöver framhöll kanslern även, att det för kanslersämbetets del föreläge behov av att ha medel till sitt förfogande för anordnande av samråd med representanter för universiteten och högskolorna under kanslerns presidium. Kanslern hemställde om anvisande för budgetåret 1949/50 av ett anslag av förslagsvis 25.000 kronor för tillgodoseende av samtliga ovan omnämda olika behov. Kanslerns förslag föranledde emellertid icke någon framställning till riksdagen från Kungl. Maj:ts sida.

I underdånig skrivelse den 23 september 1949 angående anslagen till "Gemensamma universitetsändamål" för budgetåret 1950/51 upptog kanslern ånyo hithörande spörsmål till behandling. Han anförde därvid, bland annat, att det enligt hans mening vore av mycket stort värde, om anslagsmedel stode till förfogande för konferenser av olika slag rörande med den akademiska undervisningen och forskningen m. m. sammanhängande frågor. Ett dylikt anslag syntes lämpligen böra ställas till förfogande av kanslern, att efter prövning i varje särskilt fall av honom disponeras för ifrågakarande än-

damål. Det för rektorskonferenserna behövliga beloppet borde enligt kanslerns bedömande omhänderhavas av honom, enär den erforderliga kostnadssumman årligen komme att variera, beroende på till vilken ort sammankomsten bleve förlagd.

I likhet med föregående år hemställde kanslern, att förslag måtte föreläggas riksdagen om anvisande av ett belopp på 25.000 kronor för rektorskonferenser m. m. Kungl. Maj:t fann likväl den gjorda framställningen om anslag för nämnda ändamål icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

För budgetåret 1951/52 har kanslern — med hänsyn till de förslag i hithörande frågor som förevarande utredning beräknas framlägga — icke upprepat sina äskanden angående medel till rektorskonferenser m. m.

4. Sveriges förenade studentkårens förslag

Styrelsen för Sveriges förenade studentkårer erinrade i sin underdåniga framställning den 16 juni 1948 rörande förstärkande av universitetskanslersämbetet m. m. därom, att den i underdåniga skrivelser den 18 maj 1948 framhållit behovet av samverkan inom Kungl. Maj:ts kansli vid behandling av ärenden som ägde gemensamt intresse för samtliga lärosäten i landet och hemställt om anordningar för att trygga ett nära samarbete i sådana frågor mellan de tre berörda departementen (ecklesiastik-, jordbruks- och handelsdepartementen). Enligt styrelsens uppfattning torde — utöver den departementala samverkan, varom talats i ifrågavarande framställningar — även erfordras ett sär-

skilt organ för samarbetet mellan alla rikets högskolor. Det syntes emellertid lämpligt att söka undvika tillskapandet av något nytt organ för denna samordnande uppgift utan låge det närmast till hands att anförtro kanslersämbetet — som redan innehade överstyrelsen eller överinseendet över 7 av landets 15 lärosäten — denna uppgift. Stora fördelar torde vara att vinna, om kanslersämbetet sattes i kontakt med hela det högre undervisningsväsendet; därigenom skulle nämligen en samordning av gemensamma högskolefrågor kunna åvägabringas inom ämbetet. I fråga om fackhögskolorna syntes dock ämbetets befattning böra inskränkas till vissa gemensamma frågor, såsom studentsociala frågor, intagningsbestämmelser, principer för anställande av docenter och amanuenser samt en rad andra likartade spörsmål, som styrelsen ansåge böra lösas efter för alla lärosäten likartade regler. Styrelsen anförde vidare, att även andra lösningar av samarbetsproblemet än den nu skisserade kunde tänkas. Styrelsen ansåge sig dock icke för det dåvarande kunna taga ställning till vilken lösning som borde väljas.

Med erinran om att under åren 1942—1947 ett flertal forskningsråd (statens tekniska forskningsråd 1942, statens medicinska forskningsråd och jordbrukets forskningsråd 1945, statens naturvetenskapliga forskningsråd 1946 och statens samhällsvetenskapliga forskningsråd 1947) inrättats och att dessa forskningsråd i viss mån hade koordineringsuppgifter, vilka icke vore av artskild natur från de uppgifter som skulle tillkomma det allmänna samarbetsorgan som kunde komma att tillskapas, vore det enligt styrelsen slutligen tänkbart, att vissa expeditionella och

tekniska förenklingar stode att vinna genom att forskningsråden finge exempelvis kansli gemensamt med ett utvidgat

kanslersämbete, varigenom samordning och besparingar kunde åstadkommas, utan att forskningsrådets frihet inskränktes.

D. De sakkunnigas uttalanden och förslag

1. Inledning!

Med hänsyn till behovet i stort av en organiserad samverkan mellan landets samtliga högskolor och den därmed sammanhängande frågan rörande en ifrågasatt central instans för hela den akademiska undervisningen och forskningen i landet ha de sakkunniga — vilka samrätt med sina experter om de spörsmål som upptagas till behandling i förevarande kapitel — funnit sig böra undersöka arten av de uppgifter som åligga de högskolor vilka icke lyda under kanslern. Ehuru skiljaktigheter förefinnas mellan sistnämnda högskolor och de akademiska läroanstalter vilka äro underställda kanslern, finnas dock gemensamma frågor av betydelse för samtliga högskolor.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang först erinra därom, att statskontoret — i samband med frågan om beredande av avlöning åt kanslersämbetets innehavare — i remissyttrande över en inom ecklesiastikdepartementet hösten 1936 i frågan upprättad promemoria anförde, bland annat, följande.

Därest kanslersbefattningen omlades enligt promemorians förslag — d. v. s. förenades med avlöningsförmåner av viss storlek — syntes det böra tagas under övervägande, om icke kanslerns ämbetsområde borde vidgas till att omfatta jämväl andra högskolor och likartade institutioner, såsom tekniska högskolan, Chalmers tekniska institut, skogshögskolan

och veterinärhögskolan. Särskilt ur synpunkten av dessa institutioners ekonomiska förvaltning samt förekommande frågor av organisatorisk och löneteknisk natur vore det — enligt den erfarenhet statskontoret vunnit, bland annat, vid behandlingen av remisser rörande dylika ärenden — av värde med en mer enhetlig behandling än som ofta komme sagda frågor till del.

Föredragande departementschefen uttalade dock i propositionen 1937: 114 angående anslag för budgetåret 1937/38 till universitetskanslersämbetet (s. 14—15), att han för egen del hyste den bestämda uppfattningen att det icke skulle vara välbetänkt att under en myndighet lägga så olikartade förvaltningsområden som den akademiska och den högre tekniska undervisningens samt därtill ytterligare foga överinseendet över två för dess uppgifter så främmande institutioner som skogshögskolan och veterinärhögskolan. Han hade visserligen liksom statskontoret gjort den erfarenheten, att det skulle vara av värde att erhålla en mer enhetlig behandling av åtskilliga av de frågor som anginge den högre tekniska undervisningen, men han kunde icke tänka sig, att detta syftemål skulle på ett tillfredsställande sätt vinnas genom den av statskontoret ifrågasatta åtgärden. De institutioner som hörde under kanslersämbetet ägde enligt hans mening ett historiskt och även sakligt betingat inre sammanhang och det

verksamhetsområde som sålunda föreläge för ämbetets innehavare syntes honom vara så omfattande att någon utvidgning av detsamma icke kunde ske utan olägenhet.

Någon utvidgning av kanslerns ämbetsområde kom ej heller till stånd, i och med att han från och med budgetåret 1937/38 tillerkändes ersättning för sitt arbete.

Tanken att överflytta den administrativa ledningen över de tekniska högskolorna på universitetskanslern berördes även av statskontoret i remissyttrande över ett av 1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen den 9 oktober 1943 avlämnat betänkande (SOU 1943: 34) med utredning och förslag angående den högre tekniska undervisningen. Statskontoret ifrågasatte därvid ånyo, huruvida icke kanslersämbetet skulle kunna tjäna som koordinationsorgan även för de tekniska högskolorna.

I propositionen 1946: 244 angående omorganisation av de tekniska högskolorna m. m. (s. 87) fann emellertid föredragande departementschefen, att den ändamålsenligaste administrationsformen för en gemensam överinstans för de tekniska högskolorna skulle utgöras av en gemensam överstyrelse för dessa högskolor. Departementschefen utgick vid sitt ställningstagande ifrån att universitetskanslern, med den utveckling som den vetenskapliga forskningen vid våra universitet och de därmed jämställda allmänt inriktade högskolorna kunde förväntas få, icke skulle finna det möjligt att ägna tillräcklig tid även åt de tekniska högskolorna. Riksdagen fann ej skäl göra invändning mot departementschefens ifrågavarande uppfattning. Överstyrelsen för de tekniska

högskolorna inrättades sedermera från och med budgetåret 1947/48.

Den uppfattning angående universitetskanslerns ämbetsområde och om svårigheten att under samma administrativa myndighet hänföra akademiska läroanstalter av vitt skilda slag som vederbörande departementschefer gävo uttryck för i omförmälda propositioner torde fortfarande i stort sett äga giltighet.

Genom tillkomsten av överstyrelsen för de tekniska högskolorna vann man beträffande sistnämnda högskolor en gemensam administrativ ledning. Man uppnådde även genom överstyrelsens inrättande den planmässighet i högskolornas utveckling och den inbördes avvägning av deras önskemål och behov som dessförinnan icke alltid i tillbörlig mån kunnat bli tillgodosedda. Värdet av den sammanhållande instansen har under de senaste årens kraftiga utveckling och modernisering av den högre tekniska undervisningen varit uppenbar.

Vidkommande övriga under kanslern icke hörande högskolor har för lantbruks-, skogs- och veterinärhögskolornas del genom den av 1946 års högskoleutredning för sistnämnda högskolor jämte vissa närstående försöks- och forskningsinstitut föreslagna och av statsmakterna tillstyrkta samarbetsnämnden en — såvitt de sakkunniga kunnat finna — lämplig anordning föreslagits för ett mera intimt samarbete på för dessa högskolor gemensamma verksamhetsområden. De sakkunniga vilja som sin mening uttala önskvärdheten av att berörda samarbetsnämnd, så snart förhållandena det medge, måtte komma till stånd.

I fråga om de tre övriga kanslern icke underställda högskolorna — handelshög-

skolorna i Stockholm och Göteborg samt farmaceutiska institutet — vilja de sakkunniga något beröra möjligheterna att inordna dessa läroanstalter under en central instans eller ett gemensamt samarbetsorgan.

För de två handelshögskolorna skulle därvid möjligen — i likhet med vad som är fallet beträffande de tekniska högskolorna — ett gemensamt organ kunna tillskapas och bli till gagn. De sakkunniga ha dock ej funnit skäl att närmare ingå på frågan om behovet av en gemensam överstyrelse för sistnämnda högskolor. Med hänsyn till dessa högskolors karaktär av privata institutioner torde det icke utan vidare vara lämpligt, att de ställas under universitetskanslerns tillsyn.

Sedan åtskilliga år brukar kanslern för rikets universitet förordnas att vara ordförande i farmaceutiska institutets styrelse. Därigenom garanteras en viss homogenitet i institutets ledning och underhålls nära kontakt med den akademiska vetenskapliga undervisningen och forskningen i övrigt. Även om institutet således redan genom denna personliga anknytning till kanslern i organisatoriskt hänseende kan antagas ha vunnit vissa fördelar, synes ett inordnande av institutet under kanslersämbetet kunna bli av värde både för institutets framtida ställning som undervisnings- och forskningsanstalt samt för underlättande av statsmakternas behandling av institutets ärenden.

Om institutet lades under kanslersämbetet, skulle alla under ecklesiastikdepartementet hörande akademiska läroanstalter — med undantag för de tekniska högskolorna — komma direkt under kanslerns ledning. Frågan om att ställa farma-

aceutiska institutet under kanslersämbetet torde emellertid behöva närmare utredas. De sakkunniga vilja därför i nuvarande läge icke taga bestämd ståndpunkt till problemet men anse sig böra förorda, att frågan blir föremål för särskild utredning, vilken dock icke torde böra komma till stånd, innan frågan om farmaceutiska institutets inre organisation samt uppgifter och behov funnit sin lösning.

De sakkunniga intaga sålunda den ståndpunkten att kanslerns ämbetsområde, i varje fall tills vidare, i huvudsak bör ha samma omfattning som för närvarande. Emellertid äro de sakkunniga medvetna om att gemensamma eller likartade problem finnas för landets samtliga akademiska läroanstalter. Det skulle givetvis vara av stor betydelse, om dessa problem kunde bli föremål för gemensamma överläggningar mellan berörda och intresserade parter. I sådant hänseende vilja de sakkunniga peka på två framkomliga vägar, nämligen att dels utbygga och förstärka nuvarande former av samverkan, dels ge kanslern bemyndigande att vid behov till sig kalla representanter för de olika läroanstalterna för samråd i aktuella ämnen. De sakkunniga behandla nämnda två vägar härnedan under 2 och 3. De överläggningar i aktuella ärenden, exempelvis petitaärenden, som för närvarande stundom äga rum mellan kanslern och representanter för olika honom underlydande läroanstalter förutsättas givetvis — oberoende av de förslag angående vidgad samverkan mellan universitet och högskolor som de sakkunniga framlägga — komma att för framtiden bli erforderliga i ungefär samma omfattning som hittills.

2. Utbyggnad av nuvarande former för samverkan

a. Rektorskonferenser

De rektorskonferenser som hittills varit anordnade synas enligt samstämmiga vittnesbörd ha varit av stor betydelse, icke minst genom den personliga kontakt som konferenserna skapat och vidmakthållit mellan rektorerna. Genom att konferensdeltagarna växelvis träffats å de olika lärosätena kan även den isolering som förr i viss mån präglat skilda bildningscentra sägas ha brutits. Vid konferenserna ha viktiga frågor upptagits till behandling och därvid ofta föranlett gemensamma uttalanden, varigenom universitet och högskolor kunnat uppträda samfällt utåt i skilda aktuella ärenden.

Enligt de sakkunnigas mening torde rektorskonferenserna böra fortsätta sin verksamhet i ungefär samma omfattning som hittills. Någon legal reglering av eller närmare utformad arbetsordning för konferenserna synes därvid icke vara behövlig. Att konferensernas protokoll liksom hittills efter varje sammanträde överlämnas till ecklesiastikdepartementet och kanslersämbetet torde dock böra framhållas som ett önskemål. Det synes även lämpligt, att protokollen tillställas andra intresserade parter, exempelvis Sveriges förenade studentkårer.

Ehuru de sakkunniga funnit den hittillsvarande begränsningen av konferensernas deltagare ur vissa synpunkter värdefull, torde dock vissa fördelar vara att ernå om även tandläkarhögskolornas rektorer bereddes tillfälle deltaga. Odontologiens nära samhörighet med den medicinska vetenskapen gör det naturligt, att rektorerna för tandläkarhögskolorna deltaga i

rektorskonferenserna. Därigenom skulle även samtliga kanslern underställda läroanstalter komma att medverka i konferenserna. Detta förhållande torde bli av värde såväl för konferensdeltagarna själva som för de myndigheter och andra vilka ha att ta hänsyn till konferensernas uttalanden i skilda ämnen. Ett konferensuttalande kunde därvid få uppfattas som en samlad opinionsyttring från samtliga kanslern underställda universitet och högskolor. Undantagsvis skulle även rektorskonferensen kunna fungera som en remissinstans i frågor av mera allmän och principiell natur.

Universitetsberedningen föreslog i sitt betänkande, del III, att ett årligt anslag av 2.000 kronor skulle ställas till förfogande för hållandet av rektorskonferenser. Enligt de sakkunnigas bedömande torde emellertid — därest konferenserna för framtiden komma att hållas i ungefär samma omfattning som hittills — icke några utgifter behöva bli förenade med konferenserna utöver deltagarnas rese- och traktamentskostnader samt kostnaderna för konferensprotokollen. Beträffande sistnämnda kostnader torde dessa vara ytterst obetydliga och synas liksom hittills kunna utgå från vederbörande läroanstalts — d. v. s. den läroanstalt där konferensen hålles — egna anslag.

I fråga om resekostnaderna täckas dessa f. n. under vissa förutsättningar av de under respektive universitets (högskolas) omkostnadsstat upptagna anslagen till reseersättningar åt universitetens (högskolornas) rektorer m. fl. i respektive läroanstalts angelägenheter företagna resor. Anslagen till reseersättningar utgöra f. n. (budgetåret 1950/51) vid Uppsala universitet 1.200 kronor, vid Lunds univer-

sitet 3.000 kronor, vid medicinska högskolan i Göteborg 2.000 kronor, vid Stockholms högskola 1.000 kronor och vid Göteborgs högskola 2.500 kronor samt — från och med budgetåret 1951/52 — vid tandläkarhögskolan i Malmö 1.000 kronor. Bestämmelserna om anslagens disposition äro emellertid icke enhetliga. De möjliggöra sålunda icke för vederbörande att företaga resor till landets samtliga akademiska lärosäten. Karolinska institutet och tandläkarhögskolan i Stockholm sakna reseanslag.

De sakkunniga anse, att bestämmelserna angående dispositionen av anslagen till reseersättningar vid de läroanstalter där dylika anslag finnas böra ändras därhän, att resor må företagas i respektive läroanstalts angelägenheter till samtliga orter vilka kunna komma i fråga som säte för rektorskonferens, d. v. s. Uppsala, Lund, Stockholm, Göteborg och Malmö. De läroanstalter som f. n. icke äga särskilda anslag till reseersättningar böra utrustas med dylika, förenade med likartade bestämmelser rörande anslagens utnyttjande som vid de övriga läroanstalterna. För karolinska institutets och tandläkarhögskolans i Stockholm del torde ett förslagsvis beräknat belopp av 1.000 kronor vid vardera läroanstalten vara tillräckligt för ifrågavarande ändamål. Det torde böra ankomma på kanslern att förelägga Kungl. Maj:t erforderliga förslag i nämnda hänseenden.

b. Stockholms högskolors rektorskonvent

Under de år rektorskonventet varit i verksamhet har det gjort betydande insatser, särskilt då det gällt att lösa för Stockholms högskolor gemensamma administrativa och ekonomiska problem. I konven-

tet kan landets samtliga vetenskapliga fackhögskolor — utom lantbrukshögskolan — sägas vara representerade, därest tekniska högskolan i Stockholm samt handelshögskolan och tandläkarhögskolan därstädes få anses företräda motsvarande högskolor i Göteborg respektive Malmö. Även samtliga typer av fakulteter — med undantag för den teologiska — kunna göra sina intressen gällande i konventet. Ehuru en regional institution, omfattar konventet sålunda en stor del av landets vetenskapliga odling.

För att rektorskonventets betydelse, mer än som hittills varit fallet, måtte komma till sin rätt, synes en ökad kännedom om dess arbetsresultat vara önskvärd. De sakkunniga vilja härvid understryka värdet av att, i den mån protokoll föras vid konventets förhandlingar, dessa måtte överlämnas till ecklesiastikdepartementet och kanslersämbetet samt andra intresserade myndigheter och institutioner ävensom Sveriges förenade studentkårer.

En viktig del av konventets arbetsområde utgöres numera av anordnandet av de årliga promotions- och installationshögtidligheterna för de i konventet deltagande högskolorna. Dessa högtidligheter, vilka under de senaste åren av konventet anordnats gemensamt för Stockholms högskolor, draga rätt betydande kostnader.

I underdånig skrivelse den 26 juli 1950 hemställde rektorskonventet om anvisande för budgetåret 1951/52 av ett anslag av 19.000 kronor till konventets verksamhet. Under åren 1946—49 hade kostnaderna för promotions- och installationshögtidligheterna, enligt vad konventet anförde, till huvudsaklig del finansierats genom av de enskilda högskolorna anskaffade privata medel, men det hade visat sig allt

svårare att på detta sätt erhålla tillräckligt kapital. Då arrangerandet av de båda årliga högtidligheterna numera voro rektorskonventets angelägenhet, vore det, underströk rektorskonventet vidare, synnerligen önskvärt om de enskilda högskolorna befriades från de betungande utgifterna och dessa upptoges på en rektorskonventets stat.

I statsverkspropositionen till 1951 års riksdag (åttonde huvudtiteln, s. 165) anförde föredragande departementschefen, att de arbetsuppgifter, som enligt gällande stadgar åvilade Stockholms högskolors rektorskonvent, syntes motivera, att särskilda anslagsmedel anvisades till bestridande av de kostnader som vore förenade med nämnda arbetsuppgifters fullgörande. Enligt departementschefen borde därför för ändamålet ett särskilt anslag å 15.000 kronor uppföras å riksdagen för budgetåret 1951/52. I enlighet med statsutskottets hemställan har riksdagen för sistnämnda budgetår anvisat ett reservationsanslag av 10.000 kronor för ändamålet.

c. Ämnes- och fakultetskonferenser

Universitetsberedningens uppfattning angående värdet av en fastare organisatorisk utformning av rubricerade konferenser delas av de sakkunniga. I fråga om konferensernas uppgifter kunna de sakkunniga, vilka icke funnit anledning att mera detaljerat ingå på sistnämnda spörsmål, i allt väsentligt instämma med beredningens uttalanden.

Beredningens förslag om kanslerns medverkan vid konferensernas genomförande synes till huvudsaklig del böra förverkligas. Kanslerns personliga närvaro på konferenserna torde dock icke vara

nödvändig. Hans förhållande till konferenserna synes i stort sett böra fastställas till att vara den bestämmande myndigheten i avseende å ämne, tid, plats och deltagare.

Det torde ej vara nödvändigt att, såsom universitetsberedningen förordat, anordna ämnes- och fakultetskonferenser efter en fix tidsplan. Det bör i stället ankomma på kanslern att antingen efter framställning av berörda parter eller av eget initiativ besluta angående konferens hållande. De sakkunniga vilja dock understryka vikten av att konferens ej äger rum alltför sällan. Där så befinnes lämpligt torde även — såsom beredningen antytt — konferens kunna anordnas gemensamt för flera närbesläktade ämnen. Angående deltagandet i konferenserna synes någon närmare reglering härav varken nödvändig eller lämplig. Kanslern bör i stället äga frihet att bestämma det ungefärliga antalet deltagare, allt efter varje särskild konferens karaktär och behov. Vad universitetsberedningen anført angående de grupper av akademiker och andra vilka böra delta i konferenserna synes emellertid vara en väl avvägd utgångspunkt, då det gäller att utse deltagare till en viss konferens. Även torde vad beredningen förordat angående skolöverstyrelsens medverkan i konferenserna liksom beredningens förslag beträffande konferensernas närmare utformning böra följas. De sakkunniga vilja dock understryka, att konferensprotokollet böra tillställas, icke blott samtliga deltagare, utan även ecklesiastikdepartementet och universitetskanslern.

I förevarande sammanhang vilja de sakkunniga även påpeka önskvärdheten av att representeranter för de odontologiska vetenskapsgrenarna beredas tillfälle att

deltaga inom ramen för ifrågavarande konferenser. Det torde sålunda finnas behov av ett närmare samarbete i främsta rummet mellan tandläkarhögskolorna och de medicinska fakulteterna.

De kostnader som äro förknippade med hållandet av ämnes- och fakultetskonferenser beräknades av universitetsberedningen till omkring 30.000 kronor för år. Härvid är att märka att beredningen förutsatte, att konferens med respektive fakultet och ämnesrepresentanter skulle äga rum minst en gång vart fjärde år. Såsom ovan framgått, anse de sakkunniga icke nödvändigt att konferenserna hållas med så täta mellanrum eller att någon absolut periodicitet upprätthålles i avseende å olika fakulteter och ämnen. De sakkunniga uppskatta det årliga behovet av samtliga konferenser av hithörande slag till 6 å 7 stycken. Med ledning av de statsbidrag som utgått under de senaste åren torde den årliga kostnaden för ifrågavarande ändamål uppgå till ett ungefärligt belopp av 20.000 kronor.

Ett belopp av nu angiven storleksordning torde under rubriken "Gemensamma universitetsändamål" böra ställas till kanslerns förfogande att efter dennes bestämmande fördelas bland deltagarna. På grund av att vissa år flera, andra år färre konferenser kunna komma att hållas, varigenom medelsbehovet komme att växla från år till år, synes anslaget — förslagsvis betecknat "Gemensamma universitetsändamål: Anordnande av ämnes- och fakultetskonferenser" — böra givas karaktär av reservationsanslag. Närmare bestämmelser angående anslagsmedlens disposition och utbetalande torde böra utfärdas av kanslern.

3. Kanslerskonferenser

De sakkunniga ha ovan givit uttryck åt den uppfattningen att gemensamma eller likartade problem finnas för landets samtliga högre läroanstalter, vilka problem — ehuru de icke i och för sig fordra ett centralt organs behandling — likväl med fördel borde kunna bli föremål för gemensamma överläggningar mellan berörda parter. Bland ämnen av dylik art kunna anföras följande: studentsociala frågor, värnpliktsfrågor, intagningsbestämmelserna till de olika läroanstalterna, tillträde till högre utbildning för personer utan studentexamen, villkoren för utlänningar att bedriva studier vid svenska universitet och högskolor, vissa gemensamma frågor rörande examina och undervisning, t. ex. studietidsstatistik och terminernas förläggande under året, avlönings- och anställningsförhållandena för olika kategorier av akademiska lärare, Unescoärenden och internationella frågor i övrigt samt forskningsfrågor av gemensam art ävensom förhållandena till stat och kommun, särskilt i vad avser ekonomiska frågor.

Det lämpligaste sättet att få till stånd gemensamma överläggningar av ifrågavarande slag ha de sakkunniga funnit vara att ge kanslern bemyndigande att samla rektorer och andra representanter för landets samtliga vetenskapliga högre läroanstalter till samråd under sitt presidium. Dessa konferenser inför kanslern förut-sättas därvid komma att äga rum form-löst och utan rätt att fatta beslut. På grund av svårigheten att i förväg säkert bedöma behovet av dylika konferenser synes kanslern själv böra få avgöra, när och för vilka frågor konferensen skall sammankallas. Framställning om hållan-

det av sådan konferens bör dock kunna göras från annat håll. Ehuru behovet av konferens kan komma att växla från år till år, torde dock konferens böra anordnas i allmänhet en gång varje läsår.

Kanslerns bemyndigande att till sig kalla representanter för landets högre läroanstalter föreslås, såsom ovan framgått, böra omfatta icke blott honom underställda läroanstalter utan även de övriga åtta (tekniska högskolorna i Stockholm och Göteborg, handelshögskolorna därstädes, farmaceutiska institutet samt lantbruks-, skogs- och veterinärhögskolorna). Självskrivna deltagare i kanslerskonferens torde bli rektorerna vid respektive lärosäten. Enligt de sakkunnigas mening bör dock deltagandet i dessa konferenser icke begränsas till rektorerna. Allt efter de ärenden som avses skola behandlas vid viss konferens bör kanslern kunna kalla representanter jämväl för olika grupper av lärare (professorer, laboratorer, docenter etc.) och för den studerande ungdomen (Sveriges förenade studentkårer etc.) samt för skilda personalkategorier (administrativ personal, laboratoriepersonal etc.). Han bör även kunna inbjuda deltagare från verk och myndigheter (skolöverstyrelsen, medicinalstyrelsen, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, militära myndigheter etc.) vilka kunna antagas hysa intresse för vid en konferens upptagen fråga. En på dylik bred basis grundad kanslerskonferens synes kunna bidra till att på ett allsidigt sätt belysa aktuella problem på den högre undervisningens och forskningens områden och därför bli av stort värde. Därjämte bör naturligtvis kanslern äga möjlighet att för överläggningar i uppkommande frågor till sig kalla rektorer, lärare och studenter

m. fl. från endast de under honom lydande läroanstalterna.

För att täcka de kostnader som uppstå vid anordnandet av kanslerskonferenser bör kanslern till sitt förfogande ha medel, tillräckliga att bestrida dels rese- och traktementsersättningar för deltagare från lärosäten utom sammanträdesorten — i regel Stockholm — dels ock i övrigt uppkommande kostnader i samband med konferensernas hållande. Därest konferensdeltagarna ha andra medel till sitt förfogande för resekostnaderna, exempelvis anslagen till reseersättningar åt universitetens (högskolornas) rektorer m. fl., synas dock ifrågavarande kostnader i första hand böra täckas från sistnämnda anslag. Att närmare angiva det belopp som blir erforderligt att ställa till kanslerns förfogande för nämnda ändamål är vanskligt. Då det emellertid kan förutsättas, att huvuddelen av konferensdeltagarna själva komma att bekosta sitt deltagande, torde ett årligt belopp av omkring 2.500 kronor vara tillräckligt för ändamålet. Såsom de sakkunniga under kap. II. Kanslersämbetets personalorganisation m. m. — i samband med behandlingen av kanslersämbetets omkostnadsstat — angivit, torde en särskild anslagspost — förslagsvis benämnd "Kostnader för konferenser inför universitetskanslern" — böra upptagas under nämnda stat med ett förslagsvis beräknat belopp av 2.500 kronor. Det torde få ankomma på kanslern att utfärda närmare tillämpningsföreskrifter rörande förevarande anslagspost.

4. Sammanfattning av kostnader

De förslag angående utbyggnad av nuvarande former för samverkan mellan universitet och högskolor m. m. som de sak-

kunniga ovan framlagt torde vid ett genomförande föranleda följande ökade medelsbehov för statsverket:

a. Rectorskonferenser:

- 1) Reseersättningar åt karoliniska institutets rektor (m.fl.) för vissa resor i institutets ärenden, förslagsvis 1.000
- 2) Reseersättningar åt tandläkarhögskolans i Stockholm rektor (m.fl.) för vissa resor i högskolans ärenden, förslagsvis 1.000 2.000

b. Ämnes- och fakultetskonferenser:

Gemensamma universitetsändamål:
Anordnande av ämnes- och fakultetskonferenser, reservationsanslag 20.000

c. Kanslerskonferenser:

Kostnader för konferenser inför universitetskanslern, förslagsvis 2.500
Summa kronor 24.500

Anm.: Anslagsposten "Kostnader för konferenser inför universitetskanslern" har jämväl behandlats i samband med beräknat ökat medelsbehov under kanslersämbetets omkostnadsstat.

IV. VAL AV KANSLER

A. Inledning

1. Utredningsuppdraget

I enlighet med meddelade direktiv ha de sakkunniga — med beaktande av den utveckling av universitets- och högskoleorganisationen som de senaste åren ägt rum men under fasthållande vid nu gällande allmänna grunder för kanslersämbetets ställning i förhållande till denna — haft att vidtaga en översyn av gällande bestämmelser om val av kansler.

2. Nuvarande bestämmelser rörande val av kansler m. m.

a. Kansler

Enligt gällande universitetsstatuter (§ 4) respektive stadgar för karolinska institutet (§ 2) stå universiteten och karolinska institutet under överstyrelse av kanslern, som utnämnes av Kungl. Maj:t efter föregånget val, som förrättas å tid, vilken Kungl. Maj:t bestämmer. Kansler bör enligt bestämmelserna (statuterna § 5) "utses bland män, som genom sin samhällsställning i förening med nit för vetenskaplig odling kunna verksamt vårda och främja universitetens samt institutets väl och studiernas sanna förkovran."

De närmare föreskrifterna rörande kanslersvalets förrättande återfinnas i § 6 av statuterna. Denna paragraf lyder (jämligt K. K. den 31 maj 1934):

"1. I val av kansler deltaga de akademiska församlingarna vid de båda universiteten samt lärarkollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet. Valmans utevaro hindrar ej valförrättningens företagande. Valförrättare, som har att till valet utfärda kallelse, är vid vardera universitetet samt vid karolinska institutet rektor eller den hans ämbete förvaltar. Valet sker med slutna sedlar, upptagande namnet på den person, som anses till ämbetet lämpligast. Avgivna röster uppräknas inför protokoll, som förses med underskrift av valförrättaren och två andra valmän. Protokollen från universitetet i Lund samt karolinska institutet insändas därefter ofördröjligen till valförrättaren vid universitetet i Uppsala, vilken har att sammanräkna rösterna och, med överlämnande av protokollen, hos Kungl. Maj:t anmäla valets utgång.

2. Anser Kungl. Maj:t icke, att den, som erhållit de flesta rösterna, eller, där två eller flera erhållit högsta röstetal, någon av dessa bör till ämbetet utnämnas, förordnar Kungl. Maj:t om nytt val."

Vid val av kansler ha vid universiteten överbibliotekarien och räntrmästaren säte och stämma i akademiska församlingen (statuterna § 6).

b. Tillförordnad kansler

”Då kanslersämbetet är ledigt eller kanslern anmäler sig för någon tid vara förhindrad att bestrida ämbetet, förordnar Kungl. Maj:t, i senare fallet efter förslag av kanslern, om ämbetets uppehållande av en tillförordnad kansler.” (§ 11 statuterna enligt lydelsen jämlikt K. K. den 31 maj 1934).

3. Utvidgad högskoleorganisation

a. Stockholms och Göteborgs högskolor

Redan genom 1903 års grundstadgar för Stockholms högskola respektive 1889 års statuter för Göteborgs högskola ställdes nämnda läroanstalter under kanslerns för rikets universitet överinseende. Kanslerns befogenhet i fråga om dessa högskolor var dock länge av en annan och mindre omfattande betydelse än beträffande övriga dåmera under hans överstyrelse stående läroanstalter, d. v. s. universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet. Hos Kungl. Maj:t gjord framställning därom att Stockholms och Göteborgs högskolor skulle få deltaga i val av kansler föranledde icke heller någon Kungl. Maj:ts åtgärd i samband med utfärdandet av 1908 års universitetsstatuter.

Sedan emellertid från och med budgetåret 1949/50 det statliga stödet åt Stockholms och Göteborgs högskolor — till följd av de under år 1948 mellan staten, Stockholms och Göteborgs städer samt Stockholms och Göteborgs högskolor träffade avtalen rörande nämnda högskolors framtida ställning m. m. — väsentligt ökats, har kanslerns inflytande över högskolorna blivit betydligt vidgat. Genom kungl. brev den 30 juni 1949 (ändr. den

16 juni 1950) meddelades sålunda — i avvaktan på en revision av grundstadgarna för Stockholms högskola respektive statuterna för Göteborgs högskola — ”Allmänna bestämmelser” för nämnda högskolor att tillämpas från och med den 1 juli 1949. Enligt sistnämnda bestämmelser har kanslern erhållit beslutanderätt eller ökat inflytande i fråga om tillsättningen av vissa grupper av lärare. Vidare har föreskrivits att vad som finnes stadgat i universitetsstatuterna rörande den undervisnings- och examinationsskyldighet som åvilar professor och sådan lärare, vilken självständigt företräder sitt ämne, i huvudsak skall äga tillämpning beträffande motsvarande befattningshavare vid berörda högskolor. Beträffande laborators undervisnings- och examinationsskyldighet liksom i fråga om docentstipendiaternas samt assistenternas och amanuensernas tjänstgöringsskyldighet skall vid högskolorna gälla vad som finnes föreskrivet i fråga om motsvarande befattningshavare vid universiteten. Där tvekan i visst fall uppkommer, huru de i olika hänseenden för universiteten utfärdade bestämmelserna skola tillämpas beträffande förhållandena vid Stockholms och Göteborgs högskolor, äger kanslern meddela beslut därom. Vidare äger kanslern, intill dess nya stadgar respektive statuter för högskolorna blivit fastställda, meddela de provisoriska tillämpningsföreskrifter, som kunna vara erforderliga för att komplettera av Kungl. Maj:t utfärdade särskilda bestämmelser. Kanslern har också den viktiga uppgiften att yttra sig över högskolornas anslagssäskanden.

Genom de ökade befogenheter som jämlikt nyssberörda ”Allmänna bestämmelser” tillagts kanslern beträffande

Stockholms och Göteborgs högskolor ha nämnda högskolors karaktär av icke statliga institutioner (enskild stiftelse) icke rubbats. Emellertid ha högskolorna i väsentliga hänseenden blivit jämställda med övriga kanslern underställda läroanstalter.

b. Tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö

Enligt kungl. stadgan den 22 september 1899 för dåmera tandläkarinstitutet (i Stockholm) stod tandläkarinstitutet under karolinska institutets styrelse och förvaltning. Karolinska institutets lärarkollegium skulle ha inseende över och vård om tandläkarinstitutets såväl vetenskapliga som ekonomiska angelägenheter, uppgöra förslag till lärarämbetens tillsättande m. m.

Genom Kungl. Maj:ts förnyade stadga den 31 maj 1934 för tandläkarinstitutet ställdes tandläkarinstitutet direkt under universitetskanslerns överstyrelse, även om karolinska institutets lärarkollegium fortfarande tillförsäkrades vissa befogenheter i fråga om tandläkarinstitutet, såsom vid val av institutets inspektor och vid lärarämbetens och tjänsters tillsättande. Sistnämnda befogenheter för karolinska institutets lärarkollegium bibehölls jämväl i stadgan den 30 juni 1944 för tandläkarinstitutet.

Emellertid förordnades genom nådigt beslut den 30 juni 1947 dels att tandläkarinstitutet i Stockholm skulle från och med den 1 september 1947 organiseras såsom en självständig högskola i huvudsaklig överensstämmelse med vad chefen för ecklesiastikdepartementet i propositionen 1947:253 förordnat, dels ock att ett tandläkarinstitut i Malmö skulle träda i verksamhet successivt från och med bud-

getåret 1947/48 och vara organiserat såsom en självständig högskola i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i nämnda proposition föreslagit.

Genom beslut den 26 september 1947 meddelade Kungl. Maj:t provisoriska bestämmelser rörande organisationen av tandläkarinstitutet i Stockholm och Malmö. Enligt sistnämnda bestämmelser skulle instituten stå under universitetskanslerns överstyrelse. I övrigt skulle deras angelägenheter handhas av rektor, lärarkollegium, kollegienämnd och förvaltningsnämnd. Vad beträffade tandläkarinstitutet i Stockholm skulle vad i gällande stadga för tandläkarinstitutet funnes förordnat angående befogenhet för karolinska institutets lärarkollegium att deltaga i behandlingen av ärenden rörande tandläkarinstitutet samt angående rätt för lärare vid tandläkarinstitutet att vid handläggningen av dylikt ärende äga säte och stämma i karolinska institutets lärarkollegium upphöra att äga tillämpning med utgången av september 1947, dock med undantag för behandlingen av sådana ärenden, som rörde karolinska institutets undervisning för tandläkarkandidatexamen. De i övrigt rörande tandläkarinstitutet i Stockholm meddelade provisoriska bestämmelserna skulle lända till efterrättelse från och med den 1 oktober 1947, medan de för tandläkarinstitutet i Malmö meddelade provisoriska bestämmelserna skulle i huvudsak gälla från och med den 1 januari 1948. Kanslern ägde att efter vederbörande myndigheters vid tandläkarinstitutet hörande utfärda de ytterligare föreskrifter, som kunde finnas erforderliga för komplettering av de meddelade bestämmelserna rörande den

administrativa organisationen av institutet. Vidare skulle stadgan för tandläkarinstitutet den 30 juni 1944, vad beträffade de föreskrifter, som icke stode i strid med de meddelade provisoriska bestämmelserna eller eljest i vederbörlig ordning meddelade bestämmelser, fortfarande i tillämpliga delar lända till efterrättelse vid tandläkarinstitutet i Stockholm och Malmö.

I och med nyssberörda utveckling, varigenom dels tandläkarinstitutet (numera tandläkarhögskolan) i Stockholm organiserades såsom en självständig högskola, frigjord från den tidigare nära anknytningen till karolinska institutet, dels ock en tandläkarhögskola i Malmö inrättades, utökades kanslern underställda undervisningsanstalter sålunda med ytterligare två, vilka båda intogo sin plats vid sidan av övriga högre läroanstalter såsom fullt självständiga under kanslern stående högskolor.

c. Medicinska högskolan i Göteborg

Genom nådigt beslut den 30 juni 1948 förordnades att en medicinsk högskola med såväl preklinisk som klinisk undervisning skulle successivt från och med budgetåret 1948/49 upprättas i Göteborg. Därest ej Kungl. Maj:t annorlunda bestämde, skulle vid högskolan undervisningen för medicine kandidatexamen påbörjas höstterminen 1949 och undervisningen för medicine licentiatexamen vårterminen 1952. Vidare meddelades provisoriska bestämmelser för högskolan att lända till efterrättelse tills vidare från och med den 1 juli 1948.

Jämlikt nyssnämnda bestämmelser skulle medicinska högskolan i Göteborg utgöra en fristående läroanstalt, varvid dock

visst samarbete förutsattes komma till stånd med Göteborgs högskola i enlighet med vad chefen för ecklesiastikdepartementet i propositionen 1948: 221 (s. 48) därom anført. Högskolan skulle vidare stå under överstyrelse av kanslern för rikets universitet. Den omedelbara ledningen av högskolan skulle handhavas av en organisationskommitté, för vilken närmare bestämmelser meddelades.

Ärenden angående tillsättning av professors- och laboratorsbefattningar ävensom ärenden angående vikarieförordnanden av längre varaktighet än en månad å dylika befattningar skulle, efter anmodan i varje särskilt fall av kanslern, handläggas av karolinska institutet och dess lärarkollegium i enlighet med de i stadgarna för institutet för motsvarande ärenden därstädes meddelade bestämmelserna.

Kanslern skulle äga att efter organisationskommitténs hörande utfärda de ytterligare föreskrifter, som kunde finnas erforderliga för komplettering av de provisoriska bestämmelserna rörande den administrativa organisationen av högskolan ävensom att, i den mån stadgan angående medicinska examina icke vore direkt tillämplig, meddela provisoriska föreskrifter rörande undervisningen och examinationen vid högskolan.

Slutligen skulle stadgarna av den 28 juni 1916 för karolinska institutet, vad beträffade föreskrifter, som icke stode i strid med de för medicinska högskolan i Göteborg meddelade provisoriska bestämmelserna eller eljest i vederbörlig ordning meddelade bestämmelser, i tillämpliga delar lända till efterrättelse vid sistnämnda högskola.

Såsom ovan framgått skall enligt de

för högskolan meddelade provisoriska bestämmelserna vissa tillsättningsärenden m. m. på angivet sätt handläggas av karolinska institutets lärarkollegium. Därjämte förutsättes att visst samarbete skall komma till stånd med Göteborgs högskola. Trots sistnämnda omständigheter torde medicinska högskolan i Göteborg få anses utgöra en i huvudsak fristående läroanstalt, vilket jämväl i förberörda nådiga beslut den 30 juni 1948 uttryckligen underströks.

Sedan högskolan blivit utbyggd, kommer karolinska institutets nuvarande handläggning av vissa ärenden vid högskolan att överflyttas på högskolan själv och högskolan sannolikt bli organiserad i huvudsaklig överensstämmelse med karolinska institutet, d. v. s. med rektor, lärarkollegium, kollegienämnd och förvaltningsnämnd, och i allt väsentligt komma att förete samma bild av en fristående läroanstalt som övriga kanslern underställda universitet och högskolor.

B. De sakkunnigas förslag till nya bestämmelser rörande val av kansler m. m.

1. Allmänna principer

a. Kanslerns ställning i förhållande till universitets- och högskoleorganisationen

Vid sin översyn av gällande bestämmelser om val av kansler ha, såsom uttryckligen angivits i det lämnade utredningsuppdraget, de sakkunniga, vilka i frågan samrått med sina experter, utgått från nu gällande allmänna grunder för kanslersämbetets ställning i förhållande till universitets- och högskoleorganisationen. Den av departementschefen förordade översynen har därför, enligt de sakkunnigas mening, icke heller bort få medföra någon väsentlig ändring av själva grunderna för ämbetets tillsättning eller dess ställning och verksamhet i övrigt. Kanslerns ställning såsom i första rummet en universitetens förtroendeman har därför synts böra vara utgångspunkten vid den företagna översynen.

Den nuvarande tillsättningsproceduren, varigenom kansler utses av ett valkollegium, bestående av samtliga professorer

vid universiteten och karolinska institutet, har synts de sakkunniga böra i princip bevaras. Det bör vara fråga om ett verkligt val och icke om uppgörande av ett förslag. Kungl. Maj:ts nuvarande befogenhet i fråga om tillsättningsproceduren — inskränkt till att stadfästa valet genom att utnämna den som erhållit de flesta rösterna eller ock att förordna om nytt val — bör därför bibehållas.

b. Samtliga åtta kanslern underställda universitet och högskolor beredas inflytande vid val av kansler

Även om den nuvarande ordningen vid val av kansler sålunda i huvudsak bör lämnas oförändrad, har emellertid bland de sakkunniga jämte för utredningen tillkallade experter full enighet rått därom, att den utvidgade högskoleorganisation som växt fram, sedan nuvarande bestämmelser om kanslersval tillkommit, bör föranleda en omprövning av sistnämnda bestämmelser. Kanslerns vidgade befogenheter gentemot Stockholms och Göteborgs

högskolor samt tillkomsten av tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö ävensom medicinska högskolan i Göteborg ha sålunda synts de sakkunniga böra medföra, att även angivna fem högskolor skola beredas behörigt inflytande vid kanslersvalet.

c. Valmanskårens underlag vid kanslersval

1) De akademiska församlingarna och lärarkollegierna (motsvarande).

Då det gällt att närmare bestämma valmanskårens utseende vid kanslersval, har det förefallit naturligt att som underlag för valmanskåren liksom nu lägga de akademiska församlingarna vid universiteten och lärarkollegierna (motsvarande) vid de övriga högskolorna. Valmännen skulle därvid, liksom nu är fallet, komma att i princip utgöras av vederbörande professorer.

De sakkunniga ha dock funnit övervägande skäl tala för att nuvarande bestämmelser om rätt för överbibliotekarierna och räntmästarna vid universiteten i Uppsala och Lund att vid val av kansler ha säte och stämma i akademiska församlingen bibehållas.

Att utsträcka valmanskårens underlag jämväl till övriga grupper av lärare än professorer, exempelvis till att omfatta även innehavare av befattningar inom laboratorsgraden, har däremot icke synts sakligt motiverat, emedan sistnämnda lärargrupper i allmänhet icke deltaga i läroanstalternas administration.

2) Lärarkollegiernas sammansättning vid tandläkarhögskolorna.

Beträffande tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö är emellertid att märka att enligt det förslag till nya stad-

gar för tandläkarhögskolorna som avgivits till Kungl. Maj:t den 21 december 1950, vilket förslag f. n. är föremål för Kungl. Maj:ts prövning och vilket i hudsak överensstämmer med vid tandläkarhögskolorna för närvarande rådande förhållanden, skola lärarkollegierna vid nämnda högskolor icke endast utgöras av de vid högskolorna anställda professorerna utan därjämte vid vardera högskolan av dels innehavarna av de därstädes inrättade tre självständiga laboratorsbefattningarna, dels ock en representant för de teoretiska ämnen, i vilka undervisning meddelas för odontologie kandidatexamen, och en representant för de medicinskt-kliniska ämnen, i vilka undervisning meddelas för tandläkarexamen.

Sistnämnda representanter skola, i vad angår tandläkarhögskolorna i Stockholm respektive Malmö, utses av lärarkollegiet vid karolinska institutet bland ledamöterna av detta kollegium respektive medicinska fakulteten vid universitetet i Lund bland denna fakultets ledamöter.

Enligt de den 26 september 1947 meddelade provisoriska bestämmelserna rörande organisationen av tandläkarinstitutet i Stockholm och Malmö skola vid sistnämnda högskola, intill dess samtliga professors- och självständiga laboratorsbefattningar vid högskolan blivit med ordinarie innehavare besatta, även förekommande vakansvikarier å ifrågavarande befattningar äga säte och stämma i lärarkollegiet därstädes.

Med anledning av nyssberörda förhållanden, vilka medföra att även innehavare av laboratorsbefattningar i viss utsträckning ingå såsom medlemmar av lärarkollegierna vid de båda tandläkarhögskolorna, har det synts motiverat att behand-

la spörsmålet, huruvida omförmälda innehavare av självständiga laboratorsbefattningar — vid sidan av professorerna vid tandläkarhögskolorna — skola äga delta i val av kansler. De sakkunniga avvisa emellertid tanken härpå, då ifrågavarande laboratorers tjänsteställning och åligganden icke kunna anses jämförbara med en professors. Icke heller vikarie å professorstjänst bör äga delta i kanslersval. Det har nämligen syns värdefullt med en homogen valmanskår. Denna homogenitet ha de sakkunniga icke velat rubba.

Det är självklart, att de i tandläkarhögskolornas lärarkollegier ingående medicine professorerna från karolinska institutet respektive medicinska fakulteten vid universitetet i Lund endast skola delta i val av kansler i sina egna lärarkollegier.

Sålunda böra enligt de sakkunnigas åsikt vid val av kansler endast de medlemmar av tandläkarhögskolornas lärarkollegier delta i vilka äro professorer vid högskolorna.

3) Lärarrådets sammansättning vid Stockholms och Göteborgs högskolor.

Även bestämmelserna rörande lärarråden vid Stockholms och Göteborgs högskolor fordra ett närmare beaktande, då det gäller att bestämma vilka som där skola bilda väljarunderlag vid kanslersval.

Enligt § 8 av Stockholms högskolas grundstadgar bilda de "lärare, som innehava professorsämbete och äro i utövning av sin tjänst, samt de, som på förordnande förestå sådant ämbete", lärarrådet. I val av högskolans rektor och en ledamot av högskolans styrelse samt i behandling av ärenden som röra tillsättning av professorsämbeten må dock allenast innehavare av sådan tjänst delta.

Vid Göteborgs högskola bilda de "lärare, som innehava professorsämbete och äro i utövande av detsamma eller som på förordnande förestå dylikt ämbete, ett lärarråd" (§ 6 av högskolans statuter). I avgivandet av yttrande angående lediga professorsämbetens tillsättande må dock de som på förordnande förestå professorsämbete icke delta.

Liksom de sakkunniga uttalat i fråga om tandläkarhögskolornas representation vid kanslersval, böra vid Stockholms och Göteborgs högskolor endast de medlemmar av lärarråden som äro professorer vid respektive högskolor medverka vid dylikt val. Den som på förordnande förestår professorsämbete är ju redan utestängd från att delta i behandlingen av de mest betydande ärendena vid nämnda högskolor. Detsamma bör då givetvis vara fallet även vid kanslersval.

4) Förhållandena vid medicinska högskolan i Göteborg.

Vidkommande medicinska högskolan i Göteborg meddelades i nådigt brev den 30 juni 1948 angående upprättande av en medicinsk högskola i Göteborg m. m. provisoriska bestämmelser att lända till efterrättelse från och med den 1 juli 1948 tills vidare, intill dess Kungl. Maj:t komme att meddela närmare bestämmelser rörande medicinska högskolans i Göteborg organisation. Enligt p. 3 av nämnda bestämmelser skulle den omedelbara ledningen av högskolan handhavas av en organisationskommitté. Kommittén skulle bestå av dåvarande landshövdingen M. Jacobsson, ordförande, professorn vid universitetet i Uppsala G. Blix, ordföranden vid sjukhusdirektionen i Göteborg, inspektören E. Frankenberg, professorn vid universitetet i Lund G. Glimstedt,

överläkaren vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, professorn M. Odin, professorn vid karolinska institutet T. Petrén, kanslerssekreteraren, kanslirådet G. Z. Topelius, professorn vid Göteborgs högskola C. Weibull samt överläkaren vid Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, numera professorn A. Westerborn. Därjämte skulle vid högskolan utnämnd professor äga rätt att deltaga i kommitténs överläggningar och beslut beträffande sådana frågor, som omedelbart berörde den av honom företrädde vetenskapens intressen. Vore professorsbefattning vid högskolan ledig eller åtnjöte dess innehavare tjänstledighet, ägde vikarien enahanda befogenhet.

Vid avgörandet av frågan vilka personer som vid medicinska högskolan i Göteborg skola såsom dess representanter äga deltaga i val av kansler har det icke synts böra komma i fråga att låta nämnda organisationskommittés ledamöter såsom valmän företräda högskolan. I organisationskommittén äro de vid högskolan anställda professorerna icke medlemmar och de deltaga endast i begränsad omfattning i kommitténs arbete. Kommitténs ledamöter bestå, såsom ovan framgått, dels av högre statliga och kommunala befattningshavare i huvudsakligen administrativ ställning, dels ock av professorer vid andra läroanstalter. Nämnda befattningshavare synas därför icke lämpligen kunna vara valmän. De sakkunniga ha beslutat förorda, att, intill dess medicinska högskolan i Göteborg blivit fullt utbyggd och organisationskommittén ersatts av ett lärarkollegium såsom handhavare av högskolans ledning, endast de vid högskolan vid varje tidpunkt anställda professorerna skola bilda högskolans valmanskår vid kanslersval. Sedan lärarkollegium, bestå-

ende av högskolans professorer, inrättats, kommer — i enlighet med de sakkunnigas ovan angivna principer angående grundvalen för valmanskåren vid kanslersval — självklart kollegiets samtliga medlemmar att vara valmän.

d. Vissa fristående forskningsinstituts medverkan vid kanslersval

Vid universiteten i Uppsala och Lund finnas vissa fristående forskningsinstitut. Dessa äro statens rasbiologiska institut, landsmåls- och folkminnesarkivet samt ortnamnskommissionen och svenska ortnamnsarkivet, alla i Uppsala, ävensom landsmålsarkivet i Lund. Det har synts de sakkunniga motiverat, att undersöka huruvida dessa forskningsinstitut böra i någon form deltaga i val av kansler.

Ur olika synpunkter synas vissa skäl tala härför. Instituterna stå sålunda vart och ett under överinseende av en styrelse (motsvarande) samt under närmaste ledning av en chef (föreståndare) och äro därigenom i huvudsak fristående gentemot universiteten. Deras uppgifter äro vidare så gott som helt inriktade på vetenskaplig forskning och skilja sig därigenom från universiteten i dessas egenskap av både undervisnings- och forskningsanstalter.

De sakkunniga ha ur anförda synpunkter ansett sig böra överväga om icke lämpligen cheferna för respektive institut skulle äga rätt att såsom företrädare för instituten deltaga i kanslersval.

I fråga om chefsbefattningarna vid ovannämnda institut finnas följande bestämmelser.

Enligt Kungl. Maj:ts förnyade stadga för rasbiologiska institutet av den 10 maj 1935 är chefen för institutet tillika pro-

fessor i rasbiologi inom medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala.

Reglementet av den 15 december 1950 för landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala stadgar, att professorn i nordisk och jämförande folklivsforskning, särskilt folkloristisk, vid universitetet i Uppsala skall vara ledamot av arkivets styrelse och tillika chef för arkivet.

Sedan Kungl. Maj:t i nådigt brev den 3 juni 1949 föreskrivit, att vid universitetet i Uppsala skulle från och med budgetåret 1950/51 inom filosofiska fakultetens humanistiska sektion inrättas en professur i nordiska språk, särskilt ortnamnsforskning, förklarade Kungl. Maj:t i nådigt brev den 2 juni 1950, att innehavaren av nämnda professur i denna sin egenskap skulle vara chef för svenska ortnamnsarkivet med de tjänsteåligganden som arkivchef, som Kungl. Maj:t komme att bestämma. Nytt reglemente för ortnamnskommissionen och svenska ortnamnsarkivet fastställdes i nådigt brev den 15 december 1950. Däri fastslås att professorn i nordiska språk, särskilt ortnamnsforskning, vid universitetet i Uppsala skall vara ledamot av kommissionen och tillika chef för ortnamnsarkivet.

Reglementet av den 4 april 1941 för landsmålsarkivet i Lund föreskriver icke, att innehavaren av viss professorsbefattning eller annan befattningshavare skall vara chef (föreståndare) för arkivet. Arkivchefsbefattningen innehaves f. n. av en docent vid universitetet i Lund.

Såsom framgår av denna redogörelse innehavas nämnda chefsbefattningar i tre fall av universitetsprofessorer. Landsmålsarkivets i Lund chef är däremot icke en universitetsprofessor.

Beträffande en eventuell representation

i valmanskåren vid kanslersval för de tre forskningsinstitut vid vilka chefsskapet är förenat med professorsbefattning synes institutens inflytande över utseende av kansler i behörig ordning kunna göras gällande i vederbörande akademiska församling. Vad angår landsmålsarkivet i Lund, vars chef icke äger säte och stämma i akademiska församlingen därstädes, kan det möjligen ifrågasättas, om icke arkivet borde i någon form äga mera direkt deltaga vid kanslersval. Tjänsten som arkivchef vid sistnämnda arkiv är emellertid av annan och mindre omfattande betydelse än de övriga arkivchefernas befattningar, om hänsyn tages till de sistnämndas professorstjänster. På grund härav synes ifrågasavarande arkivchef icke böra vara valman.

e. Sammanfattning

Den av de sakkunniga sålunda företagna översynen av vilka personer som vid de olika lärosätena skola deltaga vid val av kansler har alltså givit till resultat att samma grupp av personer, nämligen professorerna (jämte överbibliotekarierna och räntmästarna vid universiteten i Uppsala och Lund), som nu bildar väljarunderlaget vid kanslersval, även för framtiden föreslås skola välja kansler. Denna princip bör, såsom av det ovanstående framgått, gälla beträffande samtliga kanslern underställda åtta universitet och högskolor.

2. Valförfarandet

a. Antalet valmän

Redan med nuvarande bestämmelser rörande val av kansler är antalet valmän betydande. Antalet professorer uppgår nämligen för läsåret 1950/51 vid Upp-

sala universitet till 90, vid Lunds universitet till 82 och vid karolinska institutet till 39. Därtill komma överbibliotekarierna och räntmästarna vid universiteten, varför det sammanlagda antalet valmän vid nämnda tre läroanstalter når upp till siffran 215. Lägges därtill antalet professorer för nämnda läsår vid de övriga läroanstalter som de sakkunniga ovan förordat böra äga deltaga vid kanslersval — nämligen vid medicinska högskolan i Göteborg 5, vid Stockholms högskola 50, vid Göteborgs högskola 19 samt vid vardera av tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö 5 = sammanlagt 84 st — kommer valmanskåren att omfatta 299 väljare.

b. Val av elektor

Bland såväl de sakkunniga som experterna har rätt enighet därom, att en valmanskår av ifrågavarande storleksordning är mindre väl lämpad för ett direkt, personligt deltagande vid kanslersval. Ett valsystem, där grundväljarna vid respektive lärosäten äga på visst sätt utse elektor i

förhållande till sin styrka, har i stället synts vara den bästa lösningen, då det gällt att komma till rätta med problemet om valmanskårens storlek och de olägenheter av skilda slag som därigenom uppkomma. Om ett väl anpassat antal elektor finge samlas och diskutera lämpliga kanslerskandidater, kunde ett valresultat uppnås, där kansler valdes med en samlad väljaropinion bakom sig. Med nuvarande system — där varje valkorporation väljer på sin ort — riskerar man en splittring mellan olika tänkbara kandidater, som icke kan anses lycklig. Faran för en splittring kan därjämte förväntas öka, då enligt de sakkunnigas förslag samtliga åtta kanslern underställda läroanstalter komma att medverka vid kanslersval. De sakkunniga vilja således förorda, att val av kansler sker genom särskilda för valet utsedda elektor.

De sakkunniga ha behandlat olika alternativ beträffande utseendet av elektor. Nämnda alternativ jämte en sammanställning av antalet valmän vid varje läroanstalt läsåret 1950/51 framgår av här omstående tablå.

Olika alternativ beträffande utseendet av elektor för val av kansler m. m.

Läroanstalt	Fakultet (motsvarande)	Antal valmän (1950/51)	Summa valmän vid varje läro- anstalt	Antal elektor			
				Alt. 1	Alt. 2	Alt. 3	Alt. 4
<i>Uppsala universitet</i>	Teol. fakulteten	8				1	1
	Jur. "	8				1	1
	Med. "	19				2	1
	Hum. sektionen	33				3	3
	Mat.-nat. "	22				2	2
	Överbibliotekarien	1				—	—
	Räntmästaren	1				—	—
			92	9	9	9	8
<i>Lunds universitet</i>	Teol. fakulteten	8				1	1
	Jur. "	8				1	1
	Med. "	23				2	2
	Hum. sektionen	25				3	2
	Mat.-nat. "	18				2	1
	Överbibliotekarien	1				—	—
	Räntmästaren	1				—	—
			84	8	8	9	7
<i>Karolinska institutet</i>	Lärarkollegiet	39	39	3	4	4	3
<i>Medicinska högskolan i Göteborg</i>	Professorerna	5	5	1	1	1	1
<i>Stockholms högskola</i>	Mat.-nat. avd.	16				2	1
	Stats- och rättsv. avd.	9				1	1
	Hum. avd.	25				3	2
			50	5	5	6	4
<i>Göteborgs högskola</i>	Lärarrådet	19	19	1	2	2	1
<i>Tandläkarhögskolan i Stockholm</i>	Professorerna	5	5	1	1	1	1
<i>Tandläkarhögskolan i Malmö</i>	Professorerna	5	5	1	1	1	1
	Summa		299	29	31	33	26

Förklaring:

- Alt. 1. En elektor för varje fullt tiotal valmän, dock minst en elektor för varje läroanstalt.
- Alt. 2. En elektor för första fulla femtalet valmän samt en elektor för varje fullt tiotal valmän därutöver.
- Alt. 3. En elektor för första fulla femtalet fakultetsvis ordnade valmän samt en elektor för varje fullt tiotal fakultetsvis ordnade valmän därutöver, dock minst en elektor för varje fakultet och/eller läroanstalt.
- Alt. 4. En elektor för varje fullt tiotal fakultetsvis ordnade valmän, dock minst en elektor för varje fakultet och/eller läroanstalt.

Vid val av elektorerna har det syns rimligt att varje läroanstalt skall få utse minst en elektor, men därjämte bör — i förekommande fall — varje fakultet (sektion, avdelning) tillförsäkras vederbörligt inflytande vid kanslersval och kunna låta sig representeras av minst en elektor.

I ovanstående tablå upptagna alternativen 1 och 2, där elektorerna förutsättas bli utsedda direkt av de akademiska församlingarna respektive lärarkollegierna (motsvarande), tillgodose ej detta önskemål, emedan — på grund av de filosofiska fakulteternas (motsvarande vid Stockholms högskola) storlek — de övriga fakulteterna (avdelningarna) icke skulle kunna göra sin styrka tillräckligt gällande för att säkra valet av egna elektorerna.

De sakkunniga ha ansett, att en elektorsförsamling av här ifrågavarande slag för att på bästa sätt kunna nå ett snabbt och lyckligt resultat av sina överläggningar och omröstning(ar) bör omfatta högst omkring ett 30-tal medlemmar. Alternativ 3 och 4 i tablå, som utgå från denna förutsättning, tillgodose därjämte kravet på att varje läroanstalt och fakultet (sektion, avdelning) skall äga utse minst en elektor. Vid valet mellan alternativen 3 och 4 ha de sakkunniga stannat inför alternativ 3, emedan detta alternativ på ett bättre sätt än alternativ 4 tillgodoser de större valkorporationernas styrka i förhållande till de mindre. Alternativet 3 medför att varje fakultet (sektion, avdelning) samt de mindre läroanstalterna tillförsäkras en grundröst samt därutöver i vissa fall tilläggsröster i förhållande till antalet professurer.

De sakkunnigas förslag i fråga om utseendet av elektorerna innebär sålunda i

korthet följande, varvid hänsyn jämväl tagits till vad som ovan anförts beträffande de allmänna principer som ansetts böra vara vägledande vid kanslersval:

Vid vartdera universitetet samt vid Stockholms högskola utses elektorerna på så sätt, att varje fakultet, sektion och avdelning utser en elektor samt därutöver en elektor för varje fullt tiotal professorer över fem. På liknande sätt sker val av elektorerna av lärarkollegierna vid karolinska institutet och medicinska högskolan i Göteborg, av lärarrådet vid Göteborgs högskola samt av professorerna vid tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö.

I fråga om medicinska högskolan i Göteborg böra, såsom förut framhållits, intill dess lärarkollegium blivit vid högskolan inrättat och därest kanslersval dessförinnan kommer att äga rum, de vid varje tidpunkt för dylikt val vid högskolan anställda professorerna utgöra valförsamling.

Överbibliotekariernas och räntmästarernas deltagande i elektorsvalen bör tillgå på så sätt att överbibliotekarie anses tillhöra humanistiska sektionen och räntmästare juridiska fakulteten.

Ordningen med fakultetsvis indelade valmän får icke innebära något avsteg från den av de sakkunniga förordade principen att — förutom överbibliotekarierna och räntmästarna — endast de som äro professorer äga medverka vid val av kansler. I fakultet (motsvarande) tager i vissa fall tillförordnad professor säte och stämma. Dessa tillförordnade befattningshavare böra dock icke — lika litet som vid behandlingen inom fakultet (motsvarande) av ärenden angående anställandet av docent eller tillsättandet av lärarbefatt-

ning — äga medbestämmanderätt vid utseendet av elektorerna.

Fakultetsindelningen vid elektorval kan också sägas innebära, att det icke är fakulteterna såsom sådana som äga utse elektorerna, utan det är snarare fråga om en praktisk uppdelning av de akademiska församlingarna (motsvarande) i underavdelningar för att på så sätt tillförsäkra alla fakulteter (motsvarande) behörigt inflytande på valet.

Valmans bortovaro vid elektorval bör icke hindra valförrättningen. I fråga om fakultets (motsvarande valförsamlings) beslutsmässighet vid val av elektorerna synas i övrigt bestämmelserna i § 46 p. 1: 1 universitetsstatuterna (motsvarande bestämmelser) i tillämpliga delar böra äga giltighet. Valmans bortovaro bör ej heller föranleda minskning av det antal elektorerna som respektive valförsamlingar ha rätt att utse med hänsyn till antalet professorer inom församlingen. Det bör nämligen vara antalet professorer inom varje valförsamling som avgör det antal elektorerna som församlingen äger utse, icke antalet vid visst elektorval närvarande valmän. Det sammanlagda antalet elektorerna vid kanslersval enligt det av de sakkunniga förordade alternativet 3 utgör f. n. 33.

Några närmare föreskrifter angående det mera detaljerade förfarandet vid elektorval torde icke behöva utfärdas. Såsom valförrättare böra rektor och dekanus (motsvarande) vara självskrivna. Valet synes böra ske med slutna sedlar, upptagande namn till det antal elektorerna vederbörande valförsamling äger att utse. Avgivna röster synas böra uppräknas inför protokoll, som förses med underskrift av valförrättaren och två andra valmän.

c. Val av kansler

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att vid uppkommande vakans å kanslersbefattningen bestämma tid och plats för kanslersval. Genom sitt centrala läge torde därvid Stockholm i allmänhet komma att utses såsom valort. Valet, vid vilket varje elektor bör äga en röst, föreslås ske inför en av elektorerna bland dem utsedd ordförande. Valet synes böra ske med slutna sedlar, upptagande namnet på den person som anses till ämbetet lämpligast. Elektor bör — försedd med protokollsutdrag, utvisande hans behörighet — vara personligen närvarande vid valet och således ej kunna insända skriftligt votum. Vidare bör tillfälle till överläggningar mellan elektorerna före valtillfället beredas dem.

För att den som utses till kansler skall känna sig omfattad av en samlad väljaropinion från universitet och högskolor föreslås att kansler bör väljas med absolut majoritet, d. v. s. med mer än hälften av antalet avgivna röster. Stödet av en dylik majoritet har synts de sakkunniga särdeles värdefullt för en nyutnämnd kansler. Därest icke absolut majoritet uppnås inom elektorsförsamlingen vid första omröstningen, bör därför ny omröstning för rättas till dess behörig majoritet uppnåtts för någon kandidat.

Några närmare bestämmelser angående förfarandet vid överläggningen och omröstningen böra icke meddelas. En fri och öppen diskussion mellan elektorerna bör tillåtas i fråga om de olika kandidaterna till kanslersposten.

Liksom vid elektorval böra emellertid avgivna röster uppräknas inför protokoll, som förses med underskrift av ordföranden och två därtill utsedda elektorerna, var-

efter ordföranden, med överlämnande av protokollet, hos Kungl. Maj:t bör anmäla valets utgång.

Kanslern är i första rummet en universitetens förtroendeman samt det centrala och högsta organet för den akademiska självstyrelsen. Kanslersämbetet fungerar emellertid i vissa avseenden jämväl såsom en beslutande och kontrollerande statsmyndighet. På grund härav torde nuvarande bestämmelser om rätt för Kungl. Maj:t att, därest Kungl. Maj:t icke anser, att den valde bör utnämnas till innehavare av ämbetet, förordna om nytt val, böra bibehållas.

3. Tillförordnad kansler

De nuvarande bestämmelserna i § 11 universitetsstatuterna angående tillförordnad kansler medföra, att, därest den ordinarie kanslern för längre tid blir förhindrad att bestrida kanslersämbetet, universitetens och karolinska institutets rätt att utse ämbetets innehavare i praktiken upphäves genom Kungl. Maj:ts rätt att förordna om ämbetets uppehållande av en tillförordnad kansler.

Innan prokanslersinstitutionen bortogs genom K. K. den 31 maj 1934 plägade Kungl. Maj:t vid vakans i kanslersämbetet eller ledighet för kanslern förordna Uppsala universitets prokansler att besörja ärenden rörande Uppsala universitet ävensom karolinska institutet och Stockholms och Göteborgs högskolor samt Lunds universitets prokansler att förestå kanslersämbetet för sistnämnda universitet.

Vissa fördelar voro otvivelaktigt förenade med prokanslersinstitutionen. När kanslersämbetet var ledigt, bestred sålunda prokanslern de åligganden som till-

hörde detta ämbete, till dess Kungl. Maj:t meddelade förordnande om ämbetets uppehållande. På dylikt sätt kunde omedelbart — vid hastigt uppkommande förhinder för den ordinarie kanslern att utöva sitt ämbete — en ställföreträdare rycka in och sköta kanslersgöromålen. Med nuvarande bestämmelser kommer, exempelvis vid kanslerns insjuknande, viss tid att förflyta, innan tillförordnad kansler hunnit utses.

Även om vissa skäl enligt de sakkunnigas mening synas tala för ett återinförande i någon form av prokanslersinstitutionen för att säkra kontinuiteten i arbetet vid kanslersexpeditionen, avvisas dock tanken härpå på grund av svårigheten att finna lämpliga personer att bestrida prokanslersbefattningarna. Prokansler skulle — därest den äldre ordningen med i princip en prokansler för varje lärosäte bibehölles — behöva utses för samtliga åtta kanslern underställda läroanstalter. Ett system med åtta prokanslerer synes praktiskt ogenomförbart. Även införandet av prokanslersinstitutionen på annat sätt, exempelvis så att vid kanslersval tre kandidater uppsätts på förslag och någon av de två som icke blir utnämnd till kansler i stället utses till prokansler, ha de sakkunniga funnit olämpligt, då en på dylikt sätt utsedd prokansler med viss svårighet skulle kunna förbigås vid val till kansler efter den ordinarie kanslerns avgång. Elektorernas valfrihet skulle därvid bli alltför bunden.

Svårigheterna att finna en lämplig lösning på frågan om en ständigt till hands varande prokansler står emellertid icke i samband med problemet om att tillförsäkra vederbörande läroanstalter behörigt inflytande på utseendet av tillförordnad

kansler vid längre tids frånvaro för den ordinarie kanslern.

De sakkunniga vilja för sin del föreslå, att i § 11 universitetsstatuterna införes ett tillägg till nuvarande bestämmelser angående rätt för Kungl. Maj:t att, då kanslersämbetet är ledigt eller kanslern anmäler sig för någon tid vara förhindrad att bestrida ämbetet, förordna om ämbetets uppehållande av en tillförordnad kansler. Det föreslagna tillägget bör innehålla bestämmelse om att Kungl. Maj:t vid längre tids förhinder för kanslern att be-

strida ämbetet må äga, att, därest omständigheterna göra det lämpligt, förordna om val av tillförordnad kansler, vilket val i så fall bör ske på sätt om kanslersval är föreskrivet. Att generellt stadga att Kungl. Maj:t vid längre bortovaro av viss angiven tidrymd skall förordna om val av tillförordnad kansler, synes mindre lämpligt med hänsyn dels till svårigheten att närmare bestämma nämnda tidrymd, dels ock till att omständigheterna i ett givet fall kunna göra ett val omotiverat.

C. Kostnader och författningsbestämmelser

1. Kostnader

Då kanslersval icke komma att äga rum med vissa angivna mellanrum eller — annat än i undantagsfall — vid tidpunkter som kunna någon längre tid i förväg bestämmas, kunna kostnaderna för kanslersval och vad därmed står i samband icke beräknas under en i driftbudgeten särskilt benämnd, årligt upptagen anslagspost.

Vid förekommande kanslersval synes därför Kungl. Maj:t böra av till sitt förfogande stående medel anvisa nödigt belopp, att av kanslern närmare fördelas. De vid vissa lärosäten upptagna anslagen till reseersättningar i universitetsärenden synas icke böra tagas i anspråk vid elektorernas resor till valorten.

Att närmare angiva kostnaderna för ett kanslersval — jämte föregånget elektorsval — är av flera orsaker omöjligt. Den tid som ett kanslersval kan taga beror på huru snabbt ett avgörande uppnås. Om stora svårigheter uppstå att ernå erforderlig majoritet för en kanslerskandidat, kan

ett val komma att utsträckas över flera dagar. De kostnader som här beröras äro emellertid i huvudsak begränsade till elektorernas resekostnads- och traktamentsersättningar vid själva kanslersvalet. Å orten för kanslersvalet torde lokal kunna ställas till förfogande utan särskilda kostnader för statsverket.

2. Författningsbestämmelser

Vid ett genomförande av vad de sakkunniga ovan förordat i fråga om val av kansler och tillförordnad kansler böra §§ 4, 5, 6 och 11 i universitetsstatuterna erhålla nya lydelse i huvudsaklig överensstämmelse med följande förslag.

§ 4.

Kanslersämbetet är gemensamt för universiteten i Uppsala och Lund, karolinska mediko-kirurgiska institutet, medicinska högskolan i Göteborg, Stockholms och Göteborgs högskolor samt tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö.

Kanslern utnämnes av Kungl. Maj:t efter föregånget val.

§ 5.

Kansler hör utses bland män, som genom sin samhällsställning i förening med nit för vetenskaplig odling kunna verkamt vårda och främja universitetens och övriga under kanslern stående högskolors väl och studiernas sanna förkovran.

§ 6.

Val av kansler sker på tid och plats som Kungl. Maj:t bestämmer genom särskilda för valet utsedda elektorer.

Vid vartdera universitetet samt vid Stockholms högskola utses elektorer på så sätt, att varje fakultet, sektion och avdelning utser en elektor samt därutöver en elektor för varje fullt tiotal professorer över fem. På liknande sätt sker val av elektorer av lärarkollegierna vid karolinska institutet och medicinska högskolan i Göteborg, av lärarrådet vid Göteborgs högskola samt av professorerna vid tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö.

Val av elektorer sker med slutna sedlar, upptagande namn till det antal elektorer vederbörande valförsamling äger att utse. Avgivna röster uppräknas inför protokoll, som förses med underskrift av valförrättaren och två andra valmän.

Överbibliotekarie och räntmästare vid universiteten äga rätt deltaga i elektorsval, varvid överbibliotekarie anses tillhöra humanistiska sektionen och räntmästare juridiska fakulteten. Utöver sistnämnda befattningshavare må i fakultet, sektion, avdelning, lärarkollegium och lärarråd vid dylikt val deltaga endast de medlemmar av respektive valförsamlingar som äro professorer.

Valet, vid vilket varje elektor har en röst, sker inför en av elektorerna bland dem utsedd ordförande. Elektor skall före valet medelst uppvisande av protokollsutdrag styrka sin behörighet.

Valet sker med slutna sedlar, upptagande namnet på den person, som anses till ämbetet lämpligast. Därest någon vid valet erhåller mer än hälften av antalet avgivna elektorsröster, är han vald. Om detta icke är fallet, förrättas ny omröstning och äger omröstning rum till dess att någon person erhållit mer än hälften av antalet avgivna elektorsröster. Avgivna röster uppräknas inför protokoll, som förses med underskrift av ordföranden och två därtill utsedda elektorer, varefter ordföranden, med överlämnande av protokollet, hos Kungl. Maj:t anmäler valets utgång.

Anser Kungl. Maj:t, att den valde icke bör utnämnas till innehavare av ämbetet, förordnar Kungl. Maj:t om nytt val.

§ 11.

Då kanslersämbetet är ledigt eller kanslern anmäler sig för någon tid vara förhindrad att bestrida ämbetet, förordnar Kungl. Maj:t, i senare fallet efter förslag av kanslern, om ämbetets uppehållande av en tillförordnad kansler eller, vid längre tids förhinder, om val av tillförordnad kansler, vilket val i så fall skall ske på sätt om kanslersval är föreskrivet.

§ 2 av karolinska institutets stadgar innehåller följande bestämmelse: "I val av denne (d. v. s. kanslern) deltagar institutet på sätt i Kungl. Maj:ts nädiga statuter för universiteten i Uppsala och Lund närmare bestämmes".

Enligt de sakkunnigas mening böra

motsvarande hänvisningar i fråga om kanslersval inryckas i de nya stadgar respektive statuter som torde komma att stadfästas av Kungl. Maj:t beträffande Stockholms och Göteborgs högstskolor samt tandläkarhögstskolorna.

I fråga om rätt för professorerna vid medicinska högstskolan i Göteborg att deltaga vid kanslersval torde vid förekommande val, innan särskilda stadgar för högstskolan utarbetats och stadfästas, särskilda bestämmelser kunna utfärdas.

SAMMANFATTNING

Under kapitlen I—IV ha de sakkunniga framlagt huvudsakligen följande förslag:

Kap. I. Decentraliseringsfrågan:

1) Decentralisering från kanslern till lokala akademiska myndigheter föreslås bl. a. i fråga om löneklassuppflyttningar och ålderstillägg (i normalfallen), förhöjda vikariatsarvoden, utdelande av Filénska legat, utdelande av medel ur reservfonderna intill 3.000 kronor årligen för samma ändamål, tjänstledighet beträffande vissa befattningshavare för högst tre månader samt av ifrågavarande tjänstledigheter betingade förordnanden, förordnanden av förste och andre assistenter samt assistenter vid tandläkarhögskolorna ävensom klinikamanuenser, mindre omfattande undervisningsbefrielser, den förberedande behandlingen av ansökningarna till de medicinska nybörjarkurserna och vissa administrativa åtgärder.

2) En förstärkning föreslås dels av universitetskanslierna, huvudsakligen efter de linjer universitetsberedningen förordnat, dels ock av övriga kanslern underställda läroanstalters kanslier.

Kap. II. Kanslersämbetets personalorganisation m. m.:

1) Viss förstärkning föreslås av ämbets fasta personalorganisation genom bl. a. inrättandet av en förste och en andre

byråsekreterarbefattning samt förändring av nuvarande kanslibiträdestjänsten till en kansliskrivarebefattning.

2) Medel föreslås bli beräknade under ämbetets avlöningsstat för tillkallande av extra arbetskraft och sakkunniga.

Kap. III. Samverkan mellan universitet och högskolor:

1) En utbyggnad och förstärkning föreslås av nuvarande former för samverkan (ämnes- och fakultetskonferenser samt rektorskonferenser).

2) Kanslern bör ges bemyndigande att samla rektorer och andra representanter för landets samtliga vetenskapliga högre läroanstalter m. fl. till samråd under sitt presidium (s. k. kanslerskonferenser) i syfte att behandla aktuella problem på den högre undervisningens och forskningsområden.

Kap. IV. Val av kansler:

1) Någon väsentlig ändring föreslås icke av själva grunderna för ämbetets tillsättning eller dess ställning och verksamhet i övrigt.

2) I val av kansler böra deltaga professorerna vid samtliga åtta kanslern underställda universitet och högskolor och icke såsom nu allenast professorerna vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet. Därjämte föreslås

överbibliotekariernas och räntmästarnas vid universiteten i Uppsala och Lund nuvarande rätt att deltaga böra bibehållas.

3) Valet föreslås ske genom på visst sätt vid varje läroanstalt utsedda elektor, varvid varje läroanstalt tillförsäkras minst en elektor.

4) För val av kansler bör absolut majoritet fordras.

5) Kansler föreslås liksom nu böra efter valet utnämnas av Kungl. Maj:t.

6) En revidering föreslås av bestämmelserna om tillförordnad kansler.

enligt vid ämbetet förda diarier.

Anm. Till och med år 1944 diariefördes kungl. brev och ämbetsskrivelser under särskilda nummer.

Antal för kanslern föredragna ärenden vid universitetskanslersämbetet åren 1947—1949 enligt vid ämbetet upprättade föredragningslistor.

L ä r o a n s t a l t	1 9 4 7		1 9 4 8		1 9 4 9	
	List- n:r	Koncept	List- n:r	Koncept	List- n:r	Koncept
Uppsala universitet	744		823		848	
Lunds universitet	549	120	553	139	725	124
Karolinska institutet		85		95		123
	202	44	242	57	309	62
Stockholms högskola	63		64		73	
		5		11		18
Göteborgs högskola med Medicinska högskolan i Göteborg	32		43		84	
		3		10		26
Tandläkarhögskolorna (Tandläkarinsti- tutet)	92		160		149	
		18		59		42
Gemensamma ärenden	620		634		667	
		120		191		246
Samtliga	2.302		2.519		2.855	
		395		562		641

Tabell 3.

Antal ärenden vid universitetskanslersämbetet åren 1947—1949 enligt vid ämbetet förda sakregister samt beräknad minskning av antalet ärenden enligt den av de sakkunniga föreslagna decentraliseringen på grundval av det antal ärenden kanslern avgjort år 1949.

	Ärenden som Kungl. Maj:t avgjort			Ärenden som Kanslern avgjort			Minsk- ning vid decent- ralise- ring	Rest
	1947	1948	1949	1947	1948	1949		
<i>Uppsala universitet</i>								
1. Avlöningsförhållanden								
a) Ålderstillägg, löneklassuppflytt- ningar samt tillgodoräknande av tidigare tjänstgöring dels härför, dels för pensionsrätt	2	2	2	4	6	20	12	8
b) Vikariatsarvoden m. m.	7	13	14	28	21	32	4	28
2. Biblioteket				16	14	17	6	11
3. Docenturer								
a) Docentförordnanden		1		23	19	25	0	25
b) Tjänstledighet, entledigande				21	14	16	8	8
c) Rätt att kvarstå vid docentur, bo- sättning utom universitetsstaden m. m.		1		10	5	4	0	4
4. Docentstipendium, forskarstipendium, Filéns legat								
a) Förordnanden				46	41	53	3	50
b) Rätt att behålla eller förpliktande att avstå		1		16	7	8	0	8
5. Docentstipendiefonderna								
a) Teologiska, juridiska och medicin- ska fakulteternas fonder				15	26	43	0	43
b) Humanistiska och matematisk-na- turvetenskapliga sektionernas fon- der				22	60	69	0	69
6. Donationer	6	7	5	10	4	4	0	4
7. Fastighetsfrågor	12	15	10	3	3	7	0	7
8. Instruktioner, reglementen och dylikt	6	2		17	7	6	0	6
9. Munera ambulatoria				10	9	5	1	4
10. Promotion				5	8	6	0	6
11. Rasbiologiska institutet, landsmålsar- kivet, ortnamnsarkivet	1		2	4	5	2	0	2
12. Reservfonden	1			55	71	65	0	65
13. Räkenskaper				1	2	1	0	1
14. Sjukhuset								
a) Amanuenser och underläkare		1		27	31	34	34	0
b) Överläkare m. m.	1	2	3	9	9	13	9	4

	Ärenden som Kungl. Maj:t avgjort			Ärenden som Kanslern avgjort			Minsk- ning vid decen- tralise- ring	Rest
	1947	1948	1949	1947	1948	1949		
15. Statsanslag								
a) Riksdagspetita och överskridande av riksdagsanslag m. m.	40	47	36	1	1	1	0	1
b) Dispositionsmedlen	2	2	2				0	0
c) Ersättning resp. arvode till sak- kunniga i akademiska befordrings- ärenden	1	2	2	7	13	8	0	8
d) Diverse	9	4	1	23	30	35	21	14
16. Stipendium (ej docent- eller forskar- stipendium)	3	2	1	5	5	6	0	6
17. Tjänstledigheter, förordnanden								
a) Teologiska fakulteten		1		10	10	7	4	3
b) Juridiska „				11	6	6	4	2
c) Medicinska „				24	22	27	14	13
d) Humanistiska sektionen	4	4	2	41	40	48	21	27
e) Matematisk-naturvetenskapliga sek- tionen	3	2		27	19	23	7	16
f) Institutioner: föreståndarskap							0	0
g) Institutioner: amanuenser och as- sistenter				50	78	61	10	51
h) Övriga (utom vid biblioteket, sjuk- huset och docenter)	1	2	4	5	4	14	3	11
18. Undervisning								
a) Allmänna bestämmelser	3	8		5	16	4	0	4
b) Studieplaner och dylikt				4	6	5	0	5
c) Kursavgifter				4	2	3	0	3
d) Tillfälliga anordningar och dispen- ser: professorer, övriga ordinarie lärare och deras vikarier				42	49	57	45	12
e) Tillfälliga anordningar och dispen- ser: docentstipendiater				43	31	43	30	13
f) Tillfälliga anordningar och dispen- ser: i övrigt	1		2	14	6	6	0	6
19. Utnämningar och avsked samt sådana pensionsfrågor som ej upptagas un- der 1	37	27	20	20	19	20	1	19
20. Variorum	1	2	6	4	1	3	0	3
	141	148	112	682	720	807	237	570
							= 29 %	
<i>Lunds universitet</i>								
1. Avlöningsförhållanden								
a) Ålderstillägg, löneklassuppflytt- ningar samt tillgodoräknande av tidigare tjänstgöring dels härför, dels för pensionsrätt	2	1	3	12	4		0	0
b) Vikariatsarvoden m. m.	19	8	9	21	20	26	7	19

	Ärenden som Kungl. Maj:t avgjort			Ärenden som Kanslern avgjort			Minsk- ning vid decent- ralise- ring	Rest
	1947	1948	1949	1947	1948	1949		
2. Biblioteket	1			21	17	10	7	3
3. Docenturer								
a) Docentförordnanden			1	21	16	30	0	30
b) Tjänstledighet, entledigande				13	9	8	2	6
c) Rätt att kvarstå vid docentur, bo- sättning utom universitetsstaden m. m.				3		1	0	1
4. Docentstipendium, forskarstipendium.								
a) Förordnanden				37	31	60	0	60
b) Rätt att behålla eller förpliktande att avstå	1	1		12	10	12	0	12
5. Docentstipendiefonderna								
a) Teologiska, juridiska och medicin- ska fakulteternas fonder				9	18	25	0	25
b) Humanistiska och matematisk-na- turvetenskapliga sektionernas fon- der				17	31	59	0	59
6. Donationer				5	1	5	0	5
7. Fastighetsfrågor	4	3	4		5		0	0
8. Instruktioner, reglementen och dylikt	2	1	2	6	4	4	0	4
9. Munera ambulatoria				3	2	4	3	1
10. Promotion				5	3	4	0	4
11. Landsmålsarkivet, Hyltén-Cavalliusstif- telsen	1	1		1	1	1	0	1
12. Reservfonden				27	31	34	0	34
13. Räkenskaper							0	0
14. Sjukhuset								
a) Amanuenser och underläkare				23	40	39	39	0
b) Överläkare m. m.	3	3	5				0	0
15. Statsanslag								
a) Riksdagspetita och överskridande av riksdagsanslag m. m.	16	20	21	1	1	1	0	1
b) Dispositionsmedlen (Kungl. Maj:ts och Kanslerns)	1	1	4		1	8	0	8
c) Ersättning resp. arvode till sak- kunniga i akademiska befordrings- ärenden		1		5	9	14	0	14
d) Diverse	8	4	2	8	21	25	11	14
16. Stipendium (ej docent- eller forskar- stipendium)	1		2	4	8	4	0	4
17. Tjänstledigheter, förordnanden								
a) Teologiska fakulteten				11	14	6	2	4
b) Juridiska ,, 				10	2	12	6	6
c) Medicinska ,, 	2			32	25	44	15	29
d) Humanistiska sektionen			2	33	35	28	14	14

	Ärenden som Kungl. Maj:t avgjort			Ärenden som Kanslern avgjort			Minsk- ning vid decent- ralise- ring	Rest
	1947	1948	1949	1947	1948	1949		
e) Matematisk-naturvetenskapliga sek- tionen	2	1		25	24	21	5	16
f) Institutioner: föreståndarskap				1	1		0	0
g) Institutioner: amanuenser och as- sistenter				46	36	59	8	51
h) Övriga (utom vid biblioteket, sjuk- huset och docenter)				3	6	3	0	3
18. Undervisning								
a) Allmänna bestämmelser	4	4	2		3	7	0	7
b) Studieplaner och dylikt				3	6	3	0	3
c) Kursavgifter				2	1	1	0	1
d) Tillfälliga anordningar och dispen- ser: professorer, övriga ordinarie lärare och deras vikarier				51	40	59	49	10
e) Tillfälliga anordningar och dispen- ser: docentstipendiater				28	19	25	15	10
f) Tillfälliga anordningar och dispen- ser: i övrigt	2			12	9	4	0	4
19. Utnämningar och avsked samt sådana pensionsfrågor som ej upptagas un- der 1	18	30	33	16	27	26	4	22
20. Variorum	2	1	2		1	1	0	1
	89	80	92	517	532	673	187	486
							= 28 %	
<i>Stockholms högskola</i>								
1. Docenter och docentstipendier	1	1		18	19	23	0	23
2. Examensrätt, instruktioner, reglemen- ten	3	4	2			1	0	1
3. Promotion	1		1	1	3	1	0	1
4. Statsanslag	9	9	10			5	0	5
5. Tjänstledigheter, förordnanden		1		22	11	11	6	5
6. Undervisning		2	1		5	5	1	4
7. Utnämningar och avsked	4	8	10				0	0
8. Variorum	3	4	4	2	2	2	0	2
	21	29	28	43	40	48	7	41
							= 15 %	
<i>Göteborgs högskola med Medicinska högskolan i Göteborg</i>								
1. Docenter, docentstipendier, docentsti- pendiefond	1			6	3	7	0	7
a) vid Göteborgs högskola							0	0
b) „ Medicinska högskolan								
2. Instruktioner, reglementen								
a) vid Göteborgs högskola					1		0	0
b) „ Medicinska högskolan		3	2		1	2	0	2

	Ärenden som Kungl. Maj:t avgjort			Ärenden som Kanslern avgjort			Minsk- ning vid decent- ralise- ring	Rest
	1947	1948	1949	1947	1948	1949		
3. Statsanslag								
a) vid Göteborgs högskola	2	2	5			3	1	2
b) „ Medicinska högskolan		1	9			7	0	7
4. Tjänstledigheter, förordnanden								
a) vid Göteborgs högskola				16	15	16	9	7
b) „ Medicinska högskolan					3	10	3	7
5. Undervisning, promotion, examensrätt m. m.								
a) vid Göteborgs högskola		2	1	7	6	6	0	6
b) „ Medicinska högskolan			1			1	0	1
6. Utnämningar och avsked								
a) vid Göteborgs högskola		1	3				0	0
b) „ Medicinska högskolan			6		1	8	0	8
7. Variorum								
a) vid Göteborgs högskola	2	2	1	1		1	0	1
b) „ Medicinska högskolan		2	1			1	0	1
	5	13	29	30	30	62	13	49
							- 21 %	
<i>Karolinska institutet</i>								
1. Allmänna fonden				1	2	3	0	3
2. Avlöningsförhållanden								
a) Ålderstillägg, löneklassuppflytt- ningar samt tillgodoräknande av tidigare tjänstgöring dels därför, dels för pensionsrätt	1	2	1	4	7	9	6	3
b) Vikariatsarvoden m. m.	1	4	9	11	10	7	0	7
3. Docenturer			4	25	25	24	2	22
4. Docentstipendium, forskarstipendium.				11	14	19	0	19
5. Docentstipendiefonden				15	13	31	0	31
6. Donationer och stipendier			1	2	4	1	0	1
7. Fastighetsfrågor	5	2	2		1	2	0	2
8. Instruktioner, reglementen	1		1	2	5	10	0	10
9. Munera ambulatoria				3	3	6	1	5
10. Promotion				1	1	1	0	1
11. Räkenskaper				3	1	5	0	5
12. Sjukhusen								
a) Amanuenser, underläkare		1		14	13	15	15	0
b) Överläkarna m. m.		2	2		1	2	0	2
13. Statsanslag								
a) Riksdagspetita och överskridande av riksdagsanslag	15	2	24				0	0
b) Ersättning resp. arvode till sak- kunniga i akademiska befordrings- ärenden		1	1	3	6	5	0	5
c) I övrigt	1	2	2	7	11	19	0	19

	Ärenden som Kungl. Maj:t avgjort			Ärenden som Kanslern avgjort			Minsk- ning vid decentra- lisering	Rest
	1947	1948	1949	1947	1948	1949		
14. Tjänstledigheter, förordnanden								
a) Ordinarie lärare och deras vikarier	2	2	2	42	40	35	25	10
b) Arvode tjänster (lärare)	1			23	18	30	2	28
c) Övriga				9	18	33	8	25
15. Undervisning								
a) Allmänna bestämmelser, studieplaner och studieavgifter		2	2	6	5	8	0	8
b) Tillfälliga anordningar och dispenser		1		3	2	4	2	2
16. Utnämningar och avsked samt sådana pensionsfrågor som ej upptagas under 2	11	23	19	4	11	3	1	2
17. Variorum	1	1	1			3	0	3
	39	55	71	189	211	275	62	213
							= 23 %	
<i>Tandläkarhögskolorna</i> (Tandläkarinstitutet)								
1. Avlöningsförhållanden		1	6	5	6	6	4	2
2. Instruktioner, reglementen och stadganden	2	4	3	1	7	5	0	5
3. Statsanslag	11	15	21	5	13	9	0	9
4. Tjänstledigheter, förordnanden								
a) Rektorer, teoretiska lärare och kanslier	1			13	9	12	0	12
b) De olika avdelningarna m. m. ..	1	5	2	28	71	28	20	8
c) Tandtekniker- och tandsköterskeskolorna		1			4		0	0
5. Undervisning								
a) Bestämmelser härom, promotion ..		5	2	4	11		0	0
b) Eleverna (intagningar, skiljande från högskolorna, överflyttande av studier, restitution av avgifter m.m.)	1	4		21	8	11	0	11
6. Utnämningar och avsked samt frågor om pension	6	8	11	4	10	13	0	13
7. Variorum	2	3			1	1	0	1
	24	46	45	81	140	85	24	61
							= 28 %	
<i>Gemensamma ärenden</i>								
1. Allmänna författningar, kommittébetänkanden m. m.	69	48	48	8	20	11	0	11
2. Besvärfrågor	1	1	2	1	1	2	0	2
Dispensfrågor:								
3A. Dispensfrågor (avseende åren 1947 och 1948)								
a) Dispens från studentexamen (svenska medborgare) eller från visst betyg i studentexamen	44	6			74			

	Ärenden som Kungl. Maj:t avgjort			Ärenden som Kanslern avgjort			Minskning vid decentralisering	Rest
	1947	1948	1949	1947	1948	1949		
b) Dispens från svensk studentexamen (utländska medborgare)	167	195		2	1			
c) Medtagande av visst ämne i examen	15	2			20			
d) Dispens från övriga examensstadganden	12	8			3			
e) Dispenser i övrigt	93	71						
4A. Dispensfrågor som avgöras av Kanslern (avseende åren 1947 och 1948)								
a) Examsdispenser, tillträde till kurser m. m.				10	14			
b) Bosättning utom universitetsstaden (med undantag för docenter)				1	2			
c) Tjänsteföreningar				6	4			
d) Uppskov med stipendieresa, ändring i resplaner m. m. och i övrigt					4			
3B. Dispensfrågor som avgöras av Kungl. Maj:t (avseende år 1949)			15					
a) svenska medborgare								
b) utländska medborgare: examsdispenser			182					
c) utländska medborgare: dispenser i övrigt			30					
4B. Dispensfrågor som göras av Kanslern (avseende år 1949)								
d) dispens från studentexamen (svensk) samt från visst betyg i studentexamen						108	0	108
e) medtagande av visst ämne i examen						30	0	30
f) examensstadganden i övrigt, tillträde till kurser						25	0	25
g) tjänsteföreningar, bosättning utom universitetsstaden, ändring i resplaner m. m.						29	15	14
5. Formsaker, stiliseringsfrågor	3			2		3	0	3
6. Kanslersämbetet	3	2	5	9	1	8	0	8
7. Kongresser och dylikt (betr. statsanslag därtill, se under 9. Statsanslag) ..	4	6	7				0	0
8. Medicine studerandes och medicine kandidaters intagningar å nybörjarkurser resp. propedeutiska kurser ävensom intagningar vid tandläkarhögskolorna				12	7	13	0	13
9. Statsanslag								
a) Riksdagspetita och riksdagsanslag	31	24	21				0	0

	Ärenden som Kungl. Maj:t avgjort			Ärenden som Kanslern avgjort			Minskning vid decentralisering	Rest
	1947	1948	1949	1947	1948	1949		
b) Vetenskapligt arbete och tidskrifter	10	11	4	4	5	4	0	4
c) Reseanslag	90	88	114		5	4	0	4
d) Övriga	27	23	17	4	4	4	0	4
10. Stipendier								
a) Svenska stipendier för utlänningar	5	5		11	6	1	0	1
b) Utländska stipendier för svenskar	1			10	16	12	0	12
11. Utmärkelser	2	1		1	1	3	0	3
12. Variorum								
a) Inländska ärenden (inkl. penninglotterimedel)	10	7	9	15	13	17	0	17
b) Utländska ärenden			1	17	11	13	0	13
	587	498	455	113	212	287	15	272
							= 5 %	

Tabell 4.

Sammandrag av tabell 3.

										Ärenden som Kanslern avgjort 1949	
	Ärenden som Kungl. Maj:t avgjort			Ärenden som Kanslern avgjort			Samtliga ärenden			Minsk- ning vid decent- ralise- ring	Rest
	1947	1948	1949	1947	1948	1949	1947	1948	1949		
Uppsala universitet ...	141	148	112	682	720	807	823	868	919	237	570
Lunds universitet	89	80	92	517	532	673	606	612	765	187	486
Karolinska institutet ..	39	55	71	189	211	275	228	266	346	62	213
Stockholms högskola ..	21	29	28	43	40	48	64	69	76	7	41
Göteborgs högskola med Medicinska hög- skolan i Göteborg ..	5	13	29	30	30	62	35	43	91	13	49
Tandläkarhögskolorna (Tandläkarinstitutet) ..	24	46	45	81	140	85	105	186	130	24	61
Gemensamma ärenden.	587	498	455	113	212	287	700	710	742	15	272
Summa	906	869	832	1655	1885	2237	2561	2754	3069	545	1692
										= 24 %	

Anm. Under rubriken "Ärenden som Kungl. Maj:t avgjort" ha i några fall upptagits dels ärenden, som vissa myndigheter såsom statskontoret, byggnadsstyrelsen, medicinalstyrelsen etc. avgjort, dels ock ärenden, vilka överlämnats till kommittéer, forskningsråd etc.

Tabell 5.

Några grupper av större ärenden vid universitetskanslersämbetet åren 1947—1949, i vilka kanslern yttrat sig; enligt utdrag ur vid ämbetet förda sakregister.

Yttranden över betänkanden, utredningar
m. m.

År	1947	1948	1949
Antal	25	21	21

Yttranden vid till- och återbesättande av
professors-, laborators-, prosektors- och
preceptorsbefattningar.

År	1947	1948	1949
Antal	25	41	45

Riksdagspetita.

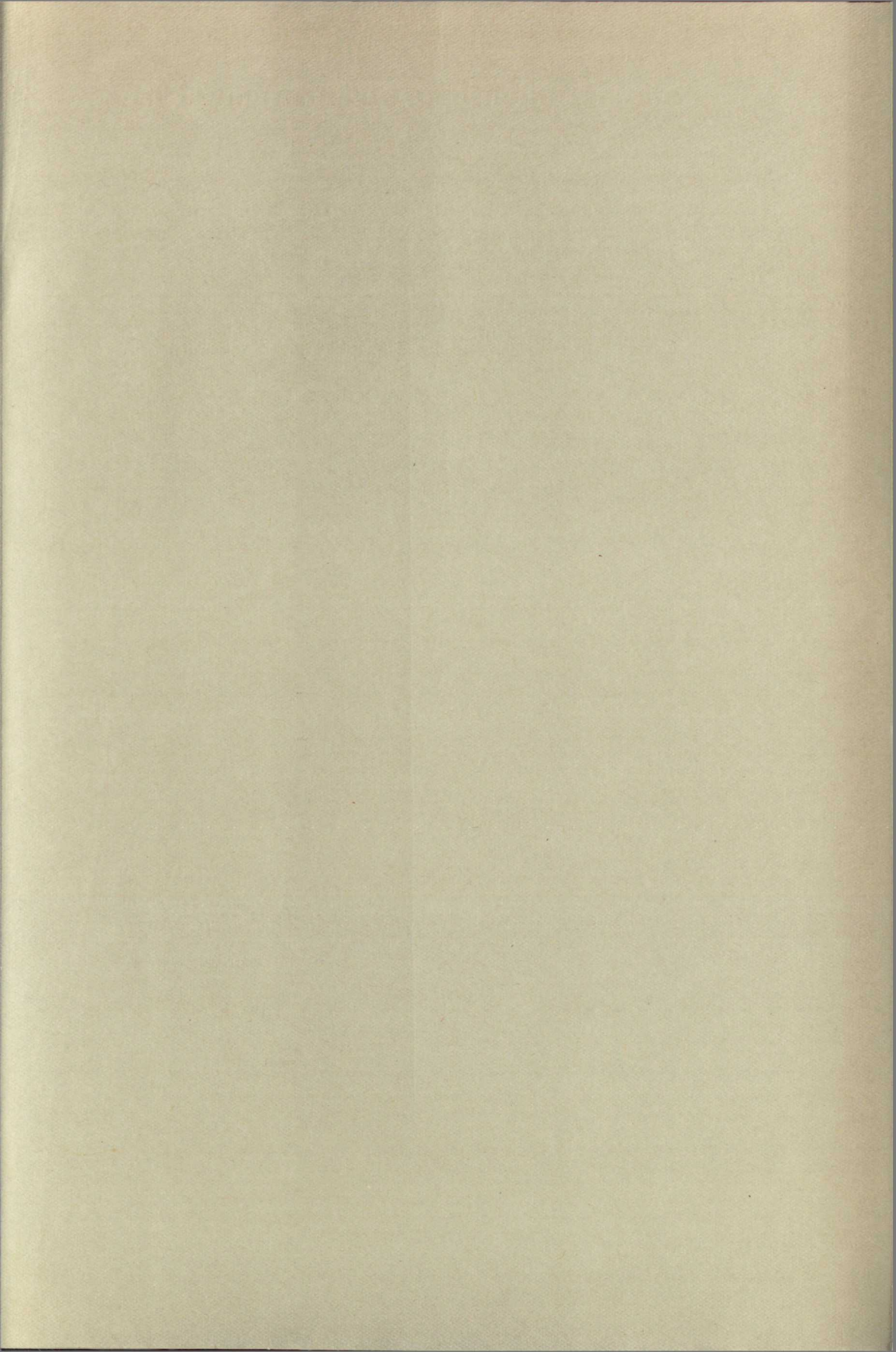
År	1947	1948	1949
Antal	41	56	61

Tabell 6.

*Antal sökande till propedeutiska kurser enligt utdrag ur kanslersämbetets liggare över
medicine kandidater vilka sökt tillträde till propedeutiska kurser den 1 mars 1920—
den 1 december 1949. I diariet upptagas samtliga ansökningar
under ett samlingsnummer.*

Kurser med början år	Antal sökande	Antal hänvisade	Diskre- pans	Kurser med början år	Antal sökande	Antal hänvisade	Diskre- pans
1920	133	109	24	1935	290	165	125
21	127	112	15	36	225	162	63
22	157	144	13	37	260	160	100
23	198	154	44	38	282	165	117
24	258	159	99	39	398	170	228
25	324	159	165	40	395	280	115
26	348	159	189	41	174	156	18
27	309	165	144	42	220	177	43
28	224	164	60	43	233	192	41
29	203	158	45	44	197	151	46
30	162	150	12	45	217	185	32
31	214	165	49	46	210	177	33
32	234	164	70	47	221	186	35
33	291	165	126	48	198	188	10
34	279	165	114	49	251	210	41
1920—1934	3461	2292	1169	1935—1949	3771	2724	1047
Medeltal ...	231	153	78	Medeltal ...	252	182	70
				1920—1949	7232	5016	2216
				Medeltal ...	241	167	74

Anm. Sökande, som ej blivit hänvisad till sökt kurs utan kvarstått till påföljande kurs, har därvid räknats såsom ny sökande, intill dess hänvisning skett.

Statens offentliga utredningar 1951

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Förslag till naturskyddslag m. m. [5]
Betänkande med förslag till ny ägfredslagstiftning. [20]
Förslag till sjömanslag m. m. [22]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Principer för dyrtorsgrupperingen. [7]
Promemoria med förslag till allmän verkstadga. [12]
Betänkande med förslag till förordning angående upphandling
och arbeten för statens behov m. m. [18]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

1944 års allmänna skattekommitté. 5. Betänkande angående
studiekostnaders behandling i beskattningshänseende. [13]
Betänkande med förslag rörande utformningen av åtgärder för
ökad skattefinansiering av kommunala investeringar. [24]

Politi.

Betänkande angående polis- och åklagarväsendets organisa-
tion. [8]
SOS. Samhällets olycksfalls- och säkerhetstjänst. [19]
Kejnekommisionens utredning. [21]
Den utomprocessuella rättshjälpen åt mindre bemedlade. [31]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av
storkriget 1939 inträdda krisen. Del 10. Tiden juli
1948—juni 1950 jämte sakregister till delarna 1—10. [11]
Daghem och förskolor. Betänkande om barnstugor och barn-
tillsyn. [15]
Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 6. Redogörelse
för arbetsstudier vid kroppssjukhusens vårdavdelningar m. m.
[17]
Socialvårdskommitténs betänkande. 18. Utredning och förslag
angående begravningshjälpförsäkring. [23] 19. Utredning och
förslag angående yrkesskadeförsäkringslag. [25]
Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. [30]

Hälsa- och sjukvård.

Vatten och avloppsfrågan. [26]
Betänkande angående omorganisation av apoteksväsendet i riket
m. m. [34]

Allmänt näringsväsen

Näringslivets lokalisering. [6]
Landsbygdselektrifieringens utbredning år 1950. [14]
Konkurrensbegränsning. Betänkande med förslag till lag om
skydd mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning. Del 1. [27]
Del 2. Bilagor. [28]
Bränsle och kraft. Orientering rörande Sveriges energiförsörj-
ning. [32]

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Den svenska byggnadsmaterialmarknaden. Produktion, distribu-
tion och prissättning av jord- och stenindustriens material.
[35]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid sta-
tens järnvägar. [3]
Sjöfartsförbindelserna mellan Gotland och fastlandet. [10]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Statligt stöd åt svensk filmproduktion. [1]
Antagningen av medicine studerande m. fl. [4]
1945 års universitetsberedning. 6. Den vetenskapliga publice-
ringsverksamheten, personal-, institutions- och stipendiefrågor
m. m., det akademiska befordringsväsendet. [9]
Filmcensuren. Betänkande 1. [16]
Skolöverstyrelsens organisation. [29]
1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen. 2. Högre ut-
bildning av sjuksköterskor m. m. 3. Specialutbildning av sjuk-
sköterskor. [33]
Arkiv- och biblioteksfilmming. [36]
Universitetskanslersämbetets uppgifter och organisation. [37]

Försvarsväsen.

Försvarets personaltjänst. 1. [2]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Falun 1951

Falu Nya Boktryckeri A.-B., Falun